yıldız izi

anılar, acılar, yaşanmışlıklar

Zeynep Altıok Akatlı

DK

Zeynep Altıok Akatlı, 1968 yılında Ankara'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Antropoloji Bölümü'nü bitirdi. 1993 yılında bir ortaçağ karanlığında babası Metin Altıok'u yitirdikten sonra, bu acının ardından şairi ve Sivas utancını unutturmamak için yazdığı yazıları gazete ve dergilerde yayımlandı. 18 yıl reklam sektöründe çalıştı. Kitap editörlükleri yaptı. 2003 yılında Metin Altıok için *Gölgesi Yıldız Dolu* adlı armağan kitabı hazırladı. 2009 yılı boyunca *Milliyet Sanat* dergisinde portreler yazdı. *Yıldız İzi* portre ve denemelerinin bir araya toplandığı ilk kitabıdır. Zeynep Altıok Akatlı, 2009 yılından beri Toplumsal Bellek Platformu üyesidir.

Yıldız İzi

Anılar, Acılar, Yaşanmışlıklar

YILDIZ İZİ
Anılar, Acılar, Yaşanmışlıklar

Yazan: Zeynep Altıok Akatlı

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Mayıs 2011 / ISBN 978-605-09-0102-3
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Bulvarı Deposite Alışveriş Merkezi A5 Blok
4. Kat No: 405 İkitelli OSB - Başakşehir / İSTANBUL
Tel: (212) 671 91 00

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Yıldız İzi

Anılar, Acılar, Yaşanmışlıklar

Zeynep Altıok Akatlı

DK DOĞAN KİTAP

İçindekiler

Zeynep'in "Güzel Yazı" Defteri *(Filiz Aygündüz)* 11

Yıldız İzi **13**

Bir "Bilge"yi Tanımak 15
Eloğlu Ölür Dirilir... 23
"Yaz Geçti... Kış da Geçer" 31
Anılardan Bir Damla: Ruhi Su 39
Sanatla Işıyan Bir Yürek: Mekin Dinçer 47
Damdaki Piyanist 53
Rüzgârda Salınan Kıpkırmızı Narin Gelincik 59
Ah Salâh Bey... Vah Salâh Bey... 65
Paylaştıkça, Çoğalarak... 71
İlle de "Dostlukların Son Günü" 81
Canavarın Zamanı 87
İkinci Şair Babam Hilmi Yavuz 95
Asi, Zarif ve Vakur: Leylâ Erbil 101
Hrant Dink İçin 107

Annem **111**

Sırça Kırılganlığında Bir Demir Leblebi 113
Annem İçin 119
Canım Annem 121
Kırmızı Gagalı Pelikan 125

Babam **131**

Bir Mektup Yazsam... 133
"Ben Bu Dünyada Bir Pıtrağım" 139
Şair Baba 141
Şair Kanı Ağır Yüktür 143
Beyaz Tenli Zenci 147
Açık Düşündü, Derin Bir Acıyı Sürdü 151
"Dumanı Lekesiz Biri" 155
Karanlıkta Bir Işık 159
Bir Sözcük Kaç Dünya 165
Uğur Mumcu'nun Ardından 169
Kara Bir Heykel Öyküsü ve Bir Aydınlık Hayal 173

Her şeyim, canım anneme...

Bir erguvan yalnızlığında öylece,
Nasıl oldu bıraktın beni?

Zeynep'in "Güzel Yazı" Defteri

Filiz Aygündüz

2009 baharı olmalı. Taksim Gezi Pastanesi'nin alt katında, küçük bir masada oturuyoruz. Füsun Akatlı, Zeynep Altıok ve ben... Mantı sipariş ediyoruz, Füsun Hanım'ın tavsiyesi üzerine... İyi bir eleştirmenin yemek tercihleri de yanıltmazmış meğer. Hâlâ tadı damağımdadır o mantının. Birazı aşçının maharetiyse birazı da masanın lezzetinden; çünkü az sonra içeceğimiz limonata gibi bir sohbet dönüyor aramızda. Bir sürü hikâye anlatıyor Füsun Hanım. Komik mi komik. O ciddi duruşunun altında bu kadar eğlenceli bir kadın olduğunu ilk o gün fark ediyorum. Aslında anne kız, ikisi de çok eğlenceli, çok hayat dolu. Zaten anne kız gibi değil de iki yakın arkadaş gibiler.

Füsun Hanım, *Milliyet Kitap*'a yazıyor o günlerde. Acaba *Milliyet Sanat* için de bir şeyler yapar mı diye konuşurken, söz Zeynep'in denemelerine geliyor. Babasının anısına hazırladığı *Gölgesi Yıldız Dolu: Metin Altıok Kitabı*'ndan biliyorum Zeynep'in kalemini. Su gibi bir dili olduğunu. Nefis yazdığını. Anlattığı proje ilgimi çekiyor. Çocukluğunu ellerinde, evlerinde geçirdiği edebiyatın usta isimlerini küçük Zeynep'in gözünden yazdığı yazılardan söz ediyor. Bizim kitaplarından tanıdığımız yazarlar, şairler Zeynep için birer abla, ağbi...

Tuzla'daki yazlığında, ağaç gölgesinden deniz kenarına, çaydan rakı balığa uzanan sohbetlerini "muhabbetle" andığı Leylâ teyzesi (Erbil)... Bodrum'da, bir darbe günü, kaldıkları pansiyondan çıkıp gizlice evine gittiği, ikinci "şair babam" dediği Hilmi ağbisi (Yavuz)... Yaprak sarmalarına bayıldığı Sıdıka teyzesi (Su), "Üç kız bir ana", "Anasına kızına, duvardaki sazına" diye analı kızlı türküler söyleyen Ruhi ağbisi (Su)... Götürdüğü papatyaları öyle elinin ucuyla vazoya koymayıp, bakır ve yayvan bir çanağa, her

birini tek tek kısaltarak, "bebek giydirir gibi" yerleştiren Nezim'i (Nezihe Meriç)...

"Ev hali"ni bilmediğim edebiyatçılar film kareleri gibi canlanıyor gözümde. O karelere sızan romanlar, öyküler, şiirler geçiyor aklımdan. "Gel bu ay başlayalım" diyorum Zeynep'e... "Sen *Milliyet Sanat* için böyle anlattığın gibi yaz..."

Sahnesini çaldığımız Füsun Hanım da aynı sahnede artık. Arka çıkıyor bana. "Yazarsın" diye destekliyor Zeynep'i... Elbirliğiyle ikna ediyoruz. Ve o ay Bilge Karasu'yla başlıyor Zeynep yazmaya...

Her ay yeni bir edebiyatçının, o güne dek hiç anlatılmamış hikâyeleri art arda geliyor Zeynep'ten. *Milliyet Sanat* okuru daha ilk yazıdan müptelası oluyor bu köşenin. Zeynep hastalansa yahut yazıyı yetiştiremese, e-mailler yağmaya başlıyor. "Zeynep Altıok'u göremedik bu ay, ne oldu? Yoksa artık yazmayacak mı?" minvalinde merak ve telaş dolu sorular...

Böyle böyle bir yılı dolduruyoruz. Eski bir fotoğraftan oyulup aramızdan gidenlerin yarım suretlerini, boşluktan çekip kalemiyle tamamlıyor; hâlâ bizimle olanları biraz daha fark etmemizi sağlıyor Zeynep'in portreleri. O yüzden çok özel, çok değerli her biri. Bu "güzel yazı"ların şimdi kitap okuruyla buluşacak olması da, onları ilk kez yayımlayan biri için ikinci kez sevinç...

Yıldız Ízi

Bir "Bilge"yi Tanımak

Soluğuma bir küçük kuş tünemiş
Gölgem yıldız dolu gökyüzünden biçilmiş...[1]

Bugüne kadar tüm yazı denemelerimde en iyi bildiğim şiirler ve imgelerle bir anıyı yaşatmaya çalıştım. Neredeyse bütün yazı denemelerim babamın şiirleriyle bezendi; konular birbirine onun dizeleriyle bağlandı. Her seferinde; hep ama hep aynı acıyla, aynı şeyi söylediğimden, bir kendimi yineleme içinde olduğumdan mıdır nedir, yazdıklarımın bir derinliği olsun, bana işlenmiş imgelerle farklılaşsın, birilerine ulaşsın, dokunsun istedim. Böyle başlayan yazma serüvenim, zaman geldi başka heyecanlara getirdi beni.

Son zamanlarda kendimle meselem var. Kendimi daha iyi anlamaya çalışırken, bir baktım, uzun yıllardır *bilmeden kendime biçtiğim esvap* aslında benim göğümün ebruli yıldızlarıyla bana işlenmiş... İstedim ki beni aydınlatan bu yıldızlar, çocuk Zeynep'in gözünden sizlere de göz kırpsın.

Neredeyse on yılı var bu hayalin. Çıkış noktası ise bir BİLGE'yi tanımışlıktan başladı. Onu yazmak isteğiyle sevdiklerimi yazacağım bir dizi yazıya dönüştü. Ne şanslı çocuktum ki Ruhi Su'nun sesinden, Turgut Uyar'ın şiirinden, Tomris Uyar'ın ince zekâsından, Abidin Dino'nun çizgisinden geçerek Zeynep oldum. Salâh Birsel'le Pera'yı dolaştım, Metin Eloğlu'yla garip şiirler okudum. Nezihe Meriç'ten ağlamanın ne büyük meziyet olduğunu, Leylâ Erbil'den hayatta nasıl durulacağını öğrendim. Bir şair babam gittiyse, bir şair babam Hilmi Yavuz oldu.

1. Metin Altıok'tan, biraz değiştirerek. Aslı: *"Soluğuna, bir küçük kuş tünemiş. Gölgen yıldız dolu gökyüzünden biçilmiş."*

Ortaokul yıllarında Antonio Gramsci'nin *Çocuklarıma Mektuplar* adlı kitabını okumuş ve o kadar etkilenmiştim ki yıllar yılı döne döne her seferinde aynı tadı, hatta daha fazlasını alarak bıkmadan okudum durdum. Bir düşünce adamının, yazarın, bir baba olarak duygularını yansıtan mektupları, bende yaşanmışlıkların paylaşılmasıyla ilgili farklı düşünceler yarattı. İşte böyle doğdu biraz da, benim gözümden "sevgili"leri anlatma fikri. Bu bazan bir portre, bazan da bir anının yansımaları olabilir. Benim gözümden anlatılanlar ve benden yansıyanlar ya da beni ben yapanlar...

Eğer sevdiklerimi yazacaksam elbet ilk yazı Bilge Karasu için olmalı.

"Açıklanabilir bir şey söylemiyorum belki, ama 'rastlantılar'ın çoğu, açıklayamadığımız için *rastlantı görünmez mi?"* diyor benim Bilge ağbim, *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*'in bir yerlerinde. Tarlasına yağan Serendip yağmurundan dem vuruyor. Aranmakta olmayan değerli/hoşlanılır bir şeyin insanın karşısına çıkıvermesi diye tanımlıyor "Serendip" sözcüğünü de. *"Elbette,* aranmayan *şeyin* bulunması, *olacak şey değil. Ne var ki 'aranmama'yı 'o anda aramakta olmamak' ya da 'aranması gerektiği düşünülen yerde aramakta olmamak' diye yorumlarsak, birçok kişinin bu 'Serendiplilik'ten (az ya da çok) pay aldığını kestirebiliriz."* İşte, ne rastlantıdır ki benim bilinçsiz arayışlarım, içimde birikenler, yıldızlarımdan bana yansıyanlar, kendilerine bir ifade kanalı buldu şimdilerde ve sevgili Filiz Aygündüz'e çıtlattığımda, Ocak ayının *Milliyet Sanat* dergisinde başlayacak bir yazı dizisi oldu.

Dedim ya, ilk "yıldızım" mutlaka ama mutlaka benim Bilge ağbim olmalı. Hem ne rastlantı: 5 Ocak onun doğum günüdür. Ben de onu hep doğum günlerinde anmayı tercih etmişimdir. Onu özlemek duygusu çok zaman gelir içime, çok zaman çok özlerim ama gidişiyle anmak istemem hiç. Belki de onun cenazelere hiç gitmemesinden, etkilenmişimdir için için. Bizi özlem içinde bırakıp gitmesinden çok değil iki yıl önce, ilk kez bir "ilke"sini bozmuş ve babamın cenazesine gelmişti. Bunun ne büyük bir şey olduğunu ancak onu tanıyanlar bilecektir. Bu elbet özünde, bir aydın olarak, babamın ölümüne neden olan ortaçağ başkaldırısına bir karşı duruştu ama hep bana olan sevgisinin de payı olduğunu düşünmüşümdür. Bilge Karasu'yu üç sözcükle tanımlamak zorunda kalsam biri "ilkelilik" olurdu. Diğer ikisi ise "derinlik" ve –inanmayacaksınız ama– "muziplik".

Bilge Karasu, Füsun Akatlı'nın evinde (1992).

Belki de bu yüzden, onu böyle tanıdığımdan, ben 15 yıldır aydınlara sitem ediyorum. *"Yaşamak değil yaşadıkça birşeyler yapılandırmak ilginçtir. Yoksulluklar (pekâlâ yoksunluklar anlamına da gelebilir) içinde bir umut yaratabilmek azımsanacak şey değildir"* diyor Bilge Karasu. Ve babamın dediği gibi *"bir yarım umuttur elimizde kalan, göğüslemek için karanlık yarınları"*.

Ben aydın deyince işte hep o adı gibi "bilge", aydınlık ve daima ilkeli adamı arıyorum karanlık görünen yarınlarımı/zı değiştirmek için de, ondan. Ama galiba burada benim çıtam çok yüksek ve "onlar"dan çok az var. Bense, talihli miyim talihsiz mi, o çok azın çoğunu tanıyan bir çocuk olarak bilemiyorum bazan. İşte bu duygudan çıkıyor benim yıldızlarımı size anlatma fikri.

O kadar küçüktüm ki nasıl tanıştığımızı hatırlamıyorum. Ama o döneme ait bazı resimler var kafamda: Beytepe'nin soğuk metal döner kapısı... Bana çok yüksek gelen tavanlar, boş ve uzun koridorlar sonunda gelinen Felsefe Bölümü... Oruç Aruoba sandığım koca Nietzsche büstü... Bilge ağbinin odası ve yanında anneminki... Masasında, kitapları arasında oturan pek ciddi, derin çizgili yüzü ve hep taşıdığı beyaz ve gür bıyıkları ve masmavi gözleriyle gözümün önüne geliyor. Bu ciddiyet, benim için çok büyük ve mesafeli olan bu ortamda bile beni hiç ürkütmemiştir. Çok yumuşak ve sakin bir sesle, insanı adam yerine koyarak nasihat ederdi. Bana

hiç kızmadı ama, kızdığı zaman öfkesi ürkütücü olurdu. Lafını sakınmaz, saygısızlığa ve laubaliliğe hiç gelemezdi. Mesafeli ama asla uzak olmayan, küçük bir kız çocuğuna bile saygılı ve özenli yaklaşan, onu adam yerine koyan, birey olarak gören bir soylu bilge.

Daima renk uyumuna dikkat edilerek seçilmiş ütülü giysileriyle sade bir şıklık içinde hatırlıyorum onu. Bir de Ankara soğuğuna karşı, nefti yeşil, içi turuncu, sağlam ve korunaklı kabanıyla... Giyim alışverişlerini hep annemle yaparlardı. Anneme o seçerdi, annem de ona seçerdi. İşte böyle bir alışverişin ürünü olan bu kabanı giymek de ayrı bir işti aslında. Dışarı çıkmadan önce yüzünü korumak üzere, öne doğru adeta boru gibi uzanan kenarları tüylü kapüşonu takışı, fermuarı sanki bir el sanatı icra ediyormuşçasına özenle çekişi gözümün önünde.

Her zaman alabildiğine düzenli. Kitaplarının, gözlüğünün, mektup açacağının yeri hep belli. İtinayla yerleştirilmiş ve yerli yerinde objeler, titizlikle kullanılan eşyalar. Her şeyi ağır ağır ama adeta koreografik bir ritüelle yapan bir düzen adamı.

Daha sonraları resimler bırakıyor yerini anılara elbet... Ankara... Bestekâr ve Tunus sokakları arasında misafirlikler. Uzun sohbetler, yaşanmışlıklar... Biliyor musunuz, ben liseye kadar hiç ansiklopedi kullanmadım. Daha doğrusu ilk başlarda kullandım: onu denemek için! Neyi merak etsem, hangi ödevle eve dönsem beni bekleyen Bilge ağbiye koşardım. Hatta itiraf edeyim, kimi zaman çocuk aklımla pişman olarak. Çünkü uzun yanıtlar gelirdi. Her ince ayrıntıyı özenle, atlamadan aktararak yanıtlardı beni. Başlarda şaşırırdım, nasıl hatırlıyor? Ya da kesin eksik kalan bir şey vardır derdim. Sonra alıştım, artık başka kaynak aramaz oldum. Üstelik biraz uzun da olsa hep çok keyifliydi onu dinlemek. Hiç unutmam okuldan koşa koşa büyük bir keyifle ve meydan okuyarak eve geldiğim günü. Koşup karşısına dikildiğimi ve büyük bir özgüvenle kendisine, sonunda onun yapamayacağı bir ödevim olduğunu açıklayışımı. Ev Ekonomisi dersinde "antika" adı verilen bir elişi öğretmişlerdi ve bir mendilin etrafını işlemem gerekiyordu. Hafif bir tebessüm etti. Sonra her zamanki sakinliğiyle "Ver bakayım şunu bana" dedi. Hiç duraksamadan ince bir iplik çekti kumaştan ve onun boşalan yerini nasıl dolduracağımı, o ince uzun parmaklarıyla tuttuğu iğneyle bana gösterdi. Hoş, ben örgü örmeyi de babamdan öğrenmiştim ama, ne kadar şaşırdığımı bilemezsiniz. Yine o kazanmıştı hiç dillendirilmemiş bilgelik oyunumuzu. Benim sınavlarımdan hep başarıyla geçmiştir!

Zaten niye şaşırıyordum ki? O değil miydi bana "et değiller"le

Bilge Karasu'yla, 1982.

omlet yapan. Et sanıp yemek istemediğim, gerçekte ne olduğunu bilsem yemeye teşebbüs de etmeyeceğim şeyleri böyle adlandırmış, bana koca yemeği şakalaşarak yedirmişti. Fransa'nın bir yöresinde yapılırmış işkembeli omlet! Belki de bir ortaçağ reçetesi falandır, kim bilir!

Madam Aspasya'nın rahatsızlığı nedeniyle, Ankara'nın keskin soğuğu ve yakıt sorunları yüzünden ısınma problemiyle geçen bir kışı hep birlikte bizim evde geçirmiştik. Bir gün okuldan döndüğümde evde beni derin bir sessizlik ve tam anlayamadığım bir matem bekliyordu. Bilmem kim aldı götürdü beni, akşama kadar dönmedik eve. Onun üzüntüsünü hiç unutamadım. Ölüm fikriyle de ilk kez böyle tanışmış oldum.

Kendi söylemiyle 6,5 dil bilen, piyano çalan, tarih anlatan, masal bilen, doktor yarısı ve daha niceleriydi o benim için. Böyle şeyleri dile getirmeyi sevmezdi ama ben sırnaşığıydım onun. Sorar, yalvarır, yapışırdım. Gençlik yıllarında piyano çaldığını, hatta bu işe ciddi mesai harcadığını bilirdim. Zaten benim için bir çocukluk ve Ankara geleneği olan "Pazar konserleri"ne de beraber giderdik sıklıkla. "Parmaklarım durdu, en az altı aya ihtiyacım var" diye çalmazdı ama piyanolu bir yere gidince sanki kendini alamaz, birkaç mezür tıngırdatırdı, ayakta durarak. Selçuk Baran'ın evinde Ayhan Baran'a ait bir kuyruklu piyano vardı. O gün, beni kırmayıp 15-20 dakika süren birkaç piyano partisi çalmıştı benim için.

Altıokların evinde, Ekim 1992.

Kimseyi de inandıramam benimle neler izlediğine; hatta zorla bizim evde, onun için akıl almaz olan müziklerimle dans ettiğine, benimle kedi Macarcası konuştuğuna... "Kedi Macarcası nedir?" dediğimde, "Biz anlamıyoruz zannederek aralarında konuştukları bir dil. Ama sen, ben, annen kedi Macarcası da biliriz, onları şaşırtabiliriz" demişti. Tanıdığım bütün kediler ona hâlâ benim aracılığımla Macarca selam gönderiyorlar.

Ben onun gerçekten kedigillerden olduğunu düşünürdüm. Aramızda bir diğer oyun, olmadık zamanlarda kimse görmezken yapılıveren, benim "mırın kırın" adını verdiğim selamlaşmaydı. Gerçek bir kediye bile o kadar yakışmayan minik bıyık hareketi. Kedi sevgim de belki onun kediliğinden dolayı bu kadar pekişmiştir.

"Kendi anılarımız, başkalarının bizimle ilgili anıları... Anılardan başka bir şey değiliz. Meğerki bir başka anı yumağı; yani bir çocuk, bir oğul, bir kız doğurmuş, doğurtmuş, büyütmüş olalım. Ya da bir yapıt bırakmış olalım ardımızda. Eylemlerimiz zaten anı olacaktır" diyor.

Benim Bilge ağbim beni çok erken bıraktı. Daha soracağım ciltler dolusu soruyla... Bana düştü onun ilkesine ve isteğine saygı duymak. Cenazesine gitmedim, gitmedik.

Bana ondan geriye, çok sevgili annesinin, arkasında el yazısıyla 1911 tarihi ve silik bir Rumca yazı işlenmiş madalyonu kaldı. İçinde şimdi benim hayatımın iki kıymetlisi birbirine bakıyor. Birbirlerini çok iyi tanıma fırsatı bulamadılar ve belki de hayattayken birbirlerinin birikimini takdir ettilerse de, hayat ve mesafeler onları "dostluk" mertebesine getiremedi ama ben de onların ortak noktası değil miyim? Varsın benden bahsetsinler birbirlerine...

Bir adamı anlatmak: Sayfalar, kitaplar, şeritler dolusu; ya da birkaç tümce, birkaç çizgi... Ne biri yeter, ne öbürü. Belki ikisi de gevezelik. Okuyan karar verir; elbet, *kendi hesabına*.[2]

Milliyet Sanat, Ocak 2009

2. Bilge Karasu.

Eloğlu Ölür Dirilir...

"Be imanım, bırak şu gevezeliği!
O büyükler, o güzel atlara binip
Desene göçtüler temelli!"[1]

Annem, babam ve yakın çevreleri nedeniyle diğer çocuklardan farklı ve erken bir yakınlığım oldu edebiyatla. Hem de belki satırlara dökülmemiş bir edebiyatla başlayan bir çocukluk diyebiliriz buna...

Suyum ben içerler beni...

Okuma yazma bilmezken yazdığımı iddia ettiğim tek mısralık bu ilk şiirle babam pek gurur duyardı. İlhamımı etrafımda uçuşan kimini anlamadığım soyut konuşmalar, tanımlamalar, şiirler, dizeler vermiş olmalı. Saatler boyu tartışılan kelimeler, geceler boyu konuşulan kitaplar, kuramlar... Kimi zaman heyecanlanan, öfkelenen, uzun uzun tartışan bu "büyük"lerimin derinlik ve duyguları da, bana işte bu ortamlarda, onlar henüz güzel atlara binmezden önce işlenmeye başlamış olsa gerek.

Okumayı sevmeye masal ve şiirle başladım. İlk ve en sevgili kitaplarım, ben okuma bilmezken annemin bana içinden masallar okuduğu ve babamın da bu masalları sayfalarına tükenmezkalemle resimlediği Pertev Naili Boratav'ın *Az Gittik Uz Gittik* kitabı ile, artık okumayı öğrendiğim yıllarda babamın aldığı, Memet Fuat'ın derlediği *İlkokul Çocukları İçin Şiirler*'di.

Masal ve şiir sevgimi pekiştiren, Metin Eloğlu'nun resmi ve şiiriyle tanıştığım, üstelik de kendisinin armağanı iki sevgili kita-

1. Metin Eloğlu-Oğuz Tansel.

Metin Eloğlu.

bım daha oldu sonraları. Oğuz Tansel'in *Mavi Gelin* isimli masal derlemesinde, bu kez masallar Metin amcanın desenleriyle kucağımdaydı. Bu kitabın kapağındaki kızın bütün sayfaya serbest kıvrımlarla dağılan saçları gibi saçlarım olsun isterdim. Masalları okurken, annemlerin, okudukları kitaplardaki kimi satırların altını çizmelerinden özenerek kelimelerin altını boya kalemlerimle renk renk çizmiştim. 1981'in 23 Nisan armağanı olarak gelen *Garip Şiirler Antolojisi*'nin girişinde ise bana hitaben yazılmış satırlar şöyle:

> Muhterem, muazzez ve muallâ Zeynep Hanımefendi'ye nâçiz bir bendesinin ebedî muhabbeti, meclûbiyetiyle...

Bu kitap beni Metin amcanın aykırı, isyankâr ama bir o kadar da gülümseten ve neşe veren şiiriyle tanıştırdı. Tabii şiir sevgime ve anlayışıma da bir başka boyut ekleyerek.

"Leman Hanım / Size bir şiir borcum vardı ya / İşte onu ödüyorum" diyordu. *"Ça ça ça"* diyordu.

Şiirinde çiş yapmaktan, helmelenmiş fasulyadan bahsediyor, kafa tutuyor, küfrediyordu. Kelimeler yaratıyor, onlarla oynuyor, yemeklerden bahsedip iştah açıyordu...

"Gücümü üzdüler" demiş bir yerde. Ne güzel bir ifade.

"Düdüklü tencere" için kim şiir yazar demeyin:

Oğuz Tansel'in *Mavi Gelin* isimli masal derlemesi, kapak ve desenler Metin Eloğlu'nun.

Pazarları daha gündüzden,
Ahçıbaşı, aklını başına devşir;
Börekler kızaracak nar gibi;
Kıymalı, ıspanaklı, peynirli...
Sonbahar yağmuru oluklarda,
Çüşbalığı haşlanacak!

Mesela zamkinülzarefe yemeğinin
Akşama yetişmesi lazım, başın darda.
Al eline şu nesneyi,
Dibini bir güzel yağla,
Sovanını da doğra, düt! desin;
Bir tutam tuz, biraz kimyon;
Şıpın işi pişiverir.
Baksanıza göbek atıyor;
Beylere selam, hanımlara selam!
Çengi misin be gâvur icadı,
Düdüklü tencere misin?

Bir düdüklü tencerenin içine bu kadar hayat, sevgi, yaşam sevinci nasıl sığar derseniz, işte böyle sığar.

O, hayatta da başkaldıran, hafif aksi ve şikâyetçiydi. Öfkesi parladı mı eser yağar ama sonra diniverirdi. Annem bu hallerini "Köroğlu" şiirindeki dizelerin ruh haline benzetir:

Andıkça içim sızlar
Çukurmuhallebici'de yediğimiz o sütlacı
Suratına çalarım şu sahanı
Canım benim

Kuşkusuz bir yaşamseverdi Metin Eloğlu: *"Şişede durduğu gibi durmaz ki kâfir / Tutar insana yaşamayı sevdirir"* demesinden belli değil mi?

Ama bir yandan da, yoksulluklara, düzensizliklere başkaldıran, umursayan ve değiştirmeye gönlü olan has adamlardandı.

Denizin morluğunu belirtmek için
Deniz mordur demek yetmiyor
O morun gerekçesini de belirtmeli
Denizle olan ilişiğini de
Ondan sonra deniz mor.

...

Yaşamak istiyorum
Yaşamak istiyorsun
Yaşamak istiyor.

Böyle şiir olmaz, diyeceksin; biliyorum;
Ama böyle dünya olur mu?

Biz Istanbul'a gittiğimizde Tomris teyze ve Turgut amcalarla (Uyarlar) birlikte Metin amcayı da mutlaka görürdük. O Ankara'ya geldiğinde ise sıklıkla bizde kalırdı. Babam bizim evin salonundaki duvara iki güvercin resmi yapmıştı. Kocaman, birbirine sırtı dönük iki güvercin. Biz Bestekâr Sokak'ta bir çatı katında otururduk. Tavan ahşaptı. Hemen altında bu iki güvercin: biri koyu renk, lacivert, kabarmış, diğeri ise açık mavi.

Metin amca bir gelişinde bunu çok beğenip hemen yanına başka bir güvercin çizmişti. Şu güzel saçlı kızın uçarı, hareketli saçlarının benzeri kıvrımlar güvercinin tüyleri olmuştu bu sefer de... O evimizi çok severdim. Istanbul'a taşındığımızda en çok üzüldüğüm şeylerden biri, o güzelim desenlerin bizimle gelememesi ve o duvarda öylece terk edilmesi olmuştur.

"Reis" diye hitap ederdi sevdiklerine. Ankara'yı dostlarıyla seviyordu. Annemin yaptığı, Kasım 1981'de *Gösteri* dergisinde yayımlanan söyleşisinde, *"Ankara ile bilemedin iki haftadan fazla*

sarmaşamıyorum" diyor. Bense hâlâ iflah olmaz bir Ankaralıyım galiba. Ankara'nın insanlığını, Istanbul'un görkeminin yanında kalplerdeki mağrur yalnızlığını, hüznünü severim. Biraz da belki babamın Ankara'ya olan sevgisinin payı vardır bunda. Benim Ankaram galiba biraz bugünkünden farklı. Istanbulumdansa, bir başka yazıda, "nişanlım" Salâh Birsel'le birlikte söz ederiz.

Babam da Metin amca gibi hem ressam hem şair olduğu için, düşünürdüm sık sık bu iki sanatın birbiriyle ilişkisini. Hem pek çoktur ressam şairler. Bu ilişki ilgimi çekmiştir. *Gösteri*'deki o söyleşide, Metin amca, *"Renk/çizgi/istif bitişikliğindeki anlam özelliğiyle iki sözcüğün yanyanalığındaki 'meram anlatma' yöntemi, yordamı apayrı elbette... Bu yapısallığın gerektirdiği özende birinden birini ertelemek bence zorunlu. Ne ki, ille de birini seç deseler, şiire varım; o daha bence. (...) Sanatçının diyeceği tektir. Bunu bölüp, melezleştirip başka alanlara da serpti miydi, yoğunluk tavsar, ki yavanlaşmanın bismillahı!"* diyor. O da babam da şiiri seçmişler. İyi de etmişler demek...

Metin'den Metin'e: *Yerleşik Yabancı* (1978).

Evimize son gelişi sanırım bu söyleşi zamanlarına denk gelir. Hastalanmıştı. Gelmesi de, Dr. Mustafa Şerif Onaran'ın ısrarıyla, ameliyat maksatlı. Ameliyattan bir gün önce bir not yazarak haber vermeden adeta kaçmış ve yok olmuştu. Gelirken bana Istanbul'dan biri güvercin şeklinde birkaç minik seramik tabak getirmişti. Gidiverirken de el yazısıyla bir not da bana bırakmıştı yemek masasının üzerine:

Dostlarımı sayıyorum bir bir
Bu kaçıncı tükenmezkalem
Ne derse desin elâlem
Eloğlu ölür dirilir

Değil mi can Zeynep?

Küçükken beni dizinde şımartan, kömür gözlerini, siyah kalın çerçeveli gözlüğünün arkasındaki derin bakışlarını bugün bile hatırladığım Metin amcayı sonra son kez Cerrahpaşa'da ziyaret ettik. Konuşamıyordu artık. Bir sigara paketinin yaldızını söktü, arkasına anneme bir minik not yazdı. Bizi gördüğüne çok memnun oldu. Biz onu neşelendirmek için havadisler verdik. Kısa sürdü ziyaretimiz. Yanından çıktığımızda annem koridorda bayıldı. Bir süre sonra da gitti Metin amca...

Babam Metin Reis'in ardından "Metin'li Eşik" dedi:

Dur sana deyivereyim:
Köşe başını tutmuş
Bu isli leylâk kokusu,
Artık umursanmayan
Yitik bir sevdanın
Boynu bükük tortusu.

Zaman değil de akan
Sanki bir kırtipil
Zenne bozuntusu.
İğdiş miğdiş yine de
Zorluyor kulakları
Helmelenen uğultusu.

Dur sana deyivereyim;
Eh bu kadarına da
Hani pes doğrusu.
Kur'an rahlesinde
İstavroz pışpışlıyor
Eloğlunun hin sofusu.

Duydun mu nasıl da
Çıkıverdi ağzımdan;
Metin usta, canım usta,
Bu soyadı sana haram.
Baki selâm, baki sevgi,
Hiç unutmam hiç unutmam.

Eloğlu ise,

Ispanakta demir var
Havuçta B vitamini
Bende bir paket cıgara
Tadına doyulmaz bir aşk
Üç günlük bir ömür var

Daha ölmedik yani

demişti.

Evet can Metin amca; Eloğlu ölür dirilir işte!

Milliyet Sanat, Şubat 2009

"Yaz Geçti... Kış da Geçer"

"Bütün hayvanseverleri aynı kategoride toplayamayacağımız gibi bütün hayvanları da aynı sevgi kategorisinde birleştiremeyiz" diyor Tomris Uyar. Bana sorarsanız o gerçek bir hayvansever, has bir "kedisever"di. Binbir kedisinin her biriyle birer insanmış gibi dostluklar kurabilmiş, kendi sözleriyle, *kendi kedileri dışında kalan bir sürü kediyi asla götürü biçiminde sevmemiş; tam tersine kedileri ona sevginin değişik türlerini öğretmişler. Birini zekâsı, öbürünü duygusallığı, bir başkasını nemrutluğuyla, içinde uyandırdıkları titreşimlerle sevmiş.* Birçok yazısı bu dostluklardan dem vurur. Düşündüm de kedi aslında sevmesi zor hayvandır. Başına buyruk, kişilikli. *"Kedi için en önemli olgu kendisidir. Neruda ne iyi diyor: 'Yalnız kedi baştanberi kusursuz biçimdeydi' diye."*

Bazı insanlar içlerinde bir kafesle yaşar. Kendi kışını taşır yüreğinde. Olan bitenle meselesi vardır ve bundandır ki hayatla mücadele eder, kendini acıtır. Yaralıdır ve tıpkı bir kedi gibi yarasını yalaya yalaya açar ama iyileştirmeyi de bilir. Tomris teyze ile babam ne çok benzerlerdi birbirine. İkisi de yer yer hırçın, "uyumsuz" ama bir o kadar da merhamet ve şefkat dolu. Böyle oluyor sanki kediseverler. Farklılıklara saygı ve sevgi duyan, karşısındakini anlamaya gönlü olan, sevmek için gül bahçesi beklemeyen, biraz ayrıksı güzel iki yürek, iki yakın arkadaş. Onlar hınzır, kabına sığmaz ve "uyumsuz" ikili ise, diğer yanda biraz daha mahzun, masum ve sakin annem ve Turgut amca. Her biri sevmek için tanımak, emek vermek, affetmek gerektiğinin ayırdında, kedileri sevecek kadar geniş yürekli...

Biz bir aileydik, diyor *Tanışma Günleri/Anları*'nda Tomris teyze. *"Kan bağıyla değil, birbirinin içini okuma bağı ile biraraya*

gelen üyelerden oluşan bir aile." Ondan bahsedeceğim bu yazıyı yazmadan önce biraz geçmişe gittim, biraz yeniden okudum. Tomris teyzenin, babam için hazırladığım *Gölgesi Yıldız Dolu* adlı armağan kitapta yer verdiğim yazısını yeniden okuduğumda ise sizlere bahsetmek istediğim "ailemize" ve neredeyse söz etmek istediğim her şeye değinmişliğini fark edip (belki de hatırlayıp demek daha doğru olur) şaşırdım. Bunları dinleyip okuyarak büyüdüğüm için mi bu kadar benzer duygularla ve kurguyla aynı şeyleri anlatmayı düşündüm, yoksa ortak yaşanmışlıklar mı ikimize de böyle hissettirdi, tam bilemeyeceğim; ama her biri farklı duyarlıkları olan, ortak noktaları ise umursayan, üreten, neşeli, muzip ve derinlikli olmaları diyebileceğim "ailem"i anlatmalıyım ben de... Ama onunki kadar içten ve güzel olur mu bilmem.

Ankara-Istanbul hattında iç içe geçmiş evlerimiz vardı bizim. Yataklı trenle bazan kavuşmak için ayrı ayrı, bazan da hep birlikte yaptığımız gitgeller, vagon restoran yemek ve sohbetleri. Yataklı vagonda köşede duran kristal sürahi ve bardak seti nedense gözümün önünde. Vagon restoranda saatler geçtikçe yan yana çoğalan mini mini tek dublelik Yeni Rakı şişecikleri de öyle. *Kartal-Pendik, biz geldik... Kartal-Pendik, biz geldik...* Bunu yeterince hızlı söylediğinizde trenin raylarda ilerleyişini duyabilirsiniz. İsterseniz daha gerçekçi kılmak için ellerinizi dizlerinize ve göğsünüze vurarak eşlik de edebilirsiniz. Istanbul'a gidişlerimizde annemle oynadığımız en sevdiğim oyundu bu. Istanbul'da, Tomris teyzenin yaşama sevincini yansıtan Uğur Sitesi'ndeki aydınlık evimiz... Ankara'da Bestekâr Sokak'ta camekân terasında limon ağacıyla şirin çatı katı diğer evimiz. Beraber yapılan tatiller... Denizkent ve Bodrum günlerimiz...

Karşıdan karşıya dikkatle geçmeyi öğreneyim diye Tomris teyze ile babam, Tanju Okan'ın *Şerefe* şarkısının sözlerini değiştirerek söylerlerdi bana: *"Tam iki kenar var burda, biri sağda biri solda. Geçerken korkuyor insan ezilirim diye. Kenaraa kenaraa kenaraa!"* Bembeyaz localı ve tupturuncu minderli Big Ben'den çıkmışız, Bodrum sokaklarında bu şarkıyı söyleyerek yürüyoruz. Nerede olursak olalım, ister sokakta ister evde, konu ne kadar ciddi (!) olursa olsun, mizah ve sarkazm eksik olmazdı. Uzun ve birbirine eklenen sohbetleri olurdu büyüklerimizin. Küçük Turgut'la ben içeride oynamayı tercih ederdik.

Önceleri sadece anne babalarımızın neşelendiklerini hissetmekle kalan Turgut ve ben de yaşımız ilerledikçe dil cambazlıklarına, sessiz film oyunlarına zevkle katılır olduk. Zamanla ailemiz

Küçük Turgut, Tomris Uyar ve Füsun Akatlı,
Temmuz 1983.

küçüldü. Babam Bingöl'e gitti. Turgut amcayı kaybettik. Annemle ben de Istanbul'a yerleştik. Talimhane günlerimiz başladı. Uzun, her zaman olduğu gibi neşeli, bol edebiyatlı ve gülüşmeli sohbetlerimizi ne kadar özlediğimi tarif edemem. İngilizce dil yanlışlarından yapılmış bir derleme ya da Türkçesi bozuk bir makale, mantık hatalarıyla dolu olan bir elkitabı, absürd hikâyeciklerimiz, edebiyat dedikodularımız oyalardı bizi. Annemle Tomris teyze, Cemal Süreya ile Ece Ayhan'ın o yıllarda her ay birlikte kaleme aldıkları söyleşilerden kalkışla, tuhaf ve anlaşılmaz buldukları bu söyleşilerin bir benzerini hazırlarken ne eğlenmişlerdi. "Mesela'daki Vav ya da İzmir'in İkinci İ'si" *Gösteri*'de yayımlanmış ve o dönem küçük çaplı bir olay yaratmıştı edebiyat çevrelerinde. Bizimkiler sanki iki küçük kız çocuğu gibi kıs kıs ve kös kös izlemişlerdi kopardıkları tantanayı.

Büyükler atışır, söyleşir, demlenirken küçük Turgut'la benim çocukluğumuza eşlik eden arkadaşlarımızdan bahsedeceğim biraz da size.

"Çizmeli Kedi, kapıcının deyimiyle Pehlivan, benzemesinden ötürü anıldığı adla Clark Gable, 'tipik' bir kedi değildi. Yanlışlık yapmaktan hiç utanmazdı. Severken coşup ısırdığın-

Füsun Akatlı (ortada), Tomris Uyar (sağda).

da, canımızın yanmasına kızardı, alınırdı bayağı. Mahallede girip çıkmadığı yer kalmadığı için bir ara öbür kedilerden 'Milli Emniyetten'dir' damgasını yedi. Yalnız böylesine güleç, sakar birinin her türlü emniyet'le uzak yakın ilişkisi olamayacağı kesinleşti hemen. Yeni bir ad kazandı böylelikle: Komiser bey."[1]

"Zagor dünyanın en suratsız, en çirkin, en huysuz, en çığırtkan kedisidir. Bacakları uzun ve ahşaptır; kulakları, tilki kulağına benzer, kamçı kuyruktur. Tüyleri ise kıl fırçaları andırır. Üstünde eşine rastlanmayacak çirkinlikte bir desen vardır: ak üstüne boz lekeler ama en kötüsünden ve en yanlış yerlerde. Kendi kendine homurdanır, yemek verilmedi mi konuşur durur, ayağınızı ısırır. 'Dikkat uzun kedi!' "[2]

O kadar bet bir sesi vardı ki Zagor'un, bugün bile kulağımda desem yeridir. Turgut amca arada sırada bize, "Size biraz Zagor çalayım" deyip onu kucaklar, gitar gibi tutarak karnında parmaklarını gezdirirdi. Zagor'dan çıkan atonal böğürtüyü duymalıydınız.

"Kırlent; Marilyn Monroe, Süslü Şefika, Jane Avril karışımı bir dişidir. Bütün gün yalanma ve işve üstüne. Alacalı rengi, kısacık bacaklarında düşük bir jartiyeri andıran siyah lekele-

1. - 5. Tomris Uyar.

riyle süet burnu, ıslak diliyle göz alıcı güzellikte. Üstelik halk tipi: bodur, geniş kalçalı, zekâsı kıt. Dünya yaratılırken artan kedi tüylerinden örülen bir kırlent, bir köşe yastığı; bütün kedilerden yapılma bir yumuşaklık. O kadar güzel ki kimse çok sevemiyor, sevdiğini açıkça söyleyemiyor. Kırlent sebze sevseydi börülce severdi; yazar olsaydı Colette olurdu."[3]

Hacıbey aslında evin kedisi değil, yanaşmalardandı. Yine de ailenin içine sızmayı başaran, başında takkeye benzer bir lekesi olduğu için bu isimle anılan başlı başına bir karakter daha... Babamı ısırdıktan sonra Tomris teyzeden Ankara'ya bir telgraf gelmişti bize. "Hacıbey'in sağlığı yerinde Metin'inkini telleyin"

"Mustafa. Kiziroğlu Mustafa Bey, Macar ordusunda hafif süvari alayındandır. Pelerin savurarak deliler gibi at koşturan o zarif adamlar, attan indiler mi nasıl birdenbire hantallaşırlar; Mustafa öyle hantaldır işte. Büyükdere'den alınma. Ermenice bildiğini varsayabiliriz. Nörotik, tutarsız bir hayvandır ama sevmeyi bilmede üstüne yoktur. Eski adamlar gibi saçları ortadan ayrılmıştır."[4]

Mustafa'nın zekâsını sınamak büyük eğlencelerimizdendi. Ona dört parmağımızı açarak uzatır, çoktan seçmeli test soruları yöneltirdik. Mustafa! Kediler ne yer? A) salata, b) ciğer, c) sarımsak, d) hiçbiri. Nasıl bilmem ama hep doğru tuttururdu kerata. İki kez uzun mesafe düştü. Birinden dönmedi.

Tomris Uyar ve Küçük Turgut'la, 1991.

"Gülüver, Köfteci Emin'in beslediği kedilerden. Biraz da o yüzden olacak yalnız köfte ve istavrit yiyor, ciğere ağzını sürmüyor. Tam bir hanımefendi. Doğuştan. Siyam kedisi olmaya çalıştı uzun süre ama beceremedi çünkü boynunda bilmediğimiz bir renkte –üstüne çamaşır suyu dökülmüş de kalmış izlenimi uyandıran– bir leke var. Nedim Günsür 'lüvi' deyip çıkmış işin içinden. 'Gülüver'e özgü' anlamında. Gülüver kesik yeşil bakar, sevildi mi karnını açar. Halk kökenlilerin çoğu gibi geçmişini anmak istemez. Kedilerle aynı kâğıttan yemek yememesi bunu gösteriyor."[5]

Bir akşam Tomris teyzelerde içki sofrasında Edip Cansever'in yanındaki boş iskemlede oturuyordu Gülüver. Edip amca ilerleyen saatlerde bir ara tuvalete gittiğinde kalktı. Edip amca uzun süre sordu durdu, "Burada bir beyefendi oturuyordu, biz sohbet ediyorduk kendisiyle" diye. Kimse bir anlam veremedi, kimdi o beyefendi, yoktu ki! Neden sonra anlaşıldı "beyefendi"nin bizim Gülüver hanımefendi olduğu.

Ve Cahide: *"Bir çanta içinde Erdal Öz'ün yayınevinin önüne bırakılan muhteşem yaratık. Tanıdığım öteki kedilerle ortak özellikleri: daktilonun başına geçince huysuzlaşması, kâğıtları didikleyip sözlükleri kuyruğuyla yere savurarak ilgi çekmeye çalışması, evin kışın en sıcak, yazın en esintili köşesini keşfetmesi, ütülenmiş giysilere, kösele pabuçlara, çantalara ilgi duyması, pencereden gördüğü kuşları yalnızca bıyıklarını titretmek ve garip sesler çıkarmakla avlayabileceğini ummaması, çocuklara güvenmemesi ve elbette dünyada kendisinden başka kedilerin var olacağını gerçekdışı bulması. Ama bu kadar ürkek bir kedinin aynı zamanda bu kadar sokulgan –hatta kucak arsızı– olduğunu ilk görüşüm bu, bu cins bir kediyi ilk sevişim, çok şişman ve çok güzel bir kedinin sıska bir sokak kedisi kadar zeki ve duyarlı olabileceğini ilk kavrayışım"* diyor Tomris teyze.

Cahide belki de onun kendi kişiliğini en iyi yansıtan narin ve zarif bir Istanbul hanımefendisiydi. Kendini seveni bilen ve ancak ona nazlanan bir güzellik. Onun gibi ince bilekli, şık ve keyif düşkünü. Sanki akşamları kendine bir bardak votka koysa onun gibi içine de nar taneleri veya nane yaprakları atacak. Evinden hiç eksik olmayan konukları karşılamak için yakasına bir de broş oturtacak ve güzel gözlerinin ardındaki buğulu hüzne rağmen "küçük Tomris taklacıkları" ile herkesi neşelendirecek.

Burada andığım ve anmadığım, bizzat tanıdığım ya da eski birer dost gibi sevgiyle anılarak bana anlatılan diğerleri... Tomris Uyar'ı anlatmaya en muktedir olan belki de onları anlattığı kendi cümleleridir diye düşündüm ben. Onun ince ve detaycı bakışını, farkındalığını, keskin zekâsını, duygusallığını bu satırlardan anlamak mümkün.

"Otuz yıl boyunca acısıyla tatlısıyla, aydınlığıyla karanlığıyla anları birbirine ekleye ekleye yaşadığımız sayısız günlerimiz oldu (...) Bir insanı tanımak demek onun artık sizi şaşırtmaması demekse, ben Tomris'i şaşırtıcılığından tanırım" diyor Füsun Akatlı has dostu Tomris Uyar'ın ardından. Ne mutlu bana ki bir kısmı bana da nasip oldu o günlerin.

*"Hiç durulmadan akan bir sudur o. Çakıl taşlarından seken, engebelerden aşan, ritm kazanan, gözükulağı yanıltan, toprağa emilen, göl olup taşan, güvendiren, gönendiren, yeşerten, seddini yıkan, yeniden sabırla kaynaktan başveren. Bunu şaşırtmak için yapmayan; ama şaşırtan bir içsel enerjinin gönülsüz efendisi"*ni ben de en az annem kadar özlüyorum. Bana hiç çaktırmadan en doğal akışıyla bile çok şey katmıştır. Canım kedim Tarçın, Tomris teyzesiyle hiç tanışamadı ama onu çok iyi tanıyor. Ona sık sık Cahide'yle olan benzerliğini ve Tomris teyzemi anlatıyorum.

15 Mart Tomris teyzenin doğum günüydü. Her yıl 15 Mart'ta ona, onu anlatan armağanlar verirdi dostları. Edip Cansever her yıl bir şiir, annem kendisinden ısrarla istenen "özet"ler (o sıraların moda akımlarının, terimlerinin iyice gülünçleştirilmiş özetleri), babam bir küçük heykelcik, Fethi Naci bir türkü... Bu yazı da benim Tomris teyzeye 68. yaş günü armağanım olsun!

Milliyet Sanat, Mart 2009

Anılardan Bir Damla: Ruhi Su

Bir çiy tanesinin
Yalımından geldiler,
Ruhi ve Ruhi'ler.[1]

Gökten bir damla düştü, şıp benim alnıma, şıp anamın alnına...

Bana sorarsanız Ruhi Su, adından bir damladır. *Tertemiz zamanlardan kalma* dupduru, yalın, geçirgen, ışıldayan, yansıyan, gökkuşağına varan, kana kana içilesi bir damla.

Biraz kendimi azınlık gibi hissettiğimden olsa gerek, sık sık düşünürüm azınlık olma durumunu, sosyolojisini, psikolojisini. Kimdir azınlık? Kalabalık bir kültür grubu içinde az olan mı? Az olmaya mahkûm edilen mi? Çeşitli sebeplerden çoğalamayan mı? Ki bu çoğalmak kavramına bana göre iki türlü bakılmalı. Eğitime bağlı bir beslenmeden yoksun kalmaktan tutun da, gerçekten açlık çekip beslenememeye kadar gidebilecek uzun ince bir yoldur kanımca beslenme, çoğalma yolu. Üstelik eğitim de ille diploma demek değildir. Türküler örneğin, yıllarca Anadolu insanını beslemiş, çoğaltmıştır. Eğitimin temeli ise, öyle ya da böyle, öğrenmeye açık olmak olarak görülebilir. Vicdan, merhamet gibi duygular sevgiyi şekillendirir. Sevgi ise kuru değildir hiçbir zaman. Sevgi yardımlaşmayı, affetmeyi, paylaşmayı ve daha nice zenginliği getirmez mi? Öğrenmek bence bütün bunlarla kan kardeşi. Açık olan bir yürek öğrenir, paylaşır ve öğretir yeri geldiğinde.

Amin Maalouf'un *Yolların Başlangıcı* çok sevdiğim, keyifle defalarca okuduğum, beni çok düşündüren ve bana çok kapılar açmış bir kitap. Orada azınlık okullarının her zaman daha iyi eğitim verdiğine değiniyordu yazar. Ve azınlıkların bir şekilde daha

1. Metin Altıok.

"Üç kardeşiz bir orduya yeteriz."

ileri gittiğine dikkat çekiyordu. Ayakta kalabilmek için başkalarından daha çok çalışmak zorunda olmakla ilgili bir bakış. Bu pek çok bakımdan tartışılabilir belki; ama beni başka bir yerlere götürdü. Azınlık/ta olmakla ilgili düşüncelerime yeni bir boyut kattı. Düşündüm de aslında yalnız bırakılmak, düşünmemeye zorlanmak, zulüm/işkence görmek –hatta çok daha hafifi, sadece dışlanmak bile– ne kolay öfkeye, nefrete, intikama, kötülüğe dönüşebilir. Oysa kötülük nedense hep azınlıklara karşı kullanılıyor.

Ruhi ağbiyi düşündüm sonra: Talihsiz bir çocuklukla başlayan ve zorluklarla geçen uzun bir hayat gördüm ve –ne tuhaf– saydığım ters duygulardan bir damla olsun bulamadım içinde. İnsanı bu kadar yalnız bırakan bir ülke nasıl bu kadar sevilir? Şaştım kaldım.

Sonra, "Onu çoğaltan, büyüten de bu ülke de –daha doğrusu bu ülkenin insanları da– ondan" dedim kendime. Onu uğurladığımız güne gittim. İnsan seli akıyordu sokaklarda, meydanlarda... 16 yaşında küçük bir kızdım. İlk kez bu kadar yakınımı kaybetmiştim. Gittiğim ilk cenazeydi. İçimde korku. Ya ona layık olamazsak, ya onu hakkıyla, isteyeceği gibi yolculayamazsak! Anladım ki kala-

balıklar güdümlenmeye de açık. Mutlaka kullanmak isteyenler olacak... Ama günün sonunda çatlak sesler küçük kalmaya mahkûm. Çünkü giden çok büyük.

Yıllar sonra sevgili Ruhi ağbimin sesi bir başka cenazeye önderlik etti.

> Ben de şu dünyaya geldim sakinim
> Kalsın benim davam divâna kalsın
> (...)
> Yorulan yorulsun ben yorulmazam
> Derviş makamından ben ayrılmazam
> Dünya kadısına ben sorulmazam
> Kalsın benim davam divâna kalsın.[2]

Bu sefer giden babamdı. Davası divâna kalan da oydu. İçimde aynı korku. Ya sapla saman karışırsa... Ya onu layık olduğu gibi uğurlayamazsak? Yine on binler akıyordu ardımızda. İçimde aynı korku; ama sanki Ruhi ağbinin sesi yatıştırıyordu beni. Korkma, diyordu, ben buradayım, bırakmam. Onun sesi ile müzik yüzyıllardır olduğu gibi tek yürek etti bizleri. Korktuğum olmadı. Babam çok sevdiği Ruhi ağbisine layık olmuştu hep ve şimdi biz çoğalarak onlara layık olmalıydık. Galiba o gün öyle ayakta durdum.

1963'te *Yeni Ufuklar* dergisinde çıkan bir yazısında şunları söylüyor Ruhi ağbi: *"Halkını sevenlerin her zaman başı derde girmiştir. Ve her zaman bir rahatsızlığın kökünü dışarda aramak yöneticilerin kolayına gelmiştir. 'Güvendiğin padişahın, o da bir gün devrilir' derken, Pir Sultan Abdal'ın aslında ne şahla ne padişahla ilgisi vardır. Zamanının dili ile onun sadece toplumun bir huzursuzluğunu söylediğini bugünün aydını bilir. Anadolu insanı bugün bile 'Allah' demeden 'of' diyemez. Pir Sultan Abdal olsun, Yunus olsun, ya da bugün yaşamakta olan Ali İzzet olsun, Kul Hasan olsun, zamanlarındaki düşünce yolu ne ise, dertlerin çözüm yolu da o olmuştur. Hepsindeki, bir barış ve huzur özlemi. Laiklik dendi mi aklıma hep bunlar geliyor. Yeryüzünde laik bir devlet olmanın kadrini sanırım bizim bu halk kadar bilecek çok az insan kalmıştır. Çünkü dünyada bu mesele söz konusu olmaktan çoktan çıkmıştır."* Aradan, Sivas '93'e kadar otuz yıl, ordan bugüne de nerdeyse bir yirmi yıl geçmiş ve biz hâlâ aynı şeyleri tartışıyoruz. Davalar divâna kaldı. Hani biz öğrenerek çoğalacaktık?

2. Pir Sultan Abdal.

Metin Altıok ve Ruhi Su, 1969.

Babamı uğurlarken kulağımda Pir Sultan vardı; ama içimde daha nice türküler, sözler var benim. Ondan bahsedeyim biraz sizlere. Tersten gidelim bu sefer de. Ruhi ağbinin evine ziyarete ilk gittiğimde daha annemin karnındaymışım ben. Annem ve babam idealist iki genç. Annem, benim için "Nusrete Bey" olan Nusret Hızır'ın asistanı. Babam şair değil daha. Sıdıka teyzem cezaevinden çıkmış, mahpusluğu nedeniyle bitiremediği felsefe bölümünü bitirecek. Öğretmeni ise kızı yaşında benim Füsannem. Annemi İstanbul'a davet ediyor. Babamla henüz tanışmamışlar. Babam Ruhi Su'yla tanışmaya heyecanlandıysa da çekiniyor gitmeye. Annem ve ben gidiyoruz ben yokken! Ruhi ağbi, annemi yalnız görünce, akşam yemeğine görüşürüz diyerek çıkıyor, bir iki saat yok oluyor. Sabaha karşı bir sürpriz: Babam kapıyı çalıyor. Meğer postaneye gitmiş, telgraf çekmiş Ruhi ağbi Ankara'ya, babama.

Böyle başlayan dostlukları zamanla gelişmiş, pekişmiş. Adeta kendi evlatları gibi sevmişler Sıdıka teyze ile Ruhi ağbi, Metin ve Füsun Altıok'u. Dostlarıyla tanıştırmışlar. Dost meclislerinde beraber olmuşlar. Kendileri gibi büyük yürekli dostlar sarmış etrafımızı. Sanatseverlikleri, Mehmet Ali Aybar'a siyasi ve düşünsel yakınlıkları, insan sevgileri ve geniş yürekleri onları bir etmiş. Ruhi ağbi beğendiği ve özlediği istikbali görüyordu belki de onlarda. O kadar yakınlaşılmış ki, annemler zorda kalınca, beni bırakacak

yer de durum da olmayınca, Ruhi ağbi kendi mütevazı hayatından özveride bulunarak bir yıl boyunca benim anaokulumu ödemiş. Evlat gibi sevmiş onları, torunu gibi görmüş beni. Ruhi ağbi Ankara'ya geldikçe bizde kalır olmuş. Babam gönenirmiş, "Dünyanın en büyük baslarından biri benim terliklerimi giydi" diye. Heyecan kaplarmış içini çocukça. İşte o dönemler benim ağzımda tekerlemeler, türküler... "Gökten bir damla düştü, şıp benim alnıma" oyunları. "Aptal Şarkı" gibi niceleri...

Sözler Lorca, müzik Ruhi Su:

Ana,
gümüş olmak istiyorum

Oğul,
çok üşürsün sonra

Ana,
su olmak istiyorum

Oğul,
çok üşürsün sonra

Ana,
yastığına işle beni

Oğul,
olur hemen şimdi.[3]

Ruhi Su, Ankara'da Altıok ailesinin balkonunda, 1969.

3. Çeviri: Sait Maden.

Ruhi Su'dan Zeynep'e armağan.

Daha sonraları ana kız sürdü Istanbul ziyaretlerimiz. Analı kızlı türküler söylerdi bize. "Üç kız bir ana", "Anasına kızına, duvardaki sazına" gibi. Ama bize en çok

"Gökte yıldız yüz altmış
Mevlam neler yaratmış
Anasını çerden çöpten
*Kızını da huri melek yaratmış"*ı yakıştırırdı. Biz isteyince de hiç kırmaz, hemen söylerdi...

Istanbul ziyaretlerimizde Ruhi ağbilerde kalırdık. Sıdıka teyzem ben seviyorum diye yaprak sarma yapardı mutlaka. Gündüz tavla müsabakaları, akşam güzel söyleşiler ve türküler... Ah o güzel sesten güzel türküler. Tavla sırasında Ruhi ağbi beni hep yanında isterdi. "Sen benim takımımdan ol ki biz kazanalım" derdi. Bir yandan da öğretirdi. Anneme babama karşı ben hep onun takımından olurdum. Kodaman Sokak'taki o çatı katını çok severdim. İçim ısınırdı orada. Sıcacık bir evdi. Duvarlarda Ruhi ağbinin dostlarının resimleri vardı. Abidin Dino, Nedim Günsür, Neşet Günal tabloları. Dört sazı vardı, onlara izinsiz yaklaşılmazdı. Bir de her yer kitap doluydu.

Ankara günleri bir başka. Her yeni plak çıkışında, plağıyla bize, Ankara'ya gelirdi. Bu sefer bizim pencerelerden dışarı taşardı sabahları sesini açan Ruhi ağbinin gür sesi. Ben iyice bebekken, öyle bakarmışım n'oluyor dercesine Ruhi ağbiye şaşkınlıkla... O kucaklar, hoplatırmış beni...

Telefunken marka küçük pikabımızın sesini beğenir, plağını götüreceği ahbaplarına ilk kez dinletmek üzere bizim pikabı da yanında taşırdı. Bu ziyaretlerden biri için çıktığımızda evin önünden geçen taksiye "Taksi" diye seslenince pek şaşırıp, "Istanbul'da karşıya geçmek gerekince 'Gemi' diye mi bağıracağız?" sorumla başlayan kahkahaları oyunlarımızla, anılarımızla sürdü yıllar yılı. Ne mutlu bana ki sebep oldum nice kahkahasına.

Sık sık zamanın ünlü menajerlerinden birinin Ankara'da onu TRT'de program yapmaya ikna etmek için bizim eve geliş hikâyesine güldük hep birlikte. Adam uzun uzun dil dökmüştü. Efendim, her yer kilim olacakmış. Duvarlar da dahil. Kenarda ayran bakracı, yanında samanlar. Ruhi ağbi için ortada bir tabure. Yerlerde darılar. Etrafta tavuklar koşacakmış sonra. Ruhi ağbi çalacakmış sazını "dımbır dımbır"! Hiç kimseleri kıramayan, hep kibar ve çelebi Ruhi ağbi uzun süre sessizce dinleyip sonunda dayanamamış, yüreği fazlasını kaldırmamış, adamın sözünü kesip her zamanki yumuşak ve sakin sesiyle "Tavuklar kalsın canım!" demişti. Hep gözümüzden yaş gelene kadar güldük. Oysa biz çok severdik tavukları onunla. Koca kız olmuştum, hâlâ hep isterdi aramızda oyun olan tekerlememizi söyleyeyim. Bir çırpıda söyleyiverirdim de hep ilk kez duyar gibi gülerdi. Eminim bugün gitsem ziyaretine, yine ne yapar eder söyletir beni: "Yovrum Haci Mohammedali deyi. Bahele deyi. Davuklar tohul tohul edeyi deyi, tikili mi geleyi deyi, tovşan mı edeyi deyi?"

7 Şubat 1980'de *Çocuklar Göçler Balıklar*'ı imzalamıştı bana.

Sevgili Zeynep

Bu plağımı sana imzaladığıma memnunum. (Bu testere gibi sözcüğü sevmiyorum artık) Mutluyum.

Sevgili Ruhi ağbi,

Ömrüme damla damla güzellik kattığın, bana öğrettiğin, bana örnek olduğun için çok ama çok mutluyum. Gökten bir damla düştü. Şıp benim alnıma, şıp anamın alnına, şıp senin alnına...

Milliyet Sanat, Nisan 2009

Sanatla Işıyan Bir Yürek: Mekin Dinçer

Ne mutlu ki bize insan olmuşuz
İnsan sevgisini gerçek bilmişiz
İnsanın dalında açıp gülmüşüz
Muhabbet insana, insan olana[1]

Bu köşede sık sık "güzel atlara binip göçen güzel insanları" anıyor, kendi öznel geçmişimde bu müstesna insanlarla kesişen günlerimi, onların bana kattıklarını anlatıyorum. Çoğu sanatıyla, ürettikleriyla tanınmış, takip edilmiş; bir döneme, kendi zamanlarına ve hatta gelecek zamanlara damga vurmuş insanlar. Yaşadığımız günlere baktığımda ise onların ardından gelen süvarileri arıyor gönlüm. Bir zamanların saygın, temiz, yalın ve düşünce üreterek yaşayan insanlarıyla dolu; idealleriyle gönenen ve o idealler uğruna verilen özverilerle yücelen kimliklerin yarattığı ve yaşattığı ütopik bir dünya düşlüyorum. Böyle insanlar var mıdır gerçekten? Çağının düşün ve sanat hayatına yön veren yaratılarıyla ayrışan isimler bir yana, böylelerinin hayal ettiği, edeceği düzeni yaşayan, yaşatacak yürekli, aydınlık, bilgili, heyecanlı, duygulu, ahlaklı bireyler var mıdır? Olabilir mi? Yoksa böyle lekesiz, erdemli insanlar sadece romanlarda, kurgularda mı yaşar? Ben böyle birilerini tanıma şansına erişmiş biriyim. O insanlar tarafından yetiştirilmiş olmayı da ayrıcalık ve tarifsiz bir şans olarak görüyorum. Yitirdiklerimize hayıflanarak, özlemle ve kalanlara sarılarak yaşıyorum.

Bugün işte böyle birinden bahsedeceğim. Bir sanatçıyla değil, gerçek bir sanatseverle tanıştırmak istiyorum sizleri. Sanatla yaşayan bir entelektüel büyüğümü anmak istiyorum. *"Tertemiz zamanlardan kalma lekesiz birini..."* Babam bu dizeyi yazarken

1. Ruhi Su.

Füsun Akatlı (ortada), Evinç ve Mekin Dinçer çiftiyle, 1968.

onu işaret etmiyordu şüphesiz ama, sevgili Mekin Dinçer'i, Mekin ağbiyi bu dizelerle tarif edeceğimi söylesem gözleri dolarak sevinçle gülümseyeceğine eminim.

Annem ve babam 1960'ların sonlarına doğru Marksist, sosyalist düşüncenin tüm olumlu idealleriyle, içinde yaşadıkları topluma faydalı olmak için emek veren sanat ve düşünce çevrelerinin içinde yol bulmaya çalışan iki genç ve heyecanlı insan. Karşılarına çıkan, onlara kimliklerini bulma yolunda sadece kendi duruşları, hayatı karşılayışları ve yaşayışlarıyla model olan kendilerinden yaşça büyük bir çiftle tanışırlar. Mekin ve Evinç Dinçer çifti Ruhi Su'nun yakın dostlarıdır. Ruhi Su, çok sevdiği gençleri bu çok yakın sevgili dostlarıyla tanıştırırken her zamanki muzip yanı öne çıkar. Annem Evinç ablaya o kadar benziyordur ki bunu nükte konusu eder ve Mekin ağbiye bir şaka hazırlar. Böyle başlamış dostlukları. O yıllarda Ruhi ağbi evlerde konserler verirmiş. Mekin ağbi iktisatçı, Evinç abla ise felsefe öğretmeni. Bu konserlerden birinde tanışmışlar. Sonra sağlam ve sürekli bir dostluk kurulmuş. Annemin, erdem kelimesinin altını çizerek sevgiyle söz ettiği, ailesi gibi benimsediği dostlarımız onlar. Bana gelince, pek küçüğüm o zamanlar. İlk tanışma yıllarım hatırlamıyorum ama nefis hatıralarım var ki şimdi onları anlatacağım.

Benim yakın çevremdeki kişilere hitap edişim hep annemlerinkiyle paralel. Annemin ağbi, abla dediklerine ben de çokluk öyle hitap etmişim nedense. İşte Mekin ağbim aslında annemle baba-

mın ağbisi... İlk hatırıma gelen Balmumcu'da, bir dizi iki katlı bahçeli evden birinde oturdukları. Şimdi artık yok o evler. Çok sevildiğimi bildiğim, gitmeye bayıldığım, harika vakit geçirdiğim aydınlık, sımsıcak bir yuva. Mekin ağbinin müthiş, hele o zaman boyuma oranla bana Milli Kütüphane duygusu veren bir kitaplığı vardı. O sanırım hemen hemen çıkan tüm kitapları, yayınları takip eder, okurdu. Sergileri, etkinlikleri kaçırmaz, adeta susamışçasına takip ederdi. Bana o evde sevgi ve ikram bakımından çocuk muamelesi yapılırdı ve buna da bayılırdım ama daha çok hoşuma giden, hatırımda kalan, gördüğüm yetişkin muamelesi olmuştur. Küçük insan Zeynep olarak anlayacağım dilde kendi zevklerini bana aktarır, paylaşırdı Mekin ağbim. Ciddi bir koleksiyoncu ve arşivci olduğunu da söylemeliyim. Her zaman masasında kesilmiş, kaldırılmayı bekleyen kupürler, yazılar, ilgimi çeken resimler olurdu. Sabırla anlatır, bazan yerleştirmeme izin bile verirdi. Ben önemsendiğimi hisseder ve çok önemli bir iş yaptığımı düşünerek gururlanırdım.

Hafif kısık, genizden gelen, insanın içini ısıtan, son derece karakteristik bir sesi vardı ki bugün gibi kulağımda. Istanbul'u çok severdi. Bana bir şehri, daha önemlisi yaşadığı şehri tanımanın önemini o öğretmiştir. Kültürünü, tarihini bilerek yaşamak insana öyle kapılar açar, öyle güzellikler yaşatır ki... Evde Istanbul'a ait birçok kaynak vardı. Istanbul'un yalılarını, resimleriyle birlikte tek tek gösteren bir kitaptan bana bir masal gibi anlatırdı. Bir gün o ki-

Füsun Akatlı, Dinçer çiftiyle.

tabı bulup sahip olmayı o kadar çok isterim ki! Ama adı ya da yazarıyla ilgili bilgiler aklımda kalmamış ne yazık ki. Ancak, kitap gözümün önünde, Mekin ağbinin sesi de kulağımda, inanın. Gittiğim her kitapçıda, sahafta sanki karşıma çıkıverecek gibi arıyorum. Evinç abla ile Mekin ağbinin kızları Kaya abla mimardı. Her yıl bir firmaya ince ince dantel gibi çizilmiş ev çizimlerinin, rölövelerin yer aldığı bir takvim hazırlardı. Kimi zaman yalılar, kimi zaman Rum evleri... Mekin ağbi bana her yılbaşı tek tek özenle, beğeni ve gururla bu resimleri gösterirdi. Mimariye, yalılara hayranlığımla başlayan ilgim bu kez detaylarda yaşamaya başladı. Güzelliği yaratanın detaylar olduğunu ayrımsamaya başladım. Bir de ev deyip geçmemeyi. Evlerin hayatlar barındırdığını, yılları, yaşamları, dönemleri yansıttıklarını.

Gezmelere de giderdik birlikte. Bir de oyunumuz vardı. Evden çıkar, vapura biner, Istanbul gezmesine çıkardık. Vapura binip güverteye yerleştik mi bizim oyun başlar. Sıra sıra Istanbul'un köyleri sayılacak: Alibeyköy, Arnavutköy, Vaniköy, Çengelköy, Yeniköy, Boyacıköy, Erenköy, Feriköy, Kefeliköy... Her birine has bir minik öykü ya da bilgi de gelirdi peşinden. Arnavutköy'ün çileği meşhurdur. Osmanlı çileği! Kokusu has, kuvvetli. Reçellik, şerbetliktir. Yeniköy'de Rumlar yerleşikmiş eskiden, kıyı köylerinde balıkçılık yapılırmış. Böyle minik bilgicikler. Gel de dinleme... Sonra daha keyiflisi, kapılar gelir. Nedense bayılırım kapıları saymaya. Eskiden Istanbul çepeçevre surlarla çevriliymiş. Eski çağlarda şehri düşmanlardan korumak için kurulan koruma duvarlarından şehre girebilmek için yapılan bir dolu kapı varmış. Hop sayıyoruz: Ayakapı, Altınkapı, Cibalikapı, Yenikapı, Eğrikapı, Balatkapısı, Fenerkapı, Zindankapı... Benim en sevdiğim Çatladıkapı... Her biri bir macera olan gezilerden eve döndüğümüzde ise Evinç ablanın sıcak çayı bizi beklerdi. Sırada, yaptıklarımızı ona ballandıra ballandıra anlatmak, onu güldürmek vardı ki buna da bayılırdım.

Yıllar sonra bir gün Mekin ağbinin girdiği bir eczanenin sahibi ona kendisini tanıdığını söylemiş. "Vapurda küçük kızınızla Istanbul'un kapılarını sayıyordunuz, ilişkiniz öyle hoşuma gitmişti ki sizi görür görmez tanıdım" demiş. Bu olay da bizim çok hoşumuza gitmiş ve bu rastlantıyı sık sık anmıştık. Duygusal bir insandı Mekin ağbi, gözlerinin nemlenmesi için güzel şeyler, anılar yeterli olurdu. Ağlamaktan utanmayacak kadar olgun, ağlamanın ne kadar zenginleştirici olduğunu düşündürecek kadar içten, insan ve sevgi doluydu. Bir gün ben artık genç bir kız olduğumda birlikte çok ama çok sevdiğimiz Ruhi Su'nun cenazesine gitmek zorun-

da kaldık. Benim ilk gittiğim cenazeydi ve sonra gitmek zorunda kaldığım hiçbirine benzemiyordu. Mekin ağbi hayatta olduğu sürece Ruhi Su'yu anmadığımız, özlemediğimiz gün geçmedi. Adam Yayınları'ndan çıkan *Ruhi Su'ya Saygı* kitabını dostunun ardından her zamanki titizliğiyle hazırlayan oydu. Ruhi Su için hazırlanan iki kitap, *Ezgili Yürek* ve kendi hazırladığı *Ruhi Su'ya Saygı*, onun arşivi içinde yer alan, kendi deyimiyle "Ruhi Su Belgeliği" sayesinde oluşabildi. İzlediği sanat olaylarıyla ilgili belgeleri saklama alışkanlığı sayesinde Ruhi Su'nun rol aldığı operaların, verdiği konserlerin, hakkında çıkan yazıların saklandığı derin bir arşivi vardı onun. Mekin ağbi dostunu yüreğinde sakladı. Hep birkaç kristal gözyaşı damlasıyla andık onu. Sonra da giden pek çok dostu uğurladık. Bazan bir şiirle, bazan bir anıyla, özlemle. Mekin ağbinin gözüyle, yaşadıklarıyla ve birbirimize yüksek sesle okuduğumuz gidenin sözleri, dizeleriyle. Mekin ağbi cam kadar kırılgan, kristal kadar ince ve nadideydi. Gözyaşları da kendi kadar duru, ışıklı ve değerliydi. Bana duyguların insan hayatında ne kadar önemli olduğunu, sevildiğimi ve sevmeyi öğretti. Karşılık beklemeden sevmenin erdem olduğunu. Bir de erdem kelimesinin sadece ama sadece bazı insanlara has olabileceğini!

Babam gittiğinde hayata bir kez daha içerledi Mekin ağbi. Kolay kolay umutsuzluğa kapılan biri değildi ama düpedüz gönül koydu işte. Bir zaman sonra da durmak istemedi artık bu tarafta, sessizce yıldızlara karıştı. Beni aydınlatan takımyıldızların arasına pasparlak yerleşti.

Mayıs 2009

Damdaki Piyanist

Ay dokundu omuzuma irkildim.
Göğün puslu balkonunda
Birdenbire insanları özledim.[1]

Bu yazı, müzikli bir yazı olsun istiyorum.

Ben büyürken bizim evde çalan müzikler eşlik edebilir bana.

Neler derseniz, Moustaki'den *Le Métèque*, Theodorakis'ten *Kaimos* mesela.

Timur Selçuk *Aldırma Gönül* diyebilir. Ruhi Su'nun sesinden binbir türkü, Zeki Müren ve Müzeyyen Senar'dan klasik Türk müziği şarkıları olabilir.

Klasik müzik eksik olmazdı bizim evden. Annem Brahms'ın *İkili Konçerto*'sunu çok severdi; en çok aklımda kalan bu eserdir. Ama klasik müzikle ilişkim asıl, biraz daha büyüdüğümde annemin her pazar beni Ankara CSO konserlerine götürmesiyle gelişti ama yeterince bilgili olduğum söylenemez. Terbiyeli bir kulağım da yok, yorum ayırt edemem dolayısıyla. Sıradan bir dinleyiciyim diyelim.

Yazıya geçmişime eşlik eden müziklerle girdim, çünkü bu ay bir istisna yaparak, bana emeği geçmiş, benim üzerimde etkisi olan büyüklerimi anlattığım bu yazı dizisine çocukluk arkadaşım Fazıl Say'ı konu edeceğim. Çocukluğumuzu geride bıraktıktan sonra birbirimizi uzun yıllar kaybetmişken yeniden bulduğumuz dönemde, dostluğunun yanı sıra sanatçı kimliği ve duruşuyla benim üzerimde pek çok kişiden fazla ve önemli bir iz bıraktığı için...

Fazıl benim en eski arkadaşım. Onunla pek çok şeyi paylaştık.

1. - 2. Metin Altıok.

"Fazıl benim en eski arkadaşım. Onunla pek çok şeyi paylaştık."

Sevgili Ahmet Say babamın en yakın dostlarından biriydi. *Türkiye Yazıları*'nın çıktığı yıllar. Kâh evlerde buluşulur, uzun soluklu rakı sofraları kurulur, kâh Tavukçu'da oturulan öğle rakısı sofraları akşamlara sarkar ama söz bitmezdi. Kışın Sanat Sevenler Derneği'nde, yazın ise Mülkiyeliler Birliği'nde buluşulurdu. Fazıl'la ben de bu masaların eşlikçisi olurduk çoğu zaman. Bu sofralarda önce biraz oyalansam da bir süre sonra sıkılırdım. İşte o zaman babam bana türlü oyuncaklar bulur, beni oyalardı. Sigara yaldızından –kayık diyemeyeceğim, haksızlık olur, zira neredeyse origami ustalarına meydan okurdu babam– kotra, ekmek içlerinden tilki ve tavşan yapardı. Büyükler kendi havalarında devam eder, kadehler tokuşurken ya da Cemal Süreya kol düğmelerini masadaki hanımlara armağan ederken biz de bu oyuncaklarla oynardık. Babam ilerleyen saatlerde boşalan Yeni Rakı şişesini sabırla sigara dumanı ile doldurur ve bir kibrit çakımıyla şişedeki dumanı yok edip bizi şaşırtırdı. Ben babamı hokkabaz, Fazıl'ı da delifişek yaramaz bir oğlan sanırdım o zamanlar. O kadar haşarıydı ve kabına sığmazdı ki! Annemin tembihleriyle partinin bilim kurulunda iki saat mum gibi oturan ben, kendimi Ankara'daki evimizin damında onunla oynarken bulurdum sonunda. Evet, bizim damda kemancı değil piyanist vardı! Meğer babam şair, Fazıl ise az bulunur bir dehaymış.

Biz Fazıl'la aynı hamurun tilkileriyiz aslında. Doğum tarihlerimizle ancak yakınına düştüğümüz 68 kuşağının ruhuyla yetiştirildik. Şiirle, müzikle, sözle eğitildik. Doğru bildiğimiz uğruna savaşmayı, bencil değil paylaşan olmayı, kendi için değil toplum için var olmayı özümsedik. Ahmet Say'm, Gürgün Say'ın, Metin Altıok'un ve Füsun Akatlı'nın tornasından geçtik. Sonra hayat sa-

vurdu bizi. Fazıl o zamanlar günde en az 5-6 saat piyano çalışırdı. O kadar hızlı öğrendi, gelişti ki kabına sığmazlığı bu kez yeteneğine taştı. Uzun yıllar sürecek eğitimi için yurtdışına gitti. Annelerimiz babalarımız ayrıldı. Babam Bingöl'e gitti; annemle ben Istanbul'a göçtük. Babamın "şiirin başkenti" diye adlandırdığı "aziz kenti" Ankaramızı sevgili Ahmet Say bekliyor hâlâ. İyi ki var, iyi ki bekliyor! Ankara bana göre de hüzünlüdür biraz, ama çok değerler yetiştirmiş vakur bir kenttir.

Fazıl'la yıllar sonra ilk buluşmamız 1994 yılında Boğaziçi Üniversitesi'ndeki konserindedir. Onu dinlediğimde gözyaşlarımı tutamadım. Arkadaşım olduğu için ya da gururlandığım için değil, o güne kadar dinlediğim nice sanatçıdan aldığım duygudan çok farklı bir duyguyla karşılaştığım, tanıştığım için. Dedim ya, klasik müzik dinleyicisi olmak başka, ama bir sanatçının yorumunu diğerininkinden ayıracak düzeyde müzikle ilişkisi olmak başka bana göre. O güne kadar öyle sanıyordum en azından. O gün anladım ki sanatçı ne kadar iyi çalarsa çalsın, mesele sadece teknikte değilmiş.

Fazıl piyanoyu parmaklarıyla değil yüreğiyle çalar. Onun piyanosundan şiir, felsefe, sevgi geçer. Onun dünyaya ve günün gerçeklerine duyarlı çok özel yüreği, evrensel müzik bilgisini ve birikimini, kendi topraklarının acıları, yalnızlıkları, zenginlikleri ile birleştirip bizlere akıtır. Çaldığı eserin bestecisini anlamak ve an-

Zeynep Altıok, Fazıl Say, Ahmet Say ve İbrahim Yazıcı, TÜYAP Kitap Fuarı'nda "*Metin Altıok Ağıtı* ve Sansür" konulu oturumda (2 Kasım 2008).

Fazıl Say'ın bir doğum gününde Çiğdem Erken ve Yücel Erten'le (14 Ocak 2009).

latmak için, notalara, tekniğe ayırdığından daha yoğun zaman ve emek ayırır. Bana göre Fazıl'ın çaldığı kendisidir! O kadar naif, yalın, derin; o kadar kompleks, hakiki ve zengin. Onu dinlediğimde beni ağlatan işte budur. 1996 yılında Paris'te yağmurlu bir sonbahar günü onun konserine bilet almak için bekleyenlerin oluşturduğu 1 kilometrelik bilet kuyruğunu gördüğümde ise ağlamamın sebebi, arkadaşımın ülkemize verdiği onur ve gururdu.

Fazıl'm sanatını, müziğini, yorumunu eleştirmek, değerlendirmek elbette benim haddim değil. Bu söylediklerimi sıradan, hatta klasik müzikle biraz mesafeli bir dinleyicinin hisleri olarak alın. Ama şunu gayet net görüyorum ki bizim "yalnız ve güzel" ülkemizde sanatçılarımız için yol çok dikenli. Yalnızlık, anlaşılamama, sesini duyuramama, tatminsizlik diz boyu. Hatta sadece sanatçılar için değil, duyarlı okuryazar, sanatsever olan için bile böyle değil mi? Konu klasik müzik olduğunda bu güçlükler daha da katmerleniyor sanki. Hem kısıtlı bir kitleye hitap ediyorsunuz. Hem başarınızı sanatsal olarak değerlendirip yazabilecek eleştirmen bir elin parmakları kadar az. Hem de anlamayıp eleştiren, ahkâm kesen çok.

Birçok yazımda sanatçının bir aydın olarak da sorumluluk üstlenmesi gerektiğini ve bunun benim gözümdeki önemini aktardım. Fazıl Say bana göre aydın sorumluluğunu bilinçle taşıyan, ülkesine,

halkına, dinleyicisine karşı duyarlı, has bir sanatçı. Onun ağır çalışma koşullarına, mesafelere, inanılmaz yoğun temposuna rağmen gündemi takip edebilmesine, diğer sanat dallarından da beslenmesine, kültür ve sanat yaşamımızı günbegün izlemesine hayranlık duyuyorum. Hele ben bunun pek azını yapabilirken! Fazıl fiziksel anlamda yoğun bir yalnızlıkla karşı karşıya bir sanatçı. Düşünün: Yılın üçte birinden fazlasını turnelerde geçireceksiniz, bir şehirde üç günden fazla kalamayacaksınız, ailenizden, kızınızdan uzakta, devamlı kendini yenileme ve en iyisini üretme telaşında yalnız bir hayat süreceksiniz. Buna ek olarak da, "umursayan" biri olduğunuz için, bir kısmı kafası karışık ya da çıkarcı "liberal"e yaranamadığınız için sanatınız, başarılarınız yok sayılacak ya da "Sanatçıysan sanatçılığını bil!" hoyratlığıyla hizaya çekilecek, hedef gösterileceksiniz. İlerici ve laik duruşunuz nedeniyle demokratik olmamakla suçlanacak, adeta yaftalanacaksınız. Bu yalnızlık çok daha ağırdır.

Cumhuriyetçilik, Atatürk ilkelerine bağlılık ne zamandan beri demokratik değil, merak ediyorum? İnsanların yaşam özgürlüklerini kısıtlamaya dönük bir sistem mi demokratik? Kadınları ikinci sınıf vatandaş olarak görüp örtünmelerini zorunlu kılan düşünce sistemi nasıl demokratik olabilir? Cumhuriyeti yıkmak adına şairlerini, aydınlarını yakanlara, "İslam devleti kurmak istiyorlar; rejim değişikliği onların demokratik hakkıdır" diyebilir miyiz? Şeriat istemek demokratik özgürlük müdür? O zaman nerede kaldı, kâinatın

Metin Altıok Şiir Ödülü sonrası Yakup Restaurant'da verilen yemekte Genco Erkal ve Fazıl Say'la.

tüm renklerine açık sayın liberaller, benim yaşama özgürlüğüm? Bunlar benim açmazlarım. Acaba yalnızca benim açmazlarım mı?

Biz Fazıl'la önceleri çocukluğumuzu paylaştık, sonraları pek çok acıyı sürdük birlikte. *Metin Altıok Ağıtı*'na kültür bakanlığı adına dönemin Kültür Bakanı Erkan Mumcu tarafından uygulanan sansürden çok, tepkisiz kalan aydınlara, buna fırsat veren İKSV Başkanı Şakir Eczacıbaşı'na içerledik. *Nâzım Hikmet Oratoryosu*'nun, benzeri bir sansürle Frankfurt'a gitmesine engel olan ikinci bakanın; AKP'nin "kültürlü"sü Ertuğrul Günay'ın, siyasi çıkarlarını doğruların ve sanatın önüne geçirmesine şaşırdık. Fazıl Say'ın müziklerini yaptığı, Genco Erkal tarafından sahnelenen ve oynanan *Sivas '93* adlı belgesel oyunda ülkemizin gerçeğine beraber ağladık. Ülkesine sahip çıkan bir aydının en basit alegoriyle "Giderim" diyerek açmazını, duygularını aktarmaya çalıştığında anlaşılamayışına ve karalanmasına dayanmaya çalıştık. Türkan Saylan gibi, bu ülkenin kaderini değiştirebilecek, belki de tek çözüm olan eğitime ömrünü adamış bir kişinin iftiralarla karalanmasının, Cumhuriyetimizi yıkma girişimlerinin en son uzantısı olduğunun bilinciyle canımız yandı. Çok yalnızlıklardan geçtik, geçiyoruz.

Ben kendi adıma şu omurgasızlar dünyasında müziğiyle ruhumu, duruşuyla günümü, inancıyla geleceğimi aydınlattığı için Fazıl Say'a teşekkürü borç biliyorum. Belki de kendisi için en kolay olanı, müziğini yapıp sessiz kalmak ve bütün dünyadan alkış ve takdir toplamanın hazzını bencilce yaşamakken, pek çokları gibi bencil olmadığı, kendisine yöneltilen tüm saldırılara rağmen yılmadığı, *"karanlık yarınları göğüslemek için hepimize gerekli olan o yarım umudun"* elimizde kalması için var gücüyle direndiği için onu kendime örnek alıyorum. Onun gibi bir dostum olduğu için ne kadar gurur duysam az.

Sağır kulağa sözüm yok, köre ne göstereyim
Duymazlıktan, görmezlikten gelenler;
Bir de size sormalı, ya ben nereye gideyim?[2]

Milliyet Sanat, Haziran 2009

Rüzgârda Salınan Kıpkırmızı Narin Gelincik

Bir sap gelincik iki taş arasında,
Bulmuş da boyunu uzatan hızı,
Sallanır durur çiçeğiyle rüzgârda;
Bütün gelinciklerden daha kırmızı[1]

Zeynep adını, adımı çok seviyorum. Anlamını araştırdığımda birçok farklı kaynakta birçok farklı sonuca ulaştım. "Babasının süsü" demekmiş. Çöllerde nadiren bulunan mor renkli bir çiçekmiş. Eski Palmyra şehrinin kraliçesi Zenobia'dan türemiş. Arapçada *zeyn* kelimesinin anlamından kalkışla değerli taş, mücevherat anlamına gelirmiş. Selahattin Hilav ise Arapça süs anlamına da gelen *zeyn* ile Farsça su anlamına gelen *ab* kelimesinin birleşmesiyle, süslü su anlamına geldiğini söylemişti. Arapça ile Farsça lengüistik olarak böyle karışır mı gerçekten bilmiyorum ama hem süslü, hem su gibi duru, hem de karışım olmak fikri çok hoşuma giderdi. Galiba en çok bunu benimsemek isterdim.

Tüm bu anlamları ayrı ayrı sevmekle birlikte, anlamını da çok sevdiğim ve çok benimsediğim bir adım daha var benim: Cincibir. Salim amca (Şengil) ile Nezim'in (Nezihe Meriç) Cincibir'iyim ben. Cincibir benim çocukluğumda Ege'de, İzmir'de bilinen meşhur bir gazozdur. Benim Cincibir'liğim ise, onların beni cin fikirli, şirin ve gazoz gibi köpük köpük baloncuklu bulmalarından sanırım. Çok erken konuşmuşum ben. O yüzden 2-3 yaşlarında uzun ve beklenmedik cümleler kuran, boyundan büyük şeyler konuşan, bilmiş Zeynep'e Salim amca bir gün "Cincibir bu yahu!" demiş.

İşte o günden beri ben bizim aile için, yani Nezim ve Salim amca, Ülker ve Özdemir İnce için Cincibir'im. Kaç yaşına da gelsem,

1. Metin Altıok.

"Nezim"den "Cincibir"e:
"Kız Cincibir bakalım bu arkadaşları sevecek misin! (Ünlem doğru mu?)"

onlara göre ben, üç yaşında anne ve babasının elini tutmuş sokakta giderken, "Anneciğim, şimdi siz büyük burjuvasınız, ben de küçük burjuvayım değil mi?" diye soran cinbirik Cincibir'im.

Bugün sizlere Cincibir'in Nezim'ini anlatacağım. Nezim'in Aslı'sı gibi kara ve kocaman gözlü, esmer, bıcır bıcır çocuklarından biriyim ben. Bir *"Alagün Çocuğu"*yum. Tertemiz zamanların özlemiyle, tertemiz bir gün ve gelecek için kafa yoran, daima çevresindekiler için güzellikler peşinde koşan, o tertemiz yürekli canım Nezim'in öykülerinde anlattığı kızlarından biriyim. Bir türlü büyümeyen –ya da belki erken büyümüş– bugünün karmaşasını içine sindiremeyen ve "lâ sesinin" değerini anlamış bir kız çocuğuyum.

Lâ sesini bulursak ve paylaşırsak dünyanın daha güzel olacağını biliyorum. Lâ sesiyle birlikte bize anlatılan *"feneralaylarının, o eski yeşilliklerin, çiçeklerin yeryüzünü bolluğa berekete boğduğu günlerin yeniden geleceğine"* inananlardanım.

İsmimin koyuluşu *"oniki mart falan/lar"*a geliyor. Babamın beni *"ekmek kadar"* sevdiği günler. O yılların Ankarasında Nezim'in yüreği gibi sıcacık evinde buluşuyor bizimkiler sık sık. O zamanlar Salim amca *Dost* dergisini çıkartıyor. Annemin ilk yazısı *Dost* dergisinde yayımlanıyor. Annemler gibi okumaya susamış gençlerin, dönemin edebiyatçılarının buluşup acıları paylaştığı, yaraları sardığı günler. Nezim herkesi doyursun, sarmalasın, öğretsin, korusun ister. O günlerden benim aklımda kalan ise Nezim verdikçe daha çok istenen sevgi ve şefkat duygusu ve aile sıcaklığıdır. Uzun saatler, hoş sohbetler, Nezim'in lezzetli ve coşkulu sofraları. Şen günler, buruk günler...

Akşamları hava karardı mı Cincibir milleti gülmekten kıracak bir inci yumurtlar mutlaka. Bir gün, "Hadi anne, hava kararıyor, faşistler gelecek, eve gidelim" diyor. Bir başka gün Kızılay-Çankaya dolmuşunda kimlik kontrolü yapanlara, "Siz benim Cenan amcamı (Bıçakçı) niçin içeri attınız?" diye soruveriyor.

Dost Yayınları'nın Nâzım Hikmet'in bütün eserlerini yayımlama kararıyla birlikte, olası bir tutuklanmaya karşı derginin yazı işleri müdürünün Salim amca yerine Nezim olması kararlaştırılmış. Bir

Füsun Akatlı, Nezihe Meriç ve Tomris Uyar, 1991.

Füsun Akatlı, Bilge Karasu ve Nezihe Meriç'le.

şey olursa Salim amca tutuklanmasın, evin döngüsü devam edebilsin diye. Günler daha da sıcaklaşıp Nezim için tutuklama kararı çıktığında uzun yıllar süren bir kaçma dönemi gelmiş. Nezim'in kaçaklığında ise yazı işleri müdürlüğüne babam gelmiş. Şimdi Cincibir sormaz mı, "Ey faşistler, ne istediniz benim ailemden, karıncayı incitmeyecek Nezim'imi niye kovalıyorsunuz?" diye. Sorar ama, sormak ne fayda?

İşte o günlerden bana anlatılan tatlı anılar dışında aklımda net hatıra yok, ama o sımsıcaklık anlatılmaz ya. O bir yerde hep vardır. O hep hatırlanır.

İlerleyen yıllarda benimle birlikte aklım da büyüdüğünde, artık neredeyse hepimiz Istanbullu olduk. Nezim'in kaçaklığı sona ermişti. Bu kez buluşma mekânımız, her şeyi güzelleştiren ve adresleri bile bir öykü gibi ince ince anlatan Nezim'in tarifiyle Vaniköy'de *"iki yanı ağaçlı, esintili, daracık çok güzel bir eski zaman yolunun sonunda, yokuşun dikleştiği yerde, iri taşlarıyla serin bir sel yatağının karşısında"* yer alan güzelim Boğaz manzaralı evdir. Ama o eve gittiniz mi manzara nefesinizi kesse de bir süre sonra bakmaz olur, Nezim'in yazılmamış ama yaşanmış küçük gerçek öykülerini dinlerken kendinizden geçersiniz. Nezim kendini hayatı güzelleştirmeye adamıştır; hiçbir ayrıntıyı atlamadan nakış nakış yerleştirir, dizer, hazırlar, diker, pişirir... Aynı ayrıntıcılık ve incelikle düşünür, sever ve anlatır. Giderken götürdü-

ğünüz papatyaları bir vazoya koyuvermez. Bakır ve yayvan bir çanağa, her birini tek tek kısaltarak, bebek giydirir gibi özenle yerleştirir. Sonra o çanağa manzaraya uygun bir yer bulur. Evin en yakışacak köşesini hiç aramadan bir defada buluverir. Siz şaşarsınız. Sanki o çanak bir asırdır oradaydı! Bir yandan da sözgelimi pazarda gördüğü küçük kara oğlanın gözlerinde gördüğü dillendirilmemiş bir dünyayı, hayatı anlatır. Bir çift gözün ardında bu kadar çok şey bulabilen birine daha rastlamadım ben.

Nezim sohbetleri, tiyatro, kitap konuşmaları sadece evde olmaz ya. Bir de Ortaköy'de Ziya vardı o zamanlar. Bilenler bilir. İki katlı, arkası bahçe, şık bir kulüp. Salim amcanın favorisi. Çok keyifli Ziya akşamlarında bazan Salim amcayla ben dans ederiz. Tango. Alnından geriye doğru özenle yatırılmış ince saçları ve keten tiril tiril takım elbisesiyle sevgili Salim amcamla dansımızı ömrüm oldukça unutmam mümkün olmayacak. Muhtemel, o rakı sofrasında babamla bize bakıp ışıklar yağdırıyorlardır.

İşte akşam gezmeleri için zarif ayrıntılarla şıklık yapmayı, ortancaları kurutmayı, kuru narlarla kozalakları birleştirip masa süslemeyi Nezim'den öğrendim ben. Onun gibi kendime yakışanı bilebilmeyi istedim. Nezim daima adamakıllı şıktır. Ama öyle literatür şıklığı değil, bambaşka, özgün bir şıklık. Siyah düz bir kazağa takılan bir broş, bir oya, bir çiçek. İki parmak darbesiyle karışıp şıklığa boyut katan hafif gri kısacık saçlar. Oldum olası uzun saç severim ben. Hiç kısa saçlı olmadım desem yeridir. Ama Nezim uzun saçlı olmaz. Sanki ilk kısa saçlı kadın odur, kısa saç modasını o başlattı deseniz inanacağım. Elim beceriklidir benim de, ama yine de onun gibi, o kumaşın parçasıyla bu perdenin saçağından takılar, örtüler yaratamam. Dolabımın başköşesinde, artık vatka modası geçtiği için giyemesem de, her yıl kışlıkları çıkardığımda özenle ütüleyip astığım gömleğime bahar çiçeklerini işleyen de odur.

Nezim'in kalbi büyüktür dedim ya, altıncı hissi de şaşırtıcı boyuttadır. En sıkıldığınız anda ya da başımıza bir şey geldiğinde o bilir. Bir keresinde, yeni araba kullanmaya başladığım sırada, yaya geçidinde dururken arkadan gelen bir araç bizim arabaya çarptı ve hasar var mı diye bakmaya inerken telefonum çaldı. Arayan Nezim. "Bir şey oldu sana" diyor, "söyle ne var?" Akıl almaz şey! Biraz o yüzden, biraz da bu sefer de fincandan taşan öyküleri dinlemeye doyamadığımdan en sevdiğim şeylerden biri ona fal baktırmaktır.

Nezim'i, ne anlatırsa anlatsın dinlemek keyiftir. Anlattıkları kendi içinde öykücüklere taşar, konu değişir, döner, aynı ana öyküye

yeniden bağlanır. Coşar, tozar, akar. Hep duygusu zengindir. Ya kahkahalar ya gözyaşları eksik olmaz. O her zaman hayatı süsler, sevdikleri için güzelleştirir. Nezim'li hayat adeta nakışlı hayattır.

Benim kendime isim manaları yakıştırmam/beğenmem gibi, o da bu yazının başındaki dörtlüğü okur okumaz, "Aa, bu benim işte! Metin benden bahsediyor!" demiş. Bu dörtlük *Varlık* dergisinde her ay yazdığı am yazılarının başköşesine yerleşti. Sonunda da *Çavlanın İçinde Sessizce*'nin girişine geldi, yakıştı.

Ben ne kadar nadir bulunan mor çiçek olma fikrine özenirsem özeneyim, en çok Cincibir olmaya bayılıyorum. *"İki taş arasında rüzgârda salınan kıpkırmızı narin gelincik"* ise Nezim'den başkası olamaz.

Çünkü o bütün çiçeklerden daha kırmızı, daha gerçektir.

Milliyet Sanat, Ağustos 2009

Ah Salâh Bey... Vah Salâh Bey...

Istanbul'u oldum olası sevememişimdir ben. 1983 yılında ilk taşındığımızda hiçbir semtini bilmediğim bu karmaşık kentin bende uyandırdığı uzaklık, kalabalık ve keşmekeş duygusu hâlâ benimle birliktedir. Duruma göre kimi zaman Ankaralı kimi zaman İzmirli olmayı –ki ikisi de doğrudur– benimseyen ben, belki de çoğu hakiki "Istanbullu"nun adeta sığınma yeri gibi gördüğü daha az bozulmuş Kadıköy'den ayrılamam hâlâ. Istanbul'a ilk taşındığımızda annemi güldüren, "Anne, Levent karşıda mı, bu tarafta mı?" benzeri sorularım aşağı yukarı her semt için geçerliydi. Nereye gidilecek olsa ilk sorum bu olurdu. Her ne kadar Kadıköy eski Istanbul'un sayfiyesi olsa da, bu tarafta zaman geçiren eskiler karşıya geçmeyi "Istanbul'a inmek" addetse de, benim Istanbul'a yakıştırdığım her şey hâlâ bu yakada daha çoktur.

Istanbul'u hepten sevmediğim doğru değil. Benim Istanbulum daha çok kitaplarda, hatıralarda ya da Istanbul içinde her nasılsa bozulmadan kalabilmiş Istanbul köşelerinde, bana anlatılan Istanbul'un tadını dokusunu taşıyan köşeciklerdedir.

İşte Istanbul'a ilk geldiğimizde, bütün arkadaşları Ankara'da kalmış yeniyetme bir kız çocuğu olarak benim için Istanbul önce Bostancı'dan başlayıp okuluma kadar uzanan Bağdat Caddesi ve civarı olmuştu. Ne şans ki, annemin çok sevdiği, edebiyatçılığının yanı sıra felsefeci kimliğiyle de yakın durduğu Salâh Birsel Çatalçeşme'de, Hatboyu'nda oturur ve bizim taraflıdır. İşte o yıllarda ziyaret etmeyi en çok sevdiğim Salâh Bey'in nişanlısı olma şerefine layık görülmüş ve Istanbul'u bir Istanbul âşığından dinleme şansına erişmiştim.

Nişanlıma elbette usule uygun olarak "Salâh Bey" diye hitap ederdim!

Salâh Birsel'den
Füsun Akatlı'ya.

Dört davul gördünüzse birine vurun
Bir esmere vurun klik-klak
Klik-klak dört esmer buldunuzsa
Yollarda halay kurun
Dört davul gördünüzse birine vurun
Dört zurna buldunuzsa üçünü alın
Üç esmeri alın klik-klak
Klik-klak dört esmer sevdinizse
Koşup ayaklarından tutun
Dört davul gördünüzse birine vurun
Dört halay gördünüzse birine koşun
Bir davula koşun klik-klak
Klik-klak üç zurna aldınızsa
Halayın başında durun
Dört esmer sevdinizse birine vurun.

Salâh Bey, "Halay" şiirine gönderme yapıp, *"dört esmer gördünüzse birini alın, dört güzel gördünüzse birini sevin"* diyerek beni nişanlılık mertebesine yerleştirmişti. Kim derdi ki bizim çocukken *Garip Şiirler Antolojisi*'nde pek hoşlandığımız *Bay Dümbürleyli* gün gelip hayran olduğumuz nişanlımız olacaktı!

Artık İzmirliliği mi, Ankara'dan geçmişliği mi, bilgeliği mi, frankofonluğu mu, Istanbul beyefendisi oluşu mu, hoşsohbetliliği mi, hiciv ustası oluşu mu, sivri dili mi, yoksa yumuşaklığı, centilmenliği mi daha çok hoşuma giderdi bilinmez; ama bunların hepsine yeniden rastlarsam yeniden nişanlanacağım, bilesiniz!

Jale teyzeyle Salâh Bey'i ziyarete evlerine gittiğimizde o bizi cam kenarındaki berjer koltuğunda, kalm fitilli kadife pantolonuyla uyumlu tiril tiril gömleği ve kolları İngiliz stili oval yamalı hırkasıyla; yanı başında gazeteleri, edebiyat dergileri ve kitaplarıyla karşılardı. Sohbet felsefeden, günün hallerinden, edebiyattan, ortak dostlardan akar giderdi. İşte o günlerde *Kahveler Kitabı*'nı, *Boğaziçi Şıngır Mıngır*'ı, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'nu okumadan önce, parça parça kendisinden dinledim ben. Sanırım ondandır, gelip yerleştiğim bu Istanbul'a pek alışamadım. Hele bugünün Beyoğlusuna hiç.

Benim için Beyoğlu ister istemez Pera'dır. *"İncikli boncuklu kadınların, cas-cas yapan bobstillerin, bastonlu abuzettinbeylerin, afi kesen pırpırların, alengirli kızların; güvercin göğsüne, bakla çiçeğine, böcek kabuğuna, gül kurusuna, turna gözüne ve ördek başına boyadığı"* Beyoğlu'nu aradım, nasıl oldu bilmem, özledim. Hiç yaşamadan nasıl özledin, der gibisiniz şimdi ama *"her şeyi geleneği ile anlatan, aldığını veren"* nişanlım yaşamış, ben onu bilirim.

Ziyaretlerimiz Hatboyu'ndaki evin dışına da çıkardı elbet. Salâh Bey'in her gün değilse de sıklıkla yürüdüğü Bostancı İstasyon kahvesinden, evlerimize pek yakın Suadiye'deki Kuğu Pastanesi'nden, Bostancı'da Hatay Lokantası'ndan bizim sohbetlerimiz geçmiştir. Her yıl Sait Faik Ödülü töreni için gittiğimiz Burgaza-da'da Sait Faik'i andığımız Kalpazankaya'daki lokantalar, çay bahçeleri de gördü bizi. Ortak dostlarımız Hulki Aktunçların evinde iki üç ayda bir buluşulur, bazan da aramızda yalnızca Salâh Bey'in gerçek adıyla "Nezihe" dediği Nezim'e (Nezihe Meriç) gidilirdi. Salâh Bey dışarı çıktığımızda şapkasız gezmezdi. Mutlaka yan oturttuğu Fransız stili beresi veya fötr şapkası şıklığını tamamlardı. Kimi zaman da bastonu şapkaya eşlik ederdi.

İşte, Istanbul'un sevdiğim her şeyini ondan öğrendim ben. Pek

Pınar Kür, Salâh Birsel ve Füsun Akatlı, bir Sait Faik gününde Burgazada'da, Mayıs 1985.

çoğu artık yok olan kahveleri, pastaneleri, müdavimlerinin başından geçenleri, edebiyat matinelerini, edebiyatçıların birbirlerine takılmalarını dinledim. Bugün önünden her geçişimde penceresinin neredeyse tamamını kaplayan mantı resmi ile altında koca puntolarla yazan 5 lira yazısını gördüğümde içimi acıtan Markiz'in, hiç gitmediğim Baylan Pastanesi'nin, Cennet Bahçesi'nin, Nisuaz'ın tadı damağımdadır. Markiz'in aslında eski Lebon'un yerinde olduğunu ve duvarlarını süsleyen ve mevsimleri tasvir eden üç çininin dördüncüsünün Lebon zamanında mevcut olduğunu Salâh Bey'den öğrenmiştim. Pastaneyi yeniden açma, yaşatma fikrini sevinçle karşılasam da, bugün vitrinlerinde yer alan ve oraya hiç yakışmayan resimlerin aslında benim günümüz Istanbulunu neden sevemediğimin en masum örneği olduğunu söyleyebilirim. Bir yer düşünün: İçinden Orhan Veli, Sabahattin Kudret, Haldun Taner, Sait Faik geçecek; siz oranın vitrinine "Mantı 5 lira" yazacaksınız. Ah Beyoğlu, vah Beyoğlu!

Şimdilerde Garanti Bankası'na ait olan Nisuaz Pastanesi'nin bir maketi yakın zamana kadar bankanın vitrininde dururdu, ben de önünden her geçişimde mutlaka durur, her seferinde bıkmadan uzun uzun incelerdim. Garson kadınların kıyafetine, minik mobilyalara bakar, Salâh Bey'i aklımda bir masaya oturtur, sonra da onun dostlarını bir bir yanına taşırdım. Salâh Bey'in "Edebiyat Fa-

kültesi" diye adlandırdığı kahvenin müdavimleri edebiyatçılar, profesörler arasında benim çocukken "çok önemli adamlar" olarak öğrendiğim Suut Kemal Yetkin ile akrabamız Hilmi Ziya Ülken de varmış. Ben işte aklımdan onları da bir masaya oturtur, sonra zamanı durdurur, annemle kendimi de o masaya oturturdum kafamda. Belki de o masada Hilmi Ziya'ya, dilim dönmediği zamanlarda kendisine "Hizmilyâ" dediğimi ve Türkiye İşçi Partisi bilim kurulunun bir toplantısında bana, orada çok önemli kişiler bulunduğu için sessizce oturmam tembihlendiğinde, "Peki ama sadece bir soru sorabilir miyim?" diye izin alıp salondaki herkesi işaret ederek, "Şimdi bunların hepsi Suut Kemal ile Hizmilyâ mı?" diye sorduğumu anlatsam, bu kez de benim yüzümden sırtlarım geriye atarak büyük kahkahalar atmazlar mıydı? Keşke! Nisuaz'ın bu maketinin yanında isteyene verilmek üzere pastanenin geçmişini anlatan bir broşür de yapılmıştı o zamanlar. O broşürü annem hazırlamıştı. İçinde Salâh Bey, Çelik Gülersoy ve Sabahattin Kudret Aksal'la yapılmış söyleşiler yer alıyordu. Yazık ki bu maket de, broşür de artık yok.

Sonraları 1990'larda Hava Sokak'ta Café de Pera adında bir kahve keşfettiğimde heyecanla koşup Salâh Bey'e, "Sizi çok beğeneceğiniz bir yere götüreceğim" demiştim. Annemle, Salâh Bey'i ve Sabahattin Kudret Aksal'ı da alarak gittik. İkisi de çok hoşlandılar. Nedense sanırım orası da artık kapandı. Oysa Istanbul'a, Beyoğlu'na yakışan, içi eski vagon restoranları andıran ahşap, arkalı önlü localarla döşenmiş, yemekleri de çok hoş olan keyifli bir mekândı. Yemeğimize ve sohbetimize Josephine Baker ve Tino Rossi eşlik etmişti! Tam da atmosfere yakışan... Bu café'yi çok sever, sık sık giderdim. Ömrü ne yazık ki Markiz'ler, Lebon'lar kadar bile olamadı. Ya kapandı, ya değişti gitti.

Benim Istanbulum, büyükbabamın ve sonra da annemin çocukluğunun geçtiği Rumeli Hisarı sırtlarında, köşkler arasında, ağaçlıklı bir sokakta, Rumca, Ermenice, Türkçe seksek oynanan, bahçesinde akşamları mumları hiç sönmeden yanan yatırıyla küçük bir evde, "*Nişanlım*"la oturduğum bir Beyoğlu kahvesinde, Büyükada'da atkestanelerini ezerek gezdiğimiz faytonlarda yaşıyor. Sizlere de "Salâh Bey Tarihi"ni okuduysanız bile bir kez daha okumanızı tavsiye ediyorum. O zaman Istanbulumuzu kaybettirmeyecek kuşaklar yetişebilir. Eminim!

Biz de gördüklerimizi değilse de duyduklarımızı, dinlediklerimizi söyledik. Çünkü insan ya aldığını vermeli, ya hiç almamalı!

Ya alt, ya üst.
Ya deve, ya deveci.
Ya herrü, ya merrü.
Ya yardan geçmeli, ya serden.
Ya düdüğünü çalmalı, ya mandırada kalmalı.[1]

Milliyet Sanat, Eylül 2009

1. Salâh Birsel.

Paylaştıkça, Çoğalarak...

Kimi kez iğnenin deliğinden
Geçiveren tozcuğum, küçücük.
Yansıdı gölgem büyülü camdan,
Ne gök, ne yeryüzü benden büyük.[1]

Bu yazıda bir değil, iki kişi anlatacağım. Hayatımda sanki tek kişi gibi yer etmiş iki kişi. Abidin ve Güzin Dino'dan bahsedeceğim. Abidin Dino'yla ilk tanışmamızı hatırlamıyorum ama bende Kaşıkçı Elması'ndan daha değerli bir hatırası var: bir desen. Hem de benim resmim. Ben iki yaşındayken evimize gelmiş Abidin Dino. Güzin Dino annemin kuzinidir. Abidin ağbi, sürgün gittiği Paris'ten yıllar sonra Türkiye'ye gelişinde bizim evde geçirdiği gecenin sonunda, babamın fırçasını almış, sabahın ilk saatlerinde uyanıp mahmur bir şekilde büyüklerin yanına gelen Zeynep'i çizmiş. Bir armağan bu. Babamla o gece tanışmışlar. Abidin ağbinin babamın üzerinde çok büyük etkisi vardır. Annemin aile bağlarının ötesinde, kendisinin de bir ressam olarak Abidin'le akraba olduğunu düşünürmüş. Bu heyecanla bütün gece ona resimlerini göstermiş, "Ah ben de hatırlasaydım keşke" diyeceğim uzun sohbetler yapılmış. O yıllarda Abidin Dino'nun da desteklediği Mehmet Ali Aybar çevresindeki Hasan Hüseyin, Bedrettin Cömert, Füsun Akatlı, Uğur Cankoçak gibi isimlerle birlikte, babamın da yayınına katkıda bulunduğu *Forum* dergisinin içeriğinden, sanatın sosyalizmle bağından, Anadolu'da sanat yansımalarından konuşulmuş. Edebiyat, heykel ve hayata dair neler neler geçmiş o gecenin sohbetinden.

Babamın o sıralarda Bağımsız Türkiye Sosyalistleri Birliği'nin üyesi olmasının da etkisiyle, birkaç gün sonra birlikte TÜBİTAK

1. Sabahattin Kudret Aksal.

Abidin Dino, Altıokların evine ilk geldiğinde
iki yaşındaki Zeynep'in resmini yapmıştı.

grevine destek vermek üzere dev panolara resim yapmışlar.

Babamın şiirleriyle tanınması çok sonralara gelir. Sanata resimle adım attığı az bilinir. Değişik tekniklerle yaptığı farklı dönemleri olsa da babamın resminde de ağırlık, desenlerdedir. Abidin'i kendine örnek almış ve bozkır, işçi, Anadolu insanı, el, güvercin ve kendi sürgünlüğünün ağırlıklı imgesi olan dağ figürlerini desenlemiştir. Abidin Dino'nun isteğiyle Konya'da keçe desenleri üzerine bir araştırma yapmış ve onun Türkiye'ye geliş gidişleriyle birlikte ikisi arasındaki yakınlık da perçinlenmiş. Abidin ağbinin çok yönlü bir sanatçı olması, babamın onu kendine daha da yakın hissetmesini sağlamış sanırım. Yazmak ve çizmek gibi iki ayrı olgunun paralel düşünce sistemine yansımaları içinde aradıklarını, düşündüklerini rahatça ve hazla paylaşabildiği bir dost bulmak kolay mı? Hem ortak yönleri o kadar çok ki. Babam da heykeller, seramikler yapıyor. İnsana, doğaya ve sanata tutkun. Dünya görüşleri, sanata bakışları benzer. Hayatın tuhaflıklarının onları bulması bile paralel; 1952 yılında Abidin'in seramiklerini tutuklayan zihniyet yıllar sonra 1981 yılında Bingöl'de bu kez de kendi yaptığı minik Kibele heykelleri yüzünden Metin Altıok'u tutuklar. Ve son

bir tesadüfle ruhları akraba bu iki dost aynı yıl, 1993'te birkaç ay arayla bu dünyadan göçerler. *Ölüm mü? Ne buluş!*[2] Kim ölmüş? Kim kalmış? Gök mü, yeryüzü mü daha büyükmüş?

Tanışmalarından sonraki yıllarda Abidin'in "Doksan Çiçek / Dokunsan Çiçek" başlıklı sergisini çok beğenen ve artık şiirleriyle de tanınmaya başlayan babam bir dergide onun çiçek desenlerinden birini görünce bu resmin üzerine yazdığı bir şiirini ona göndermiş.

ABİDİN DİNO'YA

İnsan dediğin
Saçaktaki güvercinin
Farkında olacak
Ve bir çiçek açacak
Kendince.
Bu aşk var ya, bu aşk
Dikkat!
Yangından ilk kurtarılacak.

Metin Altıok (solda) ve Abidin Dino (sağda) TÜBİTAK grevine destek için boyadıkları panoların önünde.

2. Abidin Dino'nun bir kitabı.

Metin Altıok'un, Abidin Dino'nun "Doksan Çiçek / Dokunsan Çiçek" desenlerinden birinin fotoğrafının üstüne yazıp kendisine gönderdiği şiir.

İşte bu şiirin yazılı olduğu resim, Abidin ağbinin yaptığı benim resmim ve bu anlattıklarım, Abidin Dino'nun ardından Zeynep Avcı'nın hazırladığı *A'dan Z'ye Abidin Dino* kitabında da yer alıyor.

Benim kendimi bilerek Güzin abla ve Abidin ağbiyle yeniden tanışmam ise 1990 yılında Paris'te Café Flore'un üst katında oldu. Annemle kuzini Güzin Dino yıllar sonra ilk kez buluşuyorlardı. Aslında belki de tanışıyorlardı demek gerek. Çünkü Güzin ablanın üniversite kariyerini, her şeyi geride bırakıp Abidin ağbinin yanına gittiği yıllarda annem daha küçük bir kız. Bilenler bilir, Café Flore, zamanında Paris entelijansiyasının buluşma yeri. Büyülü bir mekân. Şimdi biraz turistik ama istediği kadar turist bassın bu güzelim kahveyi, istediği kadar sigara içmek artık yasak olsun, o yaşanmışlık, o gizem, o birbiri ardına içilen sigaraların ardında uçuşan milyonlarca cümle ve masaların arasından geçenlerin ruhu bırakmaz orayı. Üst kat her zaman daha aslı gibidir. İşte biz de orada buluşuyoruz. Tam Paris usulü minicik bir masanın etrafına, yan masadakilerle omuz omuza sığışıyoruz.

Güzin abla her zamanki gibi başının arkasında asil bir topuzla çok şık. Abidin ağbi ise her ikisinden de çok sık duyabileceğiniz kelimeyle "dehşet" etkileyici. Sanki kendi çizgileriyle kendini yaratması için bir fırsat bahşedilmiş ona. Sanki yüzündeki her çizgi onun yaşamından bir kesit. Yanaklarından geçen çizgiler Adana'da sürgünde yaşadıklarının, sol gözünün yanındaki Sorbonne'daki öğrenci olaylarının, bir diğeri Güzin'le yaşadığı mutlulukların işareti gibi. Derin yaşanmışlıkları taşıyan müthiş karakteristik bir yüz. Asla asık bir surat gelmesin gözünüzün önüne. Tüm acılara rağmen daima hayatı hafife alan, gülerek bakan ama dolu dolu her şeyi, hayatı taşıyan bir yüz bu. Başkasında görmedim böyle bakış. Göreceğimi de sanmıyorum.

Onlar yan yana karşımızda. Bu sefer de ben bir küçük genç kız. İçimde bir heyecan. Güzin abla ilk tanışmamızda daha mesafeli. Biraz da uzaktan yazılarını takip ettiği, felsefeci ve yazar olma yolunda başarılarını takdir ettiği, biraz kendi gençliğini gördüğü ailenin akıllı kızını daha yakından tanıma isteğiyle daha çok annemle ilgileniyor. Güzin abla aile içinde hep annemi kendisine yakın görmüş. Büyükbabaları, gazeteci-yazar Kemalpaşazade Lastik Sait Bey'in Abdülhamit tarafından sürülüp San'a kalesine hapsedilen entelektüel ve asi ruhunu ailede bu iki kadın yaşatıyor, Güzin ablaya göre. Aile, sıla ve paylaşma özlemiyle derin bir sohbete dalıyorlar. Onlara alan yaratmak için biz de Abidin ağbiyle sohbet ediyoruz. Akşam yemeğinde bizi Les Citoyens adında bir restora-

Duvarları boydan boya Fransız İhtilali'ni temsil eden büyük tablolarla dolu olan Les Citoyens'da Güzin ve Abidin Dino'yla birlikte.

na götürüyorlar. Adının anlamı "yurttaşlar" olan bu restoranın duvarları boydan boya Fransız İhtilali'ni temsil eden büyük tablolarla dolu. Harika bir yer. Abidin ağbi bana Fransız İhtilali'ni hazırlayan yazarlardan, dönemin Fransasından bahsediyor. Bütün gece rüyada gibiyim. Konuşurken gözlerimi ellerinden alamıyorum. İnce uzun, biçimli, çok güzel elleri var. Parmakları anlattıklarını resmediyor gibi geliyor bana. El desenlerinden birine alıntıladığı André Velter'in şiirindeki gibi:

Parmaklar, yalnızca parmaklar
avı ve gölgeyi uçuran,
kaçıp kurtulan parmaklar
...
parmaklar, yalnızca
parmaklar.

Füsun Akatlı ve Güzin Dino, Paris'te Daguerre'de.

Füsun Akatlı ve Zeynep, Abidin Dino'yla.

Ayrılırken boynundaki bordo ipek fuları bana armağan ediyor.

İşte o ilk tanışmanın ardından benim için Güzin ve Abidin Dino ayrı düşünülemeyecek, adeta tek, ama tekten çok ayrı ayrı bir bütün oluyorlar. Bu kadar uyumlu, birbirini seven, karşılıklı sevgi, saygı ve hayranlık içinde birbirini tamamlayan bir çift olabilir. Günümüzün, evliliği müessese gibi görme, hakların kısıtlayıcısı olarak algılama modasının içinin ne denli boş olduğunu anlayabilmek için kelimenin altını dolduran anlamıyla gerçek "hayat arkadaşı" olabilmiş bu güzel birlikteliğe bir akşam yemeği kadar olsun tanıklık etmek yeter bence. Bunun için kendi olmak esas. İşte benim ayrı ayrı hayranlık duyduğum sevgili akrabalarımla, bu tanışmamın ardından sık sık görüştük. Birkaç yıl sonra Abidin ağbi gittiyse de bizim artık gelenek haline gelen Güzin ablayla görüşmelerimizin hiçbirinden, hiçbir soframızdan eksik olmadı. Bizi hiç bırakmadı. Onu anmadan, dinlemeden bir gün bile geçirmedik. Her yıl değilse bile en çok iki yılda bir Güzin ablayı görmek için Paris'e gidişlerimiz, benim için sabırsızlıkla beklediğim sevinçler oldu.

Güzin abla *Gel Zaman Git Zaman*'da evlerini, mekânları anlatıyor. Benim en hoşuma giden ise o mekânları ve günleri onun ağzından dinlemektir. Rue de l'Eure'daki çatı katında her eşyanın bir hikâyesi, bir anısı vardır. Duvardaki Max Ernst tablosundan söz açıldığında Abidin ve Güzin Dino'nun Paris'e ilk yerleştikleri

yıllarda Max Ernst'in atölyesini o boşalttıktan sonra ev olarak tuttuklarını, Seine Nehri kıyısındaki, nehre bakan bu çatıda, tuvaleti dışarıda minik evlerinde Ernst'in boyadığı tabak çanağı kullandıklarını, bu evin Kral IV. Henri'nin metresine ait olduğu için tadilat yapılamayan eski bir Ortaçağ binası olduğunu öğrenirim.

Akşam yemeği için Güzin ablayla tekerlekli pazar çantasını alıp mahalleye kurulan pazara çıktığımızda, sokağın sonundaki köşeyi döndüğümüzde geçeceğimiz minik üçgen meydanı, buraya ilk taşındıklarında sevmiş ve "Gübidin Meydanı" adını vermiş olduklarını dinlerim. Sonra pazardan salata için malzemelerimizi alır, sırasıyla mahalle kasabına, şarabımız için birkaç dükkân ötedeki bakkala gider, nevaleyi tamamlarız. Güzin abla çok güzel yemek-

Selçuk Demirel, bu fotoğrafı Dinoların 50. evlilik yıldönümü olan 25 Eylül 1993 günü Le Select'te yedikleri öğle yemeğinin ardından La Coupole'ün önünde çekmiş.

Güzin Dino'yla, 23 Ekim 2002.

ler hazırlar bize. Bazan süte yatırılmış ve terbiye edilmiş domuz etinin yanına fırınlanmış patatesler, bazan şukrut ve her zaman güzel bir şişe şarap. Şarabın en iyisini Güzin abla seçer. Ve her zaman yemek üstüne çeşit çeşit peynir. Bu kez sofrada Nâzım'ı dinleriz. Paris'e ilk gelişinde onlara yakın olmak için bulduğu minik oteli ve birlikte geçirdikleri günleri anlatır Güzin abla. O zamanlar yokluk yılları, elde avuçta yok. Nâzım Rusya'dan havyar getirmiş. Orada ucuz ama Paris'te kimselerin ulaşamadığı, bildiğiniz havyar işte. Resim satılsa bir şeyler alınacak ama, olmayınca da olmuyor. Birkaç gün üst üste neredeyse üç öğün havyar yiyince Güzin ablaya ağır geliyor, midesinden rahatsızlanıyor. Gel de anlat şimdi doktora. Akşam ne yediniz? Havyar! Öğlen ne yediniz? Havyar!

Nâzım'ın hapisten çıkıp Caddebostan'daki eve gelişini, köşkün bahçesinde havuzun yanındaki şezlonga uzanıp ağaçlara bakışını, sonra bir an sessiz kalıp, "Yok, fazla geldi bu bana" deyişini anlatır. Böyle bol Nâzım'lı bir sohbetin ardından akşamüzeri annemle mahallede yürüyüşe çıktığımızda Montparnasse Kilisesi'nin önünü dalgalanarak kaplayan koca bir bayrak görmüştük. Üzerinde büyük harflerle NAZIM yazısı ve bir şiiri: *"Akrep gibisin kardeşim..."* Nefesimiz kesilmişti. O an hissettiklerim anlatılamaz. Annem gençliğinde, Nâzım'ın kendi ülkesinde yasaklı olduğu günlerde Boğaz'dan geçen koca bir Rus şilebinin burnunda Nâzım Hikmet Ran adım gördüğünde ağladığını anlatmıştı. İşte benzeri bir duygu benimki de. Buruk bir gurur. Kendi ülkesinde kıymeti bilinmeyen ve vatan sevgisini, özlemini her dizesinde içinize işleyen bu büyük şairin Paris'te yücelişinin gururu.

Aile ritüellerimiz vardır bizim Paris'te. Mutlaka Select'te bir akşam yemeği yeriz. Bizim mahalle –Montparnasse– malum, Paris'in bohem, sanatçı mahallesi. Zamanında sanatçıların buluşma noktası *cafe*'lerden biri de Le Select. La Coupole'ün tam karşısı. Abidin ağbi ile Güzin'in yeri. Biz de mutlaka gideriz. Ben sorarım, Güzin abla anlatır. Provence'ta geçen yazlar, Aragon'la, Picasso'yla geçen günler, Abidin ağbinin Simone Signoret ve Yves Montand'la tanışma hikâyesi, St Paul de Vence'ta onların evinde kaldığı dönem, Chagall'la çalıştığı dönem, Güzin ablanın Antibes günleri, daha neler... Hepsi başlı başına yazı konusu olur.

Sonra pazar sabahları Güzin abla beni muhakkak Daguerre'e götürür. Burası bizim eve yakın, trafiğe kapalı küçük bir sokaktır. Pazar günleri peynirciler, deniz mahsulleri, paella satanlar tezgâh kurar. Tam bir şenlik. Orada kahvaltı eder, kahvemizi içer, alışverişimizi yapar, eve döneriz. Ben Güzin abladan yeri, göğü, yeryüzünü, iğne deliğini, tozu dumanı, küçük ama paha biçilmez mutlulukları, büyük acıları, halının saçağını, umutları, sevgileri dinlerim. Büyülü bir yaşamdan yansıyan hikâyeleri, soylu ve saygın olmayı, yaşamın değerini, mutlu olmayı, dahası mutlu etmeyi bilen büyüklerimi dinlerim. Yıllar önce Palette'e ilk gidişimde Abidin ve Güzin Dino'nun kuzini olduğumuzu duyunca bizi kucaklayıp kucaklayıp öpen Monsieur Jean'ın içtenliğinin nedenini anlarım. Kendim küçüğüm ama gölgem büyür dinledikçe.

Milliyet Sanat, Ekim 2009

İlle de "Dostlukların Son Günü"

Geçmişe özlem gelmişse bir toplumda gündeme;
Bugünden hoşnut değil demektir kimse.
Ama geçmiş güzellikleri yaşatmak için,
Gönlü yok kimsenin gül yetiştirmeye.[1]

Bu köşedeki yazılara gölgemi aydınlatan yıldızları anlatacağım diye başlamıştım.

Bir anlamda benim suretimin sebebi. Çoğu topluma mal olmuş, pırıl pırıl parlayan, benim yıldızlarım onlar. Eserleriyle çok kişiyi aydınlatan birileri. İzleyenleri için yarattıkları satırların, çizgilerin, notaların arasında kendilerinden bir şeyler yansımış ama yine de saklı kimlikler. Herkesin eserlerinden tanıdığı bu yıldızları ben farklı bir gözle, onları eserlerinden önce amca, teyze olarak tanıyan bir çocuk olarak anlatmak istiyordum.

Bu öyle bir bakış ki, biraz çift taraflı. Öyle ya, benim onları tarafsız olarak okumam, izlemem; yarattıklarında kendilerinden izler bulmamam mümkün değildi.

Birçok şey öyle tanıdıktı ki. Diğer yandan, gün gelip aklım erdiğinde, her biriyle tek tek yeniden tanıştım adeta. Bu kez diğer taraftan bakıp şaşırıyordum. Tanımadığım özelliklerle karşılaşıyor ya da bildik bazı şeyleri başka bir gözle anlamlandırıyordum. Gerçek tanışma o zaman oluyordu sanki. Bu beni hep heyecanlandırdı.

Bugüne kadar yazdığım herkes, küçücük bir çocukken tanıştığım ve sonra daha derinden anladığım kişilerdi. Bu sefer bir istisna söz konusu. Tanışmadan önce bir okur olarak tanıyıp büyük hayranlık duyduğum Selim İleri'den bahsedeceğim.

1. Metin Altıok.

Füsun Akatlı'nın aldığı Memet Fuat Deneme Ödülü için
Barba Giritli'de kutlama, 2004.

İlk kez ne zaman nerede tanıştık, hatırlamıyorum doğrusu. Selim İleri annemin çok sevgili dostudur. Muhakkak hatırlamadığım yaşlarda Ankara'ya geliş gidişlerinde tanıştık. Annemin bu kadar yakın arkadaşı olmasına rağmen ayrı şehirlerde yaşadığımız için birebir ilişkimiz olmadı. Olsa olsa "Annemin arkadaşı Selim ağbi" kadar tanıyordum kendisini. *Dostlukların Son Günü* –umarım haddimi aşmıyorumdur– adeta bizim dostluğumuzun ilk günüdür. Ortaokulda küçük bir kızken bana okuma sevgisini veren, edebiyatla dostluk kurmamı sağlayan "o" kitap! Defalarca okudum. O yıllarda sürekli anneme gidip, "Anne, bana bir kitap ver; ama *Dostlukların Son Günü* gibi olsun" demem bizimkiler arasında şaka konusu olmuştu. Ama ne aradığımı, tadı daima damağımda kalan hayatları, sıcacık ve gerçek insanlarla dolu keyifli bir şeyler okuma arzumu başka nasıl ifade edebilirdim, bilmiyorum. Dedim ya, defalarca okudum. En son bu yazıyı yazacağım diye içim içime sığmayarak bir kez daha! Her zaman aynı keyifle, her zaman başka bir lezzetle. Sanki sevindim bir kez daha okuma bahanesi buldum diye.

Dostlukların Son Günü bende, her biri sık iğne tığ işiyle işlenmiş zarif, ince ve narin motiflerin bütünlediği bir örtü çağrışımı yapıyor. Tek bir parçasına baktığınızda heyecan veren bir güzellik, ama bütüne baktığınızda bir tanesi bile olmasa eksik kalabile-

cek bir büyük güzellik. Kemal'in büyükleri de onun gölgesinin yıldızları belki de. Acısıyla, hüznüyle Neşecan yengesi, İncilâ ablası... Gerçek hayatlardı belki beni böyle heyecanlandıran. Neşeli bir kitap değildir. Hatta bir çocuk için yüklü diyebilirim.

Annem, ben orta birdeyken sarılık olup da bir dönem boyunca okula gidemediğimde evde bana her gün kendi çocukluğunu anlatmıştı. Hakiki Istanbullu bir ailenin kızıdır annem. Rumelihisarı'nın tepesinde büyükbabamın doğup büyüdüğü mahallede varlık görmüş anne babanın yoklukta yetiştirdiği dört kardeşin en büyüğüdür. Hayat koşullarının alışılan aile düzenini ve görgüsünü aratmaması için didinen bir anneanne, bir anne babayla yaşanan o günleri masal gibi dinlerdim. Sanırım bu müthiş kitaptaki öykülerde biraz kendi ailemi buldum. Bana anlatılan geçmişle, bana öğretilen değerlerle karşılaştım pek çok satırda. Ama ondan değil bu kadar çok sevmem bu kitabı. İçtenlik, hüzün, yalnızlık, mağrurluk, incelik, zarafet, lezzet, dostluk, güzellik, kırılganlık, yokluk, varlık, sevgisizlik, sevgililik... İçimi burkan ve içimi ısıtan pek çok an, pek çok ayrıntı bulduğum için sevdim. İnsan olmak ne demek, onu anlamış olabilirim. İnsanın zaaflarını, yüceliklerini anlayabilmek zor iş. O yüzden ille de *Dostlukların Son Günü*. Hâlâ *Dostlukların Son Günü*!

Füsun Akatlı'nın aldığı Memet Fuat Deneme Ödülü için
Barba Giritli'de kutlama, 2004.

Birkaç zaman sonra Selim İleri'yle Istanbul'da gerçekten tanıştığımızda ne kadar heyecanlanmıştım. Okur heyecanı, hayranlıkla karışık çekingenlik, tanıştığınızda onu düşündüğünüzden başka bulma ve o kadar sevememe korkusu... En büyük sevincim beni hiç yanıltmamış olması. Aradan geçen yıllarda onu daha yakından tanıma şansı buldum. Hani tadına doyamadığımız, çocukluğunuzdan anımsadığınız yiyecekler vardır. Annenizin yaptığı, fırından yeni çıkmış anne kurabiyesinin tadı tarifsizdir. İşte *Dostlukların Son Günü* bende böyle bir duygu yaratmıştır. Sonraları her buluşmamızda aynı lezzete kavuşmanın sevincini yaşadım.

Bu "lezzet" biraz da çift anlamlı; çünkü meraklısı olduğum yeme kültürü adına da beni çok heyecanlandıran buluşmalarımız oldu. Kimi zaman birlikte rakı kadehi kaldırdığımız, lokması da sözü de lezzetli sofralarda, kimi zaman onun satırlarında tanıştığım Chopin lülelerinde, altıntoplu tartöletlerde, maydanoz şarkılarında, Sinderella pilavında... Hayatla iç içe lezzetler, hayattan kesitlerle sunulan tarifler.

Oldum olası yemek kitabı okumayı severim ben. Ama onun kaleminden yiyecek buluşmaları bambaşkadır. Kimi zaman bir yiyeceğin edebiyat dünyasında kimler tarafından nasıl anıldığının yolculuğu, kimi zaman başlı başına bir öyküyle gelir size türlü tatlar, kokular, güzellikler. Öğrenir, özenir, başka hayatlara konuk olur, keyiflenirsiniz.

"Dostlukların Son Günü'*nü ören küçük ayrıntılar, eşya, konuşma biçimi, giyimkuşam tarzı, aksesuvar, hatta mimari, bugünkü hayatımız için çoktan geçmişte kalmış şeyler. Bizim kuşaktan sonrası onları görmedi, yaşamadı, bilmiyor. Oysa öylesi bir kültür yaşanmıştı ve biz de bilmeden son tanıklarıymışız*" diyor Selim İleri. İşte ben de tıpkı onu tanıma şansına eriştiğim gibi, tüm bu anlatılanlara son tanık olmadığım, bunları bana anlattığı harika öykülerle tanıştığım için de çok şanslı görüyorum kendimi.

Biraz klişe bir benzetme gibi gelebilir size, ama bana göre Selim ağbi "ismiyle müsemma" bir kişiliktir. Sevecen, kendinden önce başkasını düşünen, mütevazı, karşısındakini saygı, hoşgörü gibi artık pek rastlanmayan duygularla değerlendiren, içten, candan, duru bir insan.

6-7 Eylül olayları olduğunda annem çocukmuş henüz. Beyoğlu'ndaymış olayların olduğu gün. Büyük dayısının Küçükparmakkapı Sokak'taki evinin cumbasından, camları kırılmış dükkânları

Selim İleri'den Füsun Akatlı ve Zeynep'e.

yağmalayan insanları dehşetle izlemiş. Ama o günden aklında kalan, yerlerde açılmış, üzerine basılmış top top kumaşlar. Saldıranlar mı, yağmalayan fırsatçılar mı daha utanç verici diye düşünürüm hep. Bir de annemin çocuk aklında kalanın, arbede, bağırış çağırış değil de hüzünlü bir şekilde yerde kalan kumaş parçaları oluşunu. Onu daha çok inciten bu ayrıntının ardındaki kırılganlığı, dahasını görebilme yetisini. Selim ağbi de o gün olaylara Nişantaşı'nda tanık olan bir diğer çocuk. Kasap Todori'nin yıkık bir dükkân önünde ağlayışından etkilenen biraz daha küçük bir oğlan. Onun hatırında kalan ise Savoy Pastanesi'nin yerle bir edilmiş vitrininden dökülüp ezilmiş bademezmesinden pasta gülleri. Bence bu insanları özel yapan, yüreklerindeki insanlık duygusu ve kırılganlık olmalı. Bir çocuk ki, yaşananları, korku ve dehşetle

anımsamak yerine geride kalanların ayrıntılarındaki derin acıyla yorumlayabiliyor.

Öykülerinde tanıdığım Selim ağbiyi her zaman merhameti, adaleti, duygusallığı, sıcaklığıyla gördüm. Dünyaya onun kırılganlığı, inceliği ve sevgisiyle bakabilsek eminim çok şeyi değiştirebiliriz diye düşündüm. Gül yetiştirmeye gönlü olan ender kişilerden biridir o. Ben de işte bu yüzden şanslıyım.

Milliyet Sanat, Kasım 2009

Canavarın Zamanı

Duvarda bir büyük saat,
Ki yaşama ayarlı.
Turgut ağabey bana hep
Yaşamdan söz açardı;
Engin olmalı derdi yaşam;
Yaşam engin olmalı.[1]

"Gelmiş gelecek zaman" içinde benim yolculuğuma tanıklık etmiş, yaşamımı engin kılan önemli insanlardan biri Turgut Uyar'dır. O yılları yaşayan küçük Zeynep, içinde bulunduğu ortamı –önemini çok da fark etmeden– kendince "şiir" olarak nitelediği bir dizeyle tarif eder: *"Rakılar içerler, resimler asarlardı..."*

İşte içilen o rakıların ve asılan resimlerin ardında ne engin hayatlar yaşandı ve ne engin ufuklar açıldı.

Benim için geçmiş, daha çok mekânları, kişileri ve onlara duyduğum sevgileri yansıtan fotograf kareleri gibi. Bir fotografta Papirüs'teyiz. Turgut amca, Edip amca, Cemal amca, Tomris teyze ve biz varız. Papirüs'ü çok sever bizimkiler. Ama ince ince ipliklere ayrılan ve ağızda eriyen dil peyniri yüzünden değil. O benim Papirüs'üm. Onların Papirüs'ü Ankara-Istanbul kavuşmalarının, özlenen dostlarla buluşmaların, uzun ve renkli sohbetlerin, uçuşan imgelerin mekânı. *"Söyledikleri her şey zamansız denize akar"*, *"Bir parantezle çıkar aradan"* Orada konuşulanlar, paylaşılanlar mutlaka bir meyve verir.

Bir şiirde çiçek açmıştır. Bir renk olmuştur bir yerlerde. Belki de küçük bir kızın kalbinde.

Bir başka fotograf, Turgut amcaların evinde. Küçük Turgut'la

1. - 3. Metin Altıok.

Şahin Kaygun'un objektifinden Turgut Uyar.

ben yazıhaneyi araba olarak kullanıyoruz. Büyük, eski ve ahşap bir yazıhane vardı çalışma odasında. Masanın üzeri yukarıdan bombe yaparak gelen raylı bir mekanizmayla kapanıp kilitlenebilirdi. Yan taraflarda da bu mekanizmaya olanak sağlayan iki kanat vardı. Minik bir menteşeyle açılıp kapanabilen. İşte bu kanatlar bizim arabamızın kapılarıydı. Küçük Turgut şoför olurdu, ben de yolcu. Bayılırdık bu oyuna. Kapıları açıp masaya yerleştik mi yola çıkar, değişik yerlere giderdik.

Bu kez büyükler yemek masasında. Biri sapsarı, biri kapkara iki kafa var masanın yanında, yere oturmuş oynuyorlar. Bu iki kafadar –yani küçük Turgut'la ben– coştuğunda büyüklerimizden gelen rutin uyarıları es geçmemek gerek tabii. Turgut amcanın fikri, belirli aralıklarla yinelenen komutlarla bir kaset doldurarak işi kolaylaştırmak. Şöyle bir şey olacak kayıtta: "Tuf tuf yapma (bu biz kovboyculuk oynarken ateş etme sesimiz), kemer tak (bu küçük Tur-

gut'a), eğil (bu yemek yerken dökmeyelim diye), terlik giy (bu hep her ikimize de)." Bu teyp sayesinde onlar sürekli bu uyarıları yapmaktan kurtulacak ve şiirin kalın olması gerektiği konusunda yaptıkları bitmez tartışmalar bölünmeden devam edebilecekti. Turgut amcaya göre şiir kalın olmalıydı. Annem, Tomris teyze ve babam ise buna karşı çıkar ve Turgut amcanın şiirinin de kalın olmadığını söyler dururlardı. O ise, "Damperli kamyondan dökülmeli dizeler" diyerek üçlüyü ikna etme uğraşı verirdi. İşte o sıralarda,

Duvarda bir büyük saat,
Ki şiire ayarlı.
Turgut ağabey bana hep
Şiirden söz açardı;
Kalın olmalı derdi şiir,
Şiir kalın olmalı.[2]

Bense kalın şiir nasıl oluyor diye ağzım açık dinler, anlamaya çalışırdım.

Böyle gecelerden birinde fotograf kalabalıklaşır. Bu kez masada Edip amca da var. Biz o gece fazla tuf tuf yapmış olmalıyız ki Edip amca "çocuklar başka odada oynasın" diyor. Sonuç: İçeriye gönderiliyoruz. Bir zaman sonra içerden basıyoruz yaygarayı. İçeriye gitmekten çekindiğimizden olsa gerek hararetle sesleniyoruz "Anneeee" diye. Yanımıza gelen Tomris teyzeye büyük bir ciddiyetle adeta bir meclis açıklaması yapıyoruz: "Biz Edip amcayı sevmiyoruz!" Tomris teyze durur mu, bir dahaki sefere evden fazla bir oda getirmesini rica ediyor Edip amcadan... Çok geçmeden Edip amca gönlümüzü alıyor. Barış görüş oluyoruz. Hem "*Ahmet abi, güzelim, bir mendil niye kanar*" dizesinin sahibi, bu inceliklı şair amca nasıl sevilmez canım.

Bir başka fotograf Rumelihisarı'nda Avcı'da. Bahçedeki masalardan birinde manzaraya karşı resimler asılmasa da rakılar içiliyor. O kadar uzun oturuyoruz ki küçük Turgut'la ben Rusçayı sökeceğiz neredeyse. Geçen şileplerin isimlerini Kiril alfabesiyle peçetelere yazıyoruz. Sonra şilebin uzaklaşmasını bekliyoruz ki arkasında yazan Latin alfabesinden okuyabilelim. Arada "kalın" bir düdük sesi gelmesini bekliyoruz. Acaba bu düdük sesi şiir gibi mi? Ben Avcı'yı da çok severdim. Ne yazık ki bir rakı içmeye yetişemedim, kapandı.

Istanbul'a geldiğimizde daima Turgut amca ve Tomris teyzelerde kalırdık. Ev hali her zaman çok hoşuma giderdi. Tek çocuk ol-

Turgut Uyar'ın dubleks evde sık sık ayağını kırdığı günlerden birinde çizip Metin Altıok'a armağan ettiği resim.

duğum için belki de, kalabalık aile duygusu içimi ısıtır benim. Evet, biz bir aileydik. Babam da evcimen bir karakter, çok da güzel yemek yapar. Akşamları ressam elinden çıkmış renkli ahenkli salatalar ve balık keyfi yapılır.

O zamanlar Turgut amcalar dubleks bir evde oturuyorlardı. Öyle bir dönem oldu ki her gittiğimizde Turgut amca bir ayağını kırmış oluyordu. Yukarıya çıkıp inmek çok güç olduğu için aşağıda bir düzen kuruluydu. Bir gün bir telefon çaldı. Yanlış numaraymış. Arayan, "Orası neresi?" diye soruyor. Turgut amca, "Ev" diye yanıtlıyor. Adam ısrarlı. "Nasıl ev?" diye sorduğunda gelen yanıt hepimizi kahkahalara boğuyor. "İki oda bir salon. Ha, bir de lanet merdiven kardeşim!" İşte o günlerden birinde çizip babama armağan ettiği iki koltuk değneğiyle yanlarında bir kibrit kutusu resmi yıllar yılı babamın çalışma odasında asılı durdu.

Bir akşam Turgut amcayla benim aramda büyük tartışma çıktı. Büyüklerin sabrını taşırdığımız anlardan biriydi. Bana, "Yeter ar-

tık, her şeyin bir zamanı var" dedi. Benim itirazımla tartışma uzadı. Ben, "Her şeyin zamanı yoktur" diyorum. İkna etmek için de örnek üzerine örnek veriyorum. "Perdenin zamanı yoktur." "Vardır" diyor, "açılma zamanı vardır, kapanma zamanı vardır." "Çatalın zamanı yoktur" diyorum. "Yeme zamanı vardır, kaldırılma zamanı vardır" diyor. "Çiçeğin zamanı yoktur!" diyorum. Sabırla, "Vardır" diyor, "açma zamanı vardır, solma zamanı vardır." Öfkeden deliye dönüyorum, yumruklarım da sıkılı, "Canavarın zamanı yoktur!" diyorum ve tartışma orada bitiyor.

İşte bu tartışma bana hayatımın en güzel armağanlarından birini kazandırıyor. Yıllar sonra bir gün Turgut amca bana kapağı kahverengi bir kartona kendi el yazısıyla yapılmış, sayfaları bir iple birbirine bağlanmış şekilde *Kayayı Delen İncir*'in baskıya hazır ilk nüshasını armağan ediyor.

Kapakta şu satırlar var:

Sevgili Zeynep'e,
"Haklısın, canavarın vakti yok."
Mutluluklar dileyerek

şubat / 82

Turgut Uyar'ın armağanı "el yapımı" *Kayayı Delen İncir*.

Turgut Uyar'dan Altıok ailesine.

Kayayı Delen İncir'deki şiirlerden biri "Gelmiş Gelecek Zaman":

Gelmiş geçmiş bütün yaşama ustaları
zamanı tarif ediyor bize
uzun ve kırık bir ağızla
söyledikleri her şey denize akıyor
zamansız denize

oysa şiirin çok ilgisi var zamanla
ne hatırlar ne unutur
bir tarihte birinin yaşadığını
bir aşk yaşandığını bir tarihte
yani kaba saba bir anlatımla
saçma duygular yaşadığımız bir mekânda
denizin de zamanlı olduğunu

çünkü Zeynep diye bir kız çocuk
"canavarın zamanı yoktur" demişti
yıllarca araştırdım bulamadım aslını
belki de haklıydı, kimbilir

Sayısız fotograftan geriye çok azımız kaldık.

Yel üfürdü, su götürdü;
Düne döndü gelen gün
Coşkusuyla, acısıyla
Geçmişe sessizce gömüldü.
Öldü Turgut ağabey
Ve kamyon kumunu döktü.[3]

Ben, annem, sevgili can arkadaşım küçük Turgut geriye kaldık.

Ölüm
olsa da olur olmasa da
ama güzel bir ölümse
şaşkın bir ölümse yaşamaktan
ya bir geyikse bu ölüm
ne olursa olsun
o bir parantezle çıkar aradan
yeri sonra saptanır
tarihte ya da coğrafyada
Yani hayatla birlikte
nasıl biter öykü, bitmeli...[4]

Ben diyorum ki Turgut amca, öykünün zamanı yoktur.

Bitti sandığın yerden yeniden başlar. Bir yerde biterse, bir yerde başlar.

Bir kız çocuğunun kalbinde filizlenir. Bir şiirde can bulur.

Biri söyler, biri dinler, biri okur. Bir geyik olur.

Ben ölürsem o yaşar.

Yıldızın bol olsun.

Milliyet Sanat, Aralık 2009

4. Turgut Uyar.

İkinci Şair Babam Hilmi Yavuz

Mavi kuşlar çiziyor biri
Eli değdikçe camlarına
Avcılar doğrultup namlularını
Nasılsa bir bir düşürecektir[1]

Hilmi ağbimle geçirdiğimiz ve net hatırladığım ilk anım 12 Eylül 1980 tarihli.

Darbe olduğunda biz Bodrum'da tatildeydik.

Hatırladığım ve sevdiğim Bodrum! O yıllarda sakin, bozulmamış, güzel Bodrum. Türk entelijansiyasının yazlarını geçirdiği, gündüz dinlenip, alacakaranlıktan itibaren kimi planlı kimi tesadüfi buluşmalarla gecenin karanlığına renklerle imza attığı zamanlar. Ama o gün farklıydı. O gün Bodrum bir sessiz, bir türlü dökülmüyor insanlar sokaklara. Kimsecikler yok. Meğer darbe olmuş, meğer sokağa çıkmak yasak. Biz sahilde Dinç Pansiyon'da kalıyoruz ama o gün mahsur kalmışız. İşte bu tuhaf günde, az ilerdeki sokağın içinde Hilmi ağbinin evine gönderiliyorum gizliden. Çocuk olduğum için jandarma ses etmiyor. Amaç öncelikle benim karnımı doyurmak ama pansiyona dönerken de bizimkilere erzak götüreceğim. Bana tembih edildiği gibi duvar diplerinden fazlaca dikkat çekmeden gidiyorum. O zaman telefon şimdiki gibi her an kullanılmıyor. Beni gördüğüne şaşırmıyor Hilmi ağbim, derhal eve buyur ediliyorum, sarılıp sarmalanıyorum. O yıl Ali Hikmet'le Ömer gelmemişler daha. Onlar da olsa keyfim tam olacaktı besbelli.

Annemin çok sevdiği, hatta ağbisi olarak bağlılıkla benimsediği çok eski dostudur Hilmi ağbim. Akrabalık ilişkimiz karışıktır biraz. Hilmi ağbi diye hitap etsem de o aslında annemin ağbisi,

1. Hilmi Yavuz.

Füsun Akatlı, Hilmi Yavuz, Mercan ve Ömer Yavuz yemekte.

ama benim babamdır! Bende yeri müstesnadır. Binbir türlü gün gördük birlikte. Çocukluğumda Bodrum'da başlayan yakınlığımız yıllar içinde gelişerek bizi birbirimize bir aile sıcaklığı ve "kalbî muhabbetle" kenetlemiştir. Yaşım kemale erip masanın yanında oyundan sofraya terfi ettiğimde, bitmesin istediğim akşamlar onunla olduğum akşamlardır.

Aile geleneğimiz doğum günlerinde bir araya gelmektir. Uzun yıllar Beşiktaş balık pazarındaki Turgut'un yerini benimsedik aile yemeklerimiz için. Sonraları Mercan doğunca meyhaneden çıktık, ev buluşmalarına döndük. "Esko Limonçiçeği"mizin (Esin Eden) elinden Hilmi ağbinin annesinin tarifiyle yaşayan perde pilavı ritüelimiz devam etmekte. Soframız iyi günde kötü günde şendir. Çünkü samimi ve şüphe barındırmayan sevgi'lidir. Biz bize sofralarda mavi kuşlar çizer Hilmi ağbim camlara. İşte ben bu buluşmalarda çok öğrendim, çok sevdim, çok bildim. Aynadan yansıyanın gerçekliğini aynanın ardındaki sır'ın değerini gördüm. O aynaya bakma şerefiyle her baktığımda derinliklerle tanıştım. Bazan kendimi gördüm, bazan beni ışıtan Hilmi Yavuz'un erguvanlarını, bahçelerini, geçmişini, gününü... Batı düşüncesine yolculuklarım oldu. Lisanla donanışım, kelimelerin gücü karşısında büyülenişim, Doğu'nun gizemiyle sarmalanışım, Doğu felsefesinin derinliğini sezinleyişim.

Dışarıda üçlü buluşmalarımızı ise bazan bir dördüncü ziyaretçi şenlendirir. Aile büyüğümüz İrfan Külyutmaz'a, biraz huysuz olsa

da saygıda kusur etmeyiz! Masamızdan edebiyat geçer, gün geçer, dertlerimiz ve hayatlarımız geçer. Şiir başköşede oturur. İrfan beyamcam da heveslenir bazan, o da mizahı ve sarkazmıyla eğlendirir bizi. Hilmi ağbim kıskanmasın ama, zaman zaman ona bile sataşsa da, doğrusu ya çok güldürür bizi. Sanırım pek çaktırmasa da Hilmi ağbinin hepimizi güldüren ince esprilerini, taklitlerini, ince zekâsını, mizah gücünü asıl o kıskanır.

Hilmi Yavuz tanıdığım en donanımlı, dolu kişilerden biridir. Edebiyat, felsefe, tarih, sanat tarihi gibi pek çok alanda bilgilidir. Ancak tüm bunların ötesinde bence en önemlisi, o bir düşünürdür. Düşüncenin gücünü kuşanmış bir kişidir. Düşünebilen, "Neden?" sorusunun ardına düşen ve bulduğu yanıtları aklıseliminin, birikiminin süzgeciyle değerlendiren gerçek ve has bir düşünürdür.

Bunun önemi büyük bana göre. Çünkü düşünen kişi her zaman çok boyutlu bakabilendir. Elbet günün sonunda kendi doğruları, hayat görüşüyle bir yorum benimseyecektir. Ama hiçbir zaman körü körüne bir düşüncenin, akımın, inanışın, cemaatin yanında olmayışı bu nedenledir. Şimdilerde onun yazılarını yayımladığı gazete ve

"Esko Limonçiçeği" (Esin Eden) maharetle hazırladığı perde pilavını servis ederken.

Mardin Artuklu Üniversitesi'nde Hilmi Yavuz Sempozyumu günü, 19 Nisan 2009.

yakın olduğu çevreler hakkında çokça konuşuluyor. Sevenleri kadar sevmeyenleri de var. Ve çoğunlukla düşünmeden yapılan yorumlarla yaftalanıyor. Birçok başka yönü yok sayılıyor. Onu bir kalemde harcayanların öncelikle kendi aynalarına bakmalarını öneririm. Sonra da Hilmi Yavuz'un aynasından yansıyanlara bakabilirler. Orada kendilerinden bir şeyler bulamazlarsa ya da beğeni ve hayranlık duyulacak farklı şeyler göremezlerse sözüm olmayacak.

Aldı Hilmi Yavuz:

herkes öteki gibi duruyor... akşam
da durduğu yerde durmuyor artık;
yolcu yolu kuşatıyor durmadan;
kapanıyor 'Zaman' denen karanlık...

hiçbir şeyde yok gibi ve her şeyde var;
sıkışmış birileri ara yerde;
kalbim durma yetiş eski yazlara!
nedense bir durgunluk var saatlerde...

her şey nasıl da bütündü bir zaman:
şimdi bahçe eksik, güllerse yarım;
kar yağar, hüzün bile yok... ve nerdesiniz,
âh, evet nerdesiniz, yoksaydıklarım?

Şimdi belki beni de anlayamayacak olanlar var. Asıl benim nasıl böyle bir savunu yapabildiğimi, böyle değerlendirdiğimi soracaklar. Yanıtım kısa ve nettir. Ben yaşadıklarıma rağmen, gözünü kulağını kapatmayan ve düşünen biri olmaya çalışıyorum. Ve biliyorum ki Hilmi Yavuz sadece ve sadece kendi düşüncesi ve inandığıyla hareket eder. Bir ideolojinin can aldığı, aralarında babamın da olduğu 35 kişiyi yakarak öldürdüğü günlerde bir cemaate kapılanmış ünlü bir şair ve bu fikrin şakşakçıları ağızlarından salyalar akıtarak alkış tutarken, yapılanı ilk lanetleyen ve yanımda olup beni ilk sarıp sarmalayanlardandır Hilmi Yavuz. Aklın ve inancın getirdiği bakışı taşıyandır. O kendidir, düşünürdür ve şairdir. Benim bir şair babam gitti ama bir şair babam odur. Ve bundan bir gün bile şüphe etmememi sağlayan güveni bana veren de yine odur.

Geçtiğimiz Nisan ayında annemle Mardin Artuklu Üniversitesi'nin düzenlediği Hilmi Yavuz sempozyumuna katıldık. Hilmi Yavuz'un şair kimliği, mütefekkir/entelektüel kimliği ve düzyazılarıyla Hilmi Yavuz incelendi. Birçok değerli akademisyen, edebiyatçı ve yetişmekte olan genç düşünürleri dinledik. Mardin'de aynadan bir küreye baktık. İçindeki cevheri farklı açılardan her yöne, Batı'ya ve Doğu'ya yansıtan, hiçbirini yadsımayan ama her bi-

Mardin Artuklu Üniversitesi'nde Hilmi Yavuz Sempozyumu sonrası Mardin Polisevi'nde yemek. Önde Aydın Afacan, Sakine Korkmaz ve Füsun Akatlı; arkada Musa İğrek ve Hilmi Yavuz.

rinden kendi doğrularını süzen bir küreden ışıklar aktı. Ben aydınlandım. "Dil bitmedi!... söz susmuyor!... ve bulutlar Hilmi Yavuz gibi akıllarla dağılıyor..."

Çok önemli bir nokta daha var. Hilmi Yavuz gerçek bir aydının yapması gerektiği gibi her zaman karşılıksızca çevresindekileri aydınlatmayı seçiyor. Elbette kendi doğrularıyla. Siz bu doğruları değil kendi doğrularınızı savunsanız bile... Bugün itiraf etmeliyim ki birçok konuda, siyasal/sosyal konularda onunla aynı fikirde değilim. Ama onun beni yok saymadığı, bana sırt dönmediği gibi, ben de ona olan saygımı, böylesi bir aklı, böyle bir sevgi bağını yitiremem. Var olanları yok sayamam.

Evet, yine ben şanslıyım. Çok şanslıyım. Herkesin iki şair babası birden olamaz. Benim var.

Milliyet Sanat, Ocak 2010

Asi, Zarif ve Vakur: Leylâ Erbil

Şu benim kervan geçer,
Kuş uçmaz yalnızlığımdan
Söyleyin kendine kim esvap biçer![1]

Leylâ Erbil denince benim aklıma pırıl pırıl güneşli bir gün gelir. İnsanın içine sevinç veren çimen kokusu. O bana denizden esen, iç ferahlatan bir rüzgârı anımsatır. Hayatıma girişi, bu köşede anlattığım pek çok kişiden çok sonralarıdır. Annemin, edebiyatçılığını her zaman öncü ve seçkin olarak görüp ayrı bir yerde tuttuğu yakın dostudur Leylâ Erbil. Şimdilerde az rastlanan pek çok bakımdan kıymetli, gerçek bir arkadaştır. Sizi şaşırtmayan, seçtiği, benimsediği duruşundan hiç ödün vermeyen ve kendisine güvenenleri asla yanıltmayan düşünceli ve zarif bir yürektir Leylâ Erbil. Öte yandan, sözünü sakınmaz, öfkesini gizlemez, asi bir yürek!

Benim onunla ilişkim çoğunluk, yaz günleri Tuzla'daki yazlık evine yaptığımız ziyaretlerle gelişmiştir. Güneşli günlerde, yemyeşil çimenler üzerine kurulmuş hoş kokulu sofralarda, bahçe sohbetlerinde çiçeklenmiştir. Zaman zaman kalabalık dost toplantıları, kimi zaman da annem, ben ve Leylâ teyzeyle sınırlı kalan bu buluşmaların tadına doyulmazdı. Tomris teyze (Uyar) bizleri bırakıp gitmezden önce bu Tuzla ziyaretlerini onunla yapardık. Önce evin bahçesinde ağaç gölgesinde başlardı sohbetlerimiz, sonra akşam serinliğiyle birlikte deniz kenarına, kulübe taşar, bu kez balık ve rakıyla şenlenirdi. Söz hiç bitmez, sıkmaz ve daima yetmez, o geceden taşanlar ister istemez bir sonraki buluşmaya bırakılırdı. Zaman zaman Selim İleri, Hulki ve Semra Aktunç, Ahmet Oktay'la Tülay Tura ve kimi zaman da Leylâ Erbil'in

1. - 3. Metin Altıok.

Tuzla'da Leylâ Erbil'in (solda) yazlığında, Leylâ Erbil,
Füsun Akatlı ve Tomris Uyar, 1991.

bize tanıştırdığı yeni dostlarla buluştuğumuz bu sofralar Tuzla'yla sınırlı kalmaz, kışları da Teşvikiye'ye taşınırdı. Leylâ teyzenin adeta gelenekselleşen, menüsünde birbirinden leziz yemekler, gündeminde hep edebiyat ve hayat bulunan sofraları hâlâ sık sık tekrarlanmakta.

Leylâ Erbil'i güneşli bir yaz bahçesiyle özdeşleştirmemin asıl nedeni Tuzla günlerimizin çağrışımından çok, onun yaşama bakışına ve yaşamı karşılayışına bağlanmalıdır. İçinde yetiştiğim çevreye ve ışık aldığım kişilere bakıldığında, benim dünya görüşümün ne yönde olacağını kestirmek zor olmayacaktır; ama insan belli bir yaşa gelene kadar birçok şeyi alışılmış ya da doğal varsayılan olarak görebiliyor. Nedenini, nasılını sorgulamadığı gibi önünü arkasını düşünmeyebiliyor. Leylâ Erbil'i tanıdığım yıllar benim kendimi ve dünyayı daha iyi anlamaya çabaladığım yaşlarıma denk gelir. Onunla ilk kez *Tuhaf Bir Kadın* aracılığıyla tanışmıştım. Belki kendisini tanımazdan az önce ya da eş zamanda. Bu romandaki Nermin'in eşitlikçi bir bakış ve ütopya sayılabilecek bir arayışla gecekondu mahallesine piyanosuyla birlikte taşınıp halkı bilinçlendirme çabalarını heyecan ve saygıyla okumuş, karşılaştığı olumsuzluklar ve çelişkiler üzerine uzun zaman düşünmüştüm. Kendi yetiştiği çevreye uymayan bir yaşam standardındaki, kendi eğitiminin çok dışındaki bir dünyaya duyarsız kal-

mama ve belki de kendinden ödün vererek, özveriyle paylaşma, ödeşme bilinci beni çok etkilemişti.

Leylâ Erbil bu romana gönderme yapılarak edebiyattaki hünerli ve yenilikçi yaklaşımları nedeniyle zaman zaman "tuhaf bir yazar" olarak anıldı. Doğrusu ben de onu "tuhaf" buluyorum! Elbette onun edebiyatımızdaki yerini ya da eserlerini yorumlamak benim haddim değil. O nedenle "Leylâ Erbil ne kadar Nermin'dir?" gibi bir yaklaşım aranmasın sözlerimde. Beni düşündüren –onunla beni buluşturan bir duygu olduğuna da inandığım– tuhaf olma olgusu, kendi tuhaflığım. Kalabalıklar içinde yalnız olma duygusu. Günlerin bize yaşattığı ve kendimizi çaresiz hissettiğimiz, isyan duygusu içinde kaybolduğumuz ve yetemediğimiz, değiştiremediğimiz nice üzüntüler oldu. Birbirimizle paylaştık tepkilerimizi. Benim çoğu zaman kendimi azınlık psikolojisi içinde bulduğum, yıldığım, umutsuz ve çaresiz kaldığım nice durumda onun ne kadar kararlı, çözüm arayan ve üreten biri oluşuna tanıklık ettim. İnandığı ülkü ve değer verdiği ülkesi için sessiz ve eylemsiz kalmayan vakur, inançlı ve susmayan oluşuna saygı duydum. Benim ayrıksı ve yalnız kalma duygusuyla beyaz tenli bir zenci, kendi toplumundan uzak bir azınlık gibi hissedişlerim nedeniyle kendime atfettiğim tuhaflık, konu Leylâ Erbil olduğunda gözümde

Tuzla'da Leylâ Erbil'in yazlığının bahçesinde, 2004.

Tuzla'da Leylâ Erbil'in yazlığında, Füsun Akatlı, Tülay Tura Börtecene, Erbil'in eşi Mehmet Erbil, Ahmet Oktay ve Leylâ Erbil, 2004.

bambaşka bir yere oturdu sonunda. Onun "tuhaf"lığı, giderek kararan, umut kıran bir ortamda ödün vermeyen olarak kalabilmesiyle eşleşti. Zira artık her şeyin günübirlik yaşandığı, medyada içi boşaltılan gündemin ağırlığını yitirdiği, her şeyin boyalara ve payetlere bulandığı günümüzde yandaş ve taraf olmak popüler. Bir zaman cansiperane savunduğunu unutup taraf/lar değiştirmeyi kendine yakıştırabilmek kolay. Ahlaklı ve ilkeli olmak ise tuhaf!

Su gibi aydınlık döşeğimde akardı.
Ay vururdu ak göğsüne,
Bir dal usulca inip kalkardı.
Öt ishak kuşu öt;
Bizim payımıza bir âvâz kaldı.[2]

Leylâ Erbil tüm ömrü boyunca ve özellikle de içinde bulunduğumuz şu günlerde benim eksikliğini duyduğum aydın duruşu ve sorumluluğuyla yaz güneşi gibi parlıyor. Haksızlıkların, yanlışların, yaralı insanların yanında duran tavrı ve duyarlığı içime umut veren çimen kokusunu hatırlatıyor. Leylâ teyze denizden esen rüzgâr olup saçlarımın arasından geçiyor. İşte o zaman ben de bir âvâz olmayı istiyorum. Bunun için güç buluyorum kendimde.

"Dünyaya gelmemle birlikte karşılaştığım ve ömrümce seyretmek zorunda bırakıldığım vahşet, haksızlıklar, insanlığın ödediği bedel işte bu. Nasıl Baudelaire'i çıldırtan kapitalizmdir dedilerse beni hasta eden de acı ve mutsuzluk" diyor Leylâ Erbil. Sözünü ettiği ender bulunan hastalığı başgösterdiğinde, birlikte Paris'te tadı damağımda kalan günler geçiriyorduk. Yıllar önce Vinteuil'ün sonatının notalarını aradığı kentte bu kez doktor arayacağımızı nereden bilirdik? Ne olur, Vinteuil'ün notaları bir gün karşımıza çıksın ve özlem duyduğumuz iyilikleri bize getirsin... Leylâ Erbil'in bu "tuhaf" hastalığı yenen gücü ve inancı bize nice iyilikler getirecek, biliyorum.

Önceleri bir kuru daldım ama;
Tuttum yapraklar açtım,
Seni görünce dünyaya.[3]

Milliyet Sanat, Mart 2010

Hrant Dink İçin

Bir çiy tanesinin
Yalımından geldiler,
Ruhi ve Ruhi'ler.[1]

16 yaşında bir genç kızdım Ruhi ağbinin cenazesine gittiğimde. Güzel sesi, şakalaşmalarımız kulağımdaydı.

Yüreğimde göz göre göre ölüme terk edilişine duyduğum isyan, cenazeye katılan yüz binleri görmenin verdiği heyecan, taşkınların onun son yolculuğunu gölgeleme ihtimaline karşı duyduğum tedirginlik ve kabristana giderken bindiğimiz otobüsü kuşatıp sallayan, yumruklayan, taşa tutan kalabalıktan korkum vardı.

Büyük bir olaydı. Ona yakışan bir görkemi vardı olan bitenin. Ama benim için daha önemli başka bir şey keşfetmiştim. Yalnız değildik. Aynı isyanı, tepkileri, duyguları paylaşan yüz binlerdik. Bir aradaydık. Tepkimizi dile getirmek ve bir şeyleri değiştirmek ve acımızı paylaşmak için gelmiştik. Ya da ben öyle sanmıştım. Zaman bana çok acı deneyimlerle aslında ne kadar yalnız olduğumuzu gösterdi.

Ağıtlardan geçti yıllardır sesim;
Onu gözyaşlarıyla silip temizledim,
Yeni bir ses edindim kendime
Ölüme küçük adıyla seslenmek için.[2]

"Günlerin savrulan köpüğünden gelmiş", *"tertemiz giyinmiş"*, *"yolunca yordamınca bir safta dizilmiş"* daha ne Ruhi'ler uğurlayacağımı henüz bilmiyordum. Kendi kalabalıklarımızın bile

1. - 4. Metin Altıok.

SUİKAST KURBANLARININ YAKINLARINDAN ORTAK ÇAĞRI

ÇOĞALMAK İSTEMİYORUZ

KATİLİ

Türkiye'de çeşitli dönemlerdeki cinayetlerde katledilen aydınların yakınları, Hrant Dink Davası'ndan önce bir araya gelerek devletin cinayetleri çözmesini istediler.

Hürriyet, 9 Şubat 2010.

ne kadar unutkan ve umursamaz olabileceğini öğrendim. Ülkemizin aydınlık geleceği için onuruyla kalem tutan, aydın olma sorumluluğunu taşıyan, ses çıkaran, değişim isteyen "güvercinlerin" vuruluşuna, yakılışına, katledilişine tanık oldum. Olay sıcakken konuşanların çok değil birkaç gün sonra ilgisizliğe geçişlerine, o meydanları dolduranların, köşe köşe yazılar döşenenlerin, daha gidenlerin toprağı soğumadan hep günü yaşamalarına ve her şeyin ancak sıcağı sıcağına gürültü çıkarışına şaşkınlığım geçti belki ama, isyanım ilk günkü kadar kuvvetli.

> Kuyulara bakraç indirilmez ya her zaman;
> Havaya uçurtmalar salınır coşkuyla bazan.
> Tek anlam bağıdır gökle yer arasında
> Yumruk kadar yüreğiyle uçsuz bucaksız insan[3]

Aynı yüreği taşıyan kalabalıkları beğenmediğim, azımsadığım düşünülmesin.

Bugün hâlâ dayanabiliyorsak bunu birbirimize borçluyuz elbet. Tünelin ucundaki ışığa birlik olarak varabileceğimizi kim bilmez. Böyle bir kaynaşmayı kim önemsemez? Benim içerlediğim, asla unutmayacak, vazgeçmeyecek ve aydınlatmaya devam edecek "Hrant Dink'lerin" ardından, köşe başlarını tutan sözde aydınların onları yok eden zihniyet/ler/le savaşmayışı, iz sürmeyişi, belgelerle kanıtlananları bile ele almayışıdır. Oysa unutmamak, yeni acılar yaşamamak için çok ama çok önemli.

23 Ocak 2007 günü şahsen tanıma şansını hiç yakalayamadığım bir dostumun cenazesindeydim. Babamın cenazesine gidip geliyordum kalabalıkla birlikte akarken.

Yüreğimde aynı isyan, aynı derin üzüntüyle. Uzaklardan Rakel Dink'in sesi geliyordu.

O bilmez ama ben onun elini tutuyordum. İçimde ise bir korku: Ya yarın birileri, "Yeter artık, kaşımayın bu Hrant Dink olayını, Trabzon/lular bunu hak etmiyor" deyiverirse... Olan biteni ancak bu kadar anladıysa ya da böylesi gerekiyorsa!

> Sözel gerçek daha zengindir yaşanan gerçekten;
> Bir gömlek giydirir ona saf ipekten.
> Siz hiç buz kesip, taş kesildiniz mi,
> Ömrünüzün bir yerinde yaşayıp giderken?[4]

İşte bu yüzdendir yazılmayana, unutulana tepkim, üzüntüm; Hrant Dink'i vuranların, babamı ve 34 değerli insanı yakanlarla aynı kolaylıkla, aynı sessizlikte yok olma ihtimaline karşı tedirginliğim. Bir tetikçinin yakalanması, cezalandırılması elbet adalet gereğidir ve büyük önem, anlam taşır. Ama çözüm değildir. Çözüm demokrasiyi doğru anlamaktır. İşimize geldiğinde ona sığınırken işimize gelmediğinde "git" buyurmak değildir. Başkalarının da aynı özgürlüklere sahip olması tehdit ve tehlike altındaysa sadece sözlük anlamına sıkışmış demokratlık penceresinden bakmanın ve tarih yazmamanın vebali büyük olacaktır. Benim taş kesmişliğimin genç yüreklere sirayet etmemesi için üzerime düşeni yapmaya hazırım.

Sevgili Hrant Dink'in baktığı büyük pencereden bakanlara selam olsun...

Bize düşen, o güvercinin kanatlarını giyinmektir.

> Dostlar korkutmasın sizi gözlerimin
> Ta içinden bakan uykusuz puhu.
> Çünkü o yaşadığımız bu karanlık günlerin
> Yarattığı soyut bir direniş ruhu.[5]

26 Ağustos 2007

5. Metin Altıok'tan, biraz değiştirerek. İlk dizenin aslı: *"Sevgilim korkutmasın seni gözlerimin"*.

Annem

Sırça Kırılganlığında Bir Demir Leblebi

Ben bir adam olamazdım
Gerçek dostlar olmasaydı
Gerçek şair olamazdım
Çiçek gözüm almasaydı[1]

Bu köşede sizlere kendi göğümün yıldızlarından bahsedeceğim demiştim. Benliğimi, kimliğimi borçlu olduğum büyüklerimi anlatırken ne kadar talihli bir çocuk olduğumdan dem vuruyorum çoğu zaman. Bu yazıda belki hep çocuk, en çocuk Zeynep'i bulacaksınız. Kaç yaşma gelseniz hep çocuk kalırsınız ya annelerin gözünde, işte ondan. Bu yazıda Füsun Akatlı'yı anlatacağım. En yakın arkadaşımı...

Çocuk yetiştirme fikri beni hep düşündürmüştür, hatta ürkütür.

Düşünsenize, bir "birey" yetiştireceksiniz. Bomboş bir deftere bir roman yazmak, kalıcı bir iz bırakmak gibi. Sizden bir parça olsun ama "kendi" olsun isteyeceksiniz. Kendine ve çevresine hayrı olsun. Ne büyük sorumluluk! Kendi olabilmesi, kendini anlayabilmesi, bulabilmesi için, "kendine özgü" olabilmesi için ona doğru malzemeyi nasıl vereceksiniz? Elbette insan, kimliğini kendi bulur ve yönetir, ama bana göre mutlaka –hayat sizi ne kadar farklılaştırsa da– harç size başkası tarafından, sizi yetiştiren biri tarafından sağlanır. Füsun Akatlı bana göre başlı başına bir eserdir. Onu yetiştirenlerin izinde kendi mayasını ince ince işlemiş, onurlu bir ömrü giyinmiş, içi sırça kırılganlığında bir demir leblebi. Böyle demem yanıltmasın sizi. O duruşuyla, ahlakıyla, doğru bildiğinden ödün vermezliğiyle, birikimiyle demir leblebidir ama içindeki çocukla yaşar. Hayatı mizahın gücüyle süsler. Sıcaktır,

1. Âşık Veysel.

1969.

sevecendir, en önemlisi komiktir. İnsanlara dinginliği ve sakinliğiyle güven verirken, keskin zekâsı ve zihin atlamalarıyla eğlendirmeyi de bilir.

Önce Istanbullu ailesinde kendisine en çok emeği geçen anneannesi Süheylâ Hanım'ın, genç ve idealist partili annesinin, kendisini gerçek bir sevgiyle kucaklayan ve onun ne denli duyarlı olduğunu gören sevgili babası Nejatçığının izinde, sonraları *"Felsefe her insanın kendi kişisel etkinliğinin ne biçim bir etkinlik olduğunun bilincine varmasına yarar. İnsanı sürünün bir bireyi olmaktan çıkarır"* diyen değerli hocası Nusret Hızır'ın, ilkgençlik yıllarında tanıma şansını yakaladığı Ruhi Su'nun, Abidin Dino'nun, Nezihe Meriç'in, Mekin ve Evinç Dinçer gibi örnek aldığı büyüklerinin, kendisine yol gösteren yerli ve yabancı nice edebiyatçının, düşünürün izinde yetişmiş bir değerdir o. Dinleyen, dinleten, ışıyandır. Felsefenin sıkıcı değil eğlenceli olabileceğini göstermek ister. Bu yüzdendir ki, *"felsefe gözlüğüyle edebiyat"*ın peşinden gider. Zamanı yaşatmak ve zamana direnmek için yazar. Bozulana, kirlenene karşı direnen, dili, yazıyı içselleştirmiş, yeni nesiller yetiştirmek için tüm birikimini öğrencilerinin eğitimine yatırmış bir akademisyendir. Karanlıklardan aydınlıklara çıkmak

için kendi gibi mütevazı bir *"sis lambası"* diyebiliriz ona. Asla gösterişli değil ama alabildiğine parlak ve sıcak.

İlkgençliğinde *"öykülerde dünyalar"* bulmuş biridir. Okuduğu kitaplardaki kahramanlarla arkadaşlık eder, o diyarlara gider. *Madam Bovary*'yi okurken hiç gitmediği Paris'i keşfeder. Kahramanların oturduğu, gezdiği yerleri Paris haritasından bulur, okuduklarını hayal gücüyle birleştirir. Sonra *"Yaz başına neler gelir"* deyip bu kitaplardan öğrendiği Paris'te, Sorbonne'da felsefe okuyan bir genç kızın hayal ürünü güncesini edebiyattan beslenerek bezer. *"Pusulası felsefe"* olsun ister. Bir yanda *"niçin diyalektik"* sorgulaması yaparken diğer yanda *"zamana direnen şiir, zamanı yaşatan roman"* düşüncesiyle edebiyattan ayrılmadan *"felsefe kıyılarında"* gezer. Donanır, bezenir.

Yaşı biraz ilerlediğinde, bildikçe, daha çok öğrendikçe adaletsizlik, çarpıklık ve yozluğun insanı aslında donattığı kadar incittiğini anlar. Zor koşullarda tutunarak sürdürdüğü hayatının bir

Füsun Akatlı, Selamiçeşme Özgürlük Parkı'nda
Abidin Dino'yla.

noktasında küçük kızıyla *"tenha yolun ortasında"* bir başına bulur kendini.

Yolda kendi gibi düşünen ve söyleyen Bedrettin Cömert, Uğur Mumcu gibi nice dostlarını zulümlere, içi yanan, canı acıyan kimilerini alkole, biricik dostu Bilge Karasu'yu amansız bir hastalığa kaptırınca azalır, yorulur. *"Tenha yolun ortasında, kolu kanadı kırık, alabildiğine şaşkın, alabildiğine yılgın ve bütün vazgeçmelere teşne"* bulur kendini. Vazgeçmez. Değişen zamana, değişen, özünü unutan dostlara, haksızlıklara, sığlıklara direnir. *"Zamansız yazılar"*la kimi zaman dil için, kimi zaman ülkesi için, kimi zaman da çok ama çok önemsediği kültür için çare arar. İz bırakır. *"Acıyla, sevgiyle, kahramanca"* inandığı değerler uğruna, kendi için değil, insanlık için, emekçiler için, öğrencileri için, kızı için, düşünenler için savaşır.

O hep *"bir pencereden"* bakmayı yeğlemiştir hayata: kendi penceresinden! Ki o pencere, iç içe geçmiş pencerelerin oluşturduğu uzun tünelin sonunda ince işçilikle inşa edilmiş bir perspektifle dış dünyaya açılır. Belki de sonu gelmeyen bir yolculukta tünelin ucundaki ışığın kaynağıdır o.

İşte benim başlangıcım o penceredir. Belki ondandır biraz ayrıksı, biraz yalnız oluşum.

Ehvenişerle yetinemeyip, sıradana sevinemeyişim. Umursayışım, umursamayana isyanım. Kendime örnek aldıklarımın tırnağı kadar olsam diye çabalayışım. Kendimi, yazdıklarımı beğenmeyişim.

Anne olmanın en zor yanı denge tutturmak olsa gerek. Boğmadan korumak, sindirmeden kontrol etmek, bunaltmadan öğretmek, kaçırmadan serbest bırakmak. Lise ve üniversite yıllarımda arkadaşlarım benim annemle çok vakit geçirmemi yadırgardı. Konuşacak, paylaşacak ne bulduğumuza şaşarlardı. Oysa ben tercih ederdim annemle gezmeyi, onun arkadaşlarıyla görüşmeyi. Galiba o en zorunu başardı. Bugünkü sarsılmaz dostluğumuzu ben çok küçücükken başlattı.

"Aklın gücüne inanan bir anneyi, sevginin gücüyle yaşatan çok değerli kızıma..." demiş bir kitabını imzalarken bana, *"Keşke sana bırakacak başka şeylerim de olsaydı. Ama biliyor musun, bu kitap denen şeyler de kimi insanların hayatıdır."* Ne mutlu bana ki, bütün birikimini bana işleyen, benim sizlere başka bir gözden anlatmaya çalıştığım yıldızlarımın ardından *"Gün battı yazık, arkalarında"*[2] diyebilmemi sağlayan, bana kitabın değerini anlatan ve beni ben yapan bir annem var. Bomboş bir sayfadan dopdolu bir *"edebiyat defteri"* çıkarmak isteyen, bir birey yarat-

mak için ödün vermeden didinen bir anneden daha değerli kim olabilir? O defteri bana işlediğin, "satırbaşlarının düzenini bozmadan kenar süsleriyle yaşamıma anlam kattığın" için sana çok teşekkür ederim anneciğim. Umarım seni hiç mahcup etmem. Sana layık bir evlat olmak için daha gidecek çok yol var.

"*Kültürsüzlüğün kışı*"nda üşüyen yüreğimi dindirmek için "*rüzgâra karşı felsefe*"nin ışığında "*düşünce ufkuna pupa yelken*" o zaman!

Milliyet Sanat, Mayıs 2009

2. Ahmet Haşim.

Annem İçin[1]

17 yıldır içimi dağlayan kor her yıl 2 Temmuz'da yeniden harlanır.

Bu yıl 2 Temmuz günü tek dileğim, tüm yakarışlarım, anneciğimin beni bırakmaması içindi.

17 yıldır ilk kez yenildim. Artık daha büyük bir acı yaşamam zannederdim ama 4 Temmuz günü biriciğimi, hayatta en sevdiğimi, en yakın arkadaşımı kaybettim.

Hayata bu kadar bağlı, yaşamayı bu kadar seven canım annemin bu kadar zamansız gidişiyle her şeyimi, içimi kaybettim. Üzüntümü tarif etmem de paylaşmam da mümkün değil.

"Acıyla, sevgiyle ve kahramanca" ama şu omurgasızlar dünyasında tüm acılara ve adaletsizliklere karşın ilkelerinden ödün vermeden dimdik yaşadı. Çok güçlü bir insandı. İkisi bir arada olmaz gibi gelse de, bir o kadar da kırılgan ve naif. Hayranlık uyandıracak kadar keskin zekâsı ile hayatının belki de büyük bir bölümünü kaplayan mizah gücü sayesinde daima anlamaya çalışan, affeden ve adil oldu. Hiç kimseye küsmedi, kimseyle küs kalmadı.

İki gündür sevgiyle yazıldığını bildiğim ama birçok yanlışla dolu yazılar yayımlanıyor. Düzeltmek istediğim bilgiler var. Füsun Akatlı doçent değil profesördü. Ancak şunu özellikle belirtmek isterim ki insanı tanımlayanın unvan değil, şu hayattaki duruşu olduğunu düşündüğü için, akademik gereklilik dışında bu unvanı hiç kullanmadı. Füsun Akatlı olmayı yeğledi.

Hayatını felsefeye, düşünceye, edebiyata ve tiyatroya adadı. Yeditepe Üniversitesi'nde Felsefe değil Tiyatro bölümünü kurdu. Doğuş Üniversitesi'nde sadece ders vermiyordu, kurmuş olduğu İletişim Bölümü'nün başkanıydı. 1982 yılında Hacettepe Üniversi-

1. Füsun Akatlı için 7 Temmuz 2010 günü Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi'nde düzenlenen veda töreninde konuşma.

Şahin Kaygun'un objektifinden
Füsun Akatlı, 1979.

tesi'nden ayrılış nedeni, 1980 sonrası eğitim sistemine yöneltilen baskıcı yönetim anlayışıyla yan yana durmamayı tercih etmesidir. Cumhuriyete, laikliğe bağlı yenilikçi ve aydınlanmacı bir akademisyen olarak gelecek kuşakların, aklın sunduğu değerlerden kopmadan bilgi ve ışıkla donanması için çabalıyordu. Öyle ki, yoğun bakımda canıyla uğraşırken özenerek, tutunarak ve adeta tutturarak özel bir gayretle, öğrencilerinin sınav kâğıtlarını okudu ve *Cumhuriyet* gazetesine yazısını yetiştirdi.

Füsun Akatlı'nın oldukları ve olmadıkları ise tamamen kendi tercihleriydi. Bugün onun bulunduğu yeri ve değerini bilmeyenler varsa, onun mütevazı, kendini öne çıkarmayan, egolardan arınmış duruşuna erişebilecek kadar derin bakmadıkları içindir. Füsun Akatlı belli mevkilere gelmek için ödün vermedi, çıkar gütmedi, boyun eğmedi, talep etmedi. Her zaman duru, kendi gibi olmayı ve sevgi dolu bir yaşamı seçti.

Anneciğim, ışığım, her şeyim, gözün arkada kalmasın.

Seni sevenlerin yanına gidiyorsun. Bilge Karasu, Edip Cansever, Turgut Uyar, Nusret Hızır, Tomris Uyar, Nezihe Meriç, Bedrettin Cömert, Ruhi Su ve daha birçok sevgili arkadaşın seni bekliyor. Gözün arkada kalmasın!

Canım Annem

Canım annem, biriciğim!

Aklımda bir sürü şey, kelimeler, sorular uçuşup duruyor.

"Keşke"ler, "iyi ki"ler...

Bir sürü klişe...

"Hayat devam edecek", "Sen şimdi kendine iyi bak", "Anneciğin böyle isterdi", "O senin üzülmeni hiç istemezdi", "Neden hep iyiler ölür?", "Ne kadar yalnızız ve giderek ne kadar yalnızlaşıyoruz".....

Hepsi sonuna kadar doğru.

Yanlış olan hayatın kendisi!

İşte bir klişe daha: yaşam ile ölüm arasındaki o ince çizgi, o bir an...

Akıl durduran anlar geldiğinde insandan beklenen, akılcı davranması, akıl yürütmesi.

Ne kadar ironik değil mi? Tıpkı senin gidişin gibi.

Bana hastanede, "Ölürsem ironik olur, değil mi?" demiştin hani.

O kadar ihtimal yokken! Melun hastalıktan kurtulmuşken, biz o kadar mutluyken, birbirimizi o kadar severken!

Hangi an geçtik o ince çizginin öbür tarafına biz?

Nasıl kaydı narin ellerin ellerimin arasından?

Ve neden? Ve neden biz? İşte iki klişe soru daha. Nasıl sormayayım?

Ben senin kadar iyi, adil, hoşgörülü birine daha rastlamadım ki...

Akıl yok!

Çünkü senin o eşsiz aklın artık yok.

Akıl durdu. Bana sunulan alternatif –her ne kadar sen hep akla ve bilgiye inanarak yaşadıysan da– "kader"...

Seni bir günde iyiden kötüye, vardan yoka çeken kader. Beni şu

Paris 2005.

yavan ve kötü dünyada yapayalnız bırakan kader.

En sevdiklerimi benden hep o bir anın öbür yanına ve erkenden çeken kader.

Madem kader, o zaman tevekkül nerede? Neden akıl en lazım olmadığı zaman sinsice gelip meydan okuyor tevekküle?

Sadece isyan edebilirim ve hiçbir şey yapamamanın acısıyla kalakalırım ama tevekkül edemem!

Keşke zaman almasa benden bu acıyı, ben yine çeksem ama sen hayatı sevdiğin gibi yaşasan.

Benim isyanım kendi yalnız kalışıma, ayrıldığımıza değil, senin sevdiğin her şeyden bu kadar erken kopuşuna.

Daha neler yapacaktık... Senin o güzel berrak aklın ve birikimin daha neler yaratacaktı...

Annişkom, sana bir sürprizim vardı. Edebiyatta 40. yılında derlediğin 40 yılın 40 yazısıyla hazırladığın "Kırmızı Gagalı Pelikan" yayımlandığında bir tanıtım ve kutlama yapacaktık. En sevdiklerimizi davet edecektim. Her şey kafamda hazırdı. Olmadı. Haberin de olamadı.

Ama çağırabileceğimden çok daha fazla kişi seni uğurlamak için gelmişti. Ne çok, ne çok sevenin varmış. Ve herkesin dilinde aynı söz. "Ne kadar Füsun'a yaraşır bir tören oldu." Herkesin gerçek bir içtenlikle konuştuğu, katıldığı, görevdir diye gelinmemiş

bir veda. Kulağında sevdiğin şarkı kalsın istedim. Güvenç'im (Dağüstün) beni kırmadı. Oysa kitabı kutlasak daha ne şarkılar söyleyecektik annişkom. Olmadı işte. "Kısmet değilmiş" mi diyeceğim şimdi? Keşke bizi kimse sevmeseydi. İkimiz kalsaydık şu hayatta.

Anneciğim, senin için yazıların en güzelini yazmak isterdim. Beni yazmam için teşvik ediyor, yazdıklarıma beğeniyle şaşırıyordun. Ne ben senin kadar duru ve ustalıklı yazabilirim, ne de sen okuyabilirsin artık. Boğazımda bir yumrukla yaza yaza bu kuru ve buruk veda mektubunu yazabiliyorum. Bana en güzel mirası bıraktın sen. Sevgilerin en bolunu, en içten olanını. Bir de onurlu, dimdik bir hayat ve isim. Kim daha fazlasını isteyebilir?

Ben artık hayata senin o güzel yeşil gözlerinden bakacağım. Senin kadar güçlü, donanımlı ve mahir olamam ama olmaya çalışacağım. Senin gibi çevremi ışıtamayacağım ama her şeyi senin için yapacağım. Ben artık vekâleten yaşayacağım anneciğim. Dünyanın bütün sabahlarını, erguvanları, sevdiğin her şeyi, bergamut reçellerini, Fazıl'ımızın bestelerinin heyecanını ve gururunu, güzel Türkçe konuşan bir gencin sana verdiği sevinci, lodos mutluluğunu, tiyatroyu, dil oyunlarımızı, muzip şakalarımızı, bütün Nâzım dizelerini... En son gittiğimiz iki konserden (Antalya'da Fazıl Say'ın *Nâzım Hikmet Oratoryosu* ve Istanbul'da Lang Lang konseri) sonra bana aynı şeyi söylemiştin. "Böyle zamanlarda hayatta kaldığıma seviniyorum." Kulağımda hep bu sözle senin istediğin gibi ve sana layık biri olmaya çalışarak, senin için yaşayacağım. Senin için o beğendiğin yazılar gibisini yazamadım bugün. Beni bunun için affet n'olur. Bir şeyler yazmaya devam edebilirsem, seni düşünerek, senin için yazacağım. İmzam artık *Zeynep Altıok Akatlı* olacak.

"Motorları maviliklere sürecektik", olmadı. Artık tek dileğim senin maviliklere ve sevdiklerine kavuşmuş olman.

Bir de seni çok seviyorum, o kadar.

Milliyet Sanat, Ağustos 2010

Kırmızı Gagalı Pelikan

"Kim söyleyebilir bize, şairler bile söyleyemedikten sonra, sonumuzu?
Bir hayal kırıklığı ki, kırıldığını bile hissettirmiyor."

Sevgili annem Füsun Akatlı yaşamının son günlerinde, uzun zaman sonra ilk kez heyecanla yeni kitabını hazırlıyordu. Her şeyin hızla tüketilişi, her geçen gün çoğalarak bizi çevreleyen sığlık, yozluk onu bir süredir hayata, hatta yazmaya bile mesafeli durduğu, biraz kırgın bir döneme sürüklemişti. Edebiyatın bile magazinleştirildiği, sabun köpüğü yazıların ve yazarların popüler olduğu, gelip geçtiği, sözcüklerin uçuştuğu, dilin önemsenmediği ortamda kendini ayrıksı, yalnız hissediyordu. Edebiyat dergilerinin bile çalakalem hazırlanmaya başladığı, insan hayatının önemsizleştiği günümüzde "edebiyata bir oksijen çadırı" gerektiğini düşünüyordu. Ömrünü ideallere adamış, daima ahlaklı ve ilkeli olmayı benimsemiş birinin böyle hissetmesine şaşmamak gerek.

Ama *Kırmızı Gagalı Pelikan* başkaydı. Belki yaşamın kıyısına gidip döndüğü, amansız hastalığı yendiği için, belki edebiyatta 40. yılını doldurduğu günlerde bu kitaba seçtiği yazıların kendisini en iyi anlatacağını düşündüğü içindi heyecanı ve isteği. Yepyeni yazarları ve ekibiyle her zamankinden daha da çok önemsediği *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazıları yazmaya başlamasının sevinci de bu kitaba biraz daha sevecen yaklaşmasına katkıda bulunuyordu. Kırgındı diyorsam asla yenilgiyi kabul ettiği, pes ettiği anlaşılmasın. O her zaman benden daha umutlu, gençliğe, geleceğe inanan biri olmuştur. Hayatın temeline hep aklı oturttuğundan olabilir, kırılganlığının yanında hep çok güçlü ve savaşçıydı. Sonra nasıl oldu anlamadan, o kadar ani, o kadar beklenmedik, o hiç

1969.

yenilmeyen, boyun eğmeyen anneciğim ilk kez yenildi.

Benim kucağımdaysa acı, hüzün ve yalnızlıkla birlikte yayına hazırlanacak bir *"Kırmızı Gagalı Pelikan"* kaldı. 40 yıldan 40 seslenişin derlendiği bir eser. Onurlu bir ömrün, duyarlı bir yüreğin edebiyatta 40 yılından seçilen yazılar. Akıl ve felsefeden damlayan öğretiler. Dil ve dünya halleri üzerine gülümseten, güldüren ama illa ki düşündüren, iz bırakan eleştiriler. Ve yoğun bakım odasından yazılan 41. yazı. O yazı ki o kadar berrak, o kadar insan, o kadar güçlü ve o kadar yalnız...

Önceleri kitabı yayına hazırlamanın son bir okumadan ibaret olacağını düşünerek işimin kolay olduğunu düşünmüştüm. Oysa iki şey beni hayli zorladı. İlk olarak onun planladığı şekliyle "40 yıldan 40 yazı" çatısına bağlı kalma gereği ve isteği karşısında kırktan fazla yazıyla karşı karşıya kaldım. Seçtiği yazıları eleyen ben olmak istemedim. Bıraktığı notlar ve çiziktirmeler üzerinden akıl yürüterek "40 yıldan 40 yazı" yerine "Kırk sesleniş" diyerek dostlarının ardından yazdığı yazıları elemeden, bütünleyerek 40 sesleniş olarak toparlamak benim çözümümdür. Hata ettiysem vebali boynuma. Diğer yandan yazıları tekrar tekrar okurken he-

nüz yatışmayan yüreğim –ki bu aslında sizleri meşgul etmemeli– onun ne kadar özel biri olduğunu bir kez daha görmemi sağladı. Edebiyat ya da felsefe konusunda durduğu yeri irdelemek bana düşmez elbet ama duyumsayan, özümseyen, en inanmadığı düşünceye bile saygılı ve hoşgörülü yaklaşan yanını yazılarında bir kez daha fark ettim. *Kültürsüzlüğümüzün Kışı*'nda, kitabın başındaki Shakespeare alıntısı, *"Hoşnutsuzluğumuz karakış gibi üstümüze çökmüşken, Bu güneş parçası, York'un oğlu ilikleri-mizi ısıttı"* özetleyebilir belki düşündüklerimi. Onun inceliklerini, yaşamında elinden (elimizden) alınanları, onlarla her seferinde yıkımı yaşayıp sonra her seferinde acılarından öğrendikleriyle daha donanarak doğrulduğunu gördüm. Bu kitapta en sevdiklerini, apansız en verimli yaşlarında kaybeden, her kayıpla hayatı boşalan, yalnızlaşan birinin sevgili dostlarının ardından yazdığı ağıt denebilecek incelikte veda yazıları var. Her seferinde acısından arınarak okura o güzel insanları anlatma göreviyle birlikte yazılmış yazılar. Bu kitapta edebiyat tarihimizin önemli kalemlerinin *corpus*'ları üzerinden gelecek kuşaklara ve edebiyat tarihimize kalacak önemli incelemeler, eleştiri yazıları var. Bu kitapta Füsun Akatlı'nın gönül verdiği Türkçeyi korumak için yazdığı yazıları ve baştan sona tüm yazılarda insanı yakalayan ilmek ilmek örülmüş duru bir dil var. Son olarak, belki de en önemlisi onun aydınlık bir

2005.

Moskova'da, Nâzım Hikmet'in mezarında.

gelecek ve her türlü aydınlanma için koşulsuz bir anahtar olarak gördüğü "kültür" ve "kültürsüzlük" üzerine denemeler var. Acılar, sevgiler, mizah, felsefe ve edebiyat. Bu kitapta *Füsun Akatlı* var.

"Edebî türler içinde denemenin yazarıyla okuru arasında daha farklı bir ilişkisi olduğunu düşünüyorum. Deneme yazarının 'okura göre', 'okur için' yazmasının, deneme türünün tanımı gereği, bir 'suç' olmak şöyle dursun, bilinçli olarak seçilmiş bir tutum olduğu söylenebilir.

"Denemeci, deneme yazıp rüzgâra salamaz mı? Salabilir elbet. Ama çoğu durumda, öznel bir söylem ortaya koyduğundan, bunu paylaşacak öznelere seslenmesi doğaldır. Tanımadığı, yüzü belirsiz olan, ama duygu ve düşünce birliği içinde olduğunu varsaydığı okura seslenir. İçtenliğin, aranır niteliklerinden biri olduğu tek edebî tür denemedir. (...) Elbet okunmak ister yazar. Ama eğer okur için veya okura göre yazmak gibi bir kaygısı varsa ya da biraz daha açalım: Okurunu çoğaltmak için, okurun hoşuna gitmek için, daha sonra yazacaklarını bekletmek için, ünlenmek için yazıyorsa – edebiyat ve edebiyat

okuru onu dışlayacaktır. İster bin, isterse yüz bin okuru olsun, edebiyat vize vermek için niceliğe bakmaz. Edebî nitelik ise, ne kadar ulvî, heyecan verici, enteresan olursa olsun yanına bile uğramamış olabilir bir yazının. Edebiyatçının da okur için yazdığı söylenebilir belki bir anlamda. Ama yalnız bir tek anlamda: Edebiyat okuru niteliğini taşıyan seçkin okurun 'sıradan', 'kalp', 'ucuz' damgasını vurup bir kenara atmayacağı bir ürün olsun ister yazdığı.

Okur kırmızı gagalı bir pelikandır oysa. Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz, belki sadece okuduğunu bir varsayım olarak kabul edebileceğimiz, ama neyi, nasıl, niçin okuduğunu da varsayımımıza katamayacağımız bir özne" demiş Füsun Akatlı. Kendi edebiyat ve hayat kaygılarını paylaştığı "okur" için ama bir o kadar da kendi için denemeler, incelemeler yazdı Füsun Akatlı bir ömür boyu. Kendisi gibi nadide bir tür olan "Kırmızı Gagalı Pelikan"gilleri aradı. Okurunu önemsedi, saygı duydu, sevdi.

Şimdi bu kitap dışarıdaki tüm "Kırmızı Gagalı Pelikan"lara gitsin o zaman. Keyifle okumaları, henüz tanımadılarsa onu tanımaları, sevecen yüreğini okumaları için...

7 Kasım 2010

Babam

Bir Mektup Yazsam...

Sizin hiç babanız öldü mü
Benim bir kere öldü kör oldum[1]

Edebiyatçı bir ailenin çocuğu olarak yıllar yılı, "Sen ne yazıyorsun?" sorusuyla karşılaştım.

Böyle bir birikimin aile geleneği olabileceğine inanmayanlardanım. Annem ile babamın belli bir yaşa geldiğimde bana önem ve özenle öğrettikleri/aşıladıkları en önemli şey okuma sevgisidir.

Daha ilkokula gitmeden, kendi kendime, bu istekle evdeki gazetelerden okuma öğrenmiştim ben.

İşimin yoğun temposu ve alıcı yapısı nedeniyle yeterince okuyamamak, kendimi daha ileri götürememekten duyduğum tatminsizlik ve sıkışmışlık duygusu yakamda şimdilerde.

İyi yazmanın, yazabilmenin ise çok okuyarak, çok biriktirerek yapılabileceğini düşünürüm ama yalnız bu ikisi de yeterli değil elbet.

Benim gibi, sevgili Doğan ağbinin (Hızlan) tabiriyle, "iyi şair", "iyi denemeci" çocuğuysanız herkesten önce kendi gözünüz üzerinizde oluyor.

Çıtanız yüksek ve mutlaka layık olabilme içgüdüsü.

Doğrusu ne ailemden böyle bir yönlendirme aldım, ne de uzun yıllar yazayım, üreteyim, yazmalıyım gibi temel bir duygum oldu.

Ben yazı yazmaya bir misyon nedeniyle başladım.

İlk ve hep babam Metin Altıok'un ardından onu anlatmak, yaşatmak, Sivas kıyımını unutturmamak için yazdım, yazdım. Kâh Metin Altıok'u anlattım, kâh "Sivas'ı yazın lütfen" diyebilmek için, özel olması, dürtmesi gerekliliğine inandığım metinlerle aydınla-

1. Cemal Süreya.

rımıza seslendim, kâh umarsızlığıyla dudak uçuklatan, cümlesinin başını sonunu düşünmeden çalakalem yazan köşe yazarlarına isyan mektupları yazdım. Pek yerini bulamasa da!

Yazdıkça yazmayı sevdim, daha çok ama daha iyi yazmak istedim.

Biraz acıyı yazmak zorunda kaldığım için belki, çevremden yazılarıma olumlu tepkiler aldım.

Sevgili Nezihe Meriç başta olmak üzere yazınla işi olan bazı dostlarımızın cesaretlendirmesiyle de yıllardır yüreğimde taşıdığım portreleri yazmaya başladım.

Bu yıl, Sivas'ta 35 kişinin yakılarak öldürüldüğü ortaçağ karanlığının 16. yılında, içinde Sivas acısı olmayan bir Metin Altıok yazısı yazmak isterdim.

Ne yazık ki bu mümkün olmayacak, çünkü bu acıdan arınmak benim için mümkün değil.

Yine de bu kez sadece babamı anlatayım istiyorum. Sadece tatlı anılardan bir demet olsun. İmgesi de bol olsun.

O gün çok güzel bir gündü,
Ama çabucak geçip gitti.

Bir mektup yazsam;
Sayın Pazartesi
22 Ekim 1975
ANKARA
Desem acaba gider mi?[2]

2. Metin Altıok.

Ben imgelerle yetiştim. Her çocuk masal dinler, ama benim masal dünyalarının imgeleri ile, "iyi şiirin" imgeleri arasında bir dünyam oldu küçükken.

Kendisine yansıtılmasa da, büyüklerinin sürdüğü derin acıları gölgesinde taşıyan bir çocuk olarak, Metin Altıok'u anlatmak için kelimelerle tarif edilemeyecek katmanları dile getirmek güç.

Benim için belki de onu anlatmak bu yüzden, en çok onun dizelerindeki kendisiyle mümkün olabiliyor.

Biraz o dizelerin ardındaki varlıkları, anlamları ve yaşanmışlıkları bildiğimden, biraz da o dizelerin güzelliğinden, gücünden.

O yüzden bana göre Metin Altıok,

Bazan bir çocuktur bir müzik kutusu başucunda,
Bazan da bir ejderin parlak puldur sırtında.

Kimi zaman Bingöl dağlarının tepesinde oraya nereden geldiği bilinmeyen bir pars iskeleti kadar yalnız,
Kimi zaman yoğun bir sis içinde sesi duyulan çandır.

Akarsulara özenen bir adamdır o,
Taştan taşa vuran kendini, durmayı bir türlü beceremeyen.

Ocağında kül ve örümcek ağı,
Ortasında kavruk bir sacayağı,
İçinde kaybolmuş bir çocuk korkusuyla dururken
Bavulunda filizlenmiş bir soğan boy verir çamaşırlarının arasından
Nedensiz bir iyimserlik filizi...

"Fare deliğindeki sinek baba"dan kızına.

Bir sap gelinciktir iki taş arasında çoğu zaman.
Sallanır durur çiçeğiyle rüzgârda,
Bütün gelinciklerden daha kırmızıdır.

O benim fare deliğindeki sinek babamdır.

70'li yıllarda Ankara'da geçti çocukluğum. "Pıtrak gibi yumruklarını çatlatarak sokaklara kahverengi lekeler saçan atkestanelerinin altında, Begül'ün sarı yapraklarla donanmış, bir simitçi tablasına benzeyen susam dolu bahçesinde" babamla yürüyüşlerimizin uzun molalarını alırdık. Çankaya'daki evimizden çıkar, Botanik Bahçesi'ne yürür ve mutlaka ben çok seviyorum diye yolu biraz uzatır, "vapur ev"in önünden geçer, öyle dönerdik. Yol boyunca mevsime göre sonbahar yaprakları ya da akşamsefası tohumları toplardık. Benim her zaman çok maharetli babam aslanağızlarının ağızlarını açabilir, avucunda pisipisi yürütebilirdi. Hem de istediği yöne! Topladığımız çiçekleri kurutur, sonra beyaz bir kâğıdın üzerine yapıştırır, çevresini de jelatinle sarardık. Ya da sonbahar yap-

raklarını Uhu ile birleştirir, sehpamıza örtü yapardık.

Babam yemek yapmayı çok severdi. Pek iştahlı bir çocuk olmadığım için de her yaşımda ayrı özellikli yemeklerim olurdu.

Ekmek dilimlerimin hep başka başka yüzleri vardı. Köftelerim incecik ve yuvarlak, tek parça pişerdi. Pasta gibi.

Saatlerce uğraşılan enginar dolması yapılırdı. Enginar çiçeğinin yaprakları arasına minik kıyma topakları koyulur, fırınlanır. Ben enginarları yemesem de köftecikleri yerdim nasılsa.

En sevdiğimse, mantı makarna. Kendisinden çok ritüelini severdim. Bir tencere, bir tepsi yoğrulmuş kıyma ve bir paket mantı makarnayla yere gazeteler serer otururduk.

Sonra babam minik kıyma parçalarını makarnanın kulaklarından çok az taşana kadar doldurur, ben de tencereye dizerim. Yemesi kadar zevklidir.

Şimdi ondan mı acaba bu keyifli yemek düşkünlüğüm?

Egeliyiz biz. İzmirli. Ankara'nın yeri ayrı olsa da İzmirliliğim benim gurur kaynağımdır. İzmir bana sorarsanız yaşama sevgisidir.

İmbattır, yosun kokusudur, zeytinyağıdır, balkonda yaşamaktır, yasemindir, buzlu bademdir, süslü atları olan bir faytondur ve aslında oya işli fıkır fıkır bir ruhtur.

İzmir'de Bostanlı'dan çıkar, Karşıyaka'ya inmek için otobüs beklerdik.

Bir oyunumuz vardı: Babam bir sigara yakar ve "Sigaram bittiğinde otobüs gelecek!" derdi. Nasıl olurdu bilmiyorum, ama otobüs hep o sigara bittiğinde geldi.

Karşıyaka'ya indiğimizde doğruca Sakıp Ağa'nın yerine gider, buz gibi köpüklü bir ayran içerdik. Midye dolma yemeden dönmezdik.

Dedeme gittiğimizde ise Hatay'daki evimizden aşağıya merdivenli yokuşlu yollardan iner, eski Rum evlerinin birbirinden güzel metal tokmaklarına baka baka –ki bazan güzel ve zarif bir el, bazan kanatlarını açmış bir martı şeklinde olurlar– Güzelyalı'ya inerdik. Sahilde şimdi artık adını hatırlamadığım lokantamıza gider, deniz üstü terasta oturur, sohbet ederdik.

Körfez güzeldir. Babam anlatır: "Denizde kuzuları görürsen korkacaksın. Kuzular yoksa asayiş berkemal demektir." Kuzular, koyu lacivert deniz üzerindeki, her yere saçılmış beyaz köpük öbekleridir.

Ahçımız benim için salatanın ortasına domates kabuğundan güzel mi güzel bir gül oturturdu hep. Bayılırdım.

Pasaport'a gider, balık halinde dolaşır, tek tek balıklara böcek-

lere bakar ve akşam için nevalemizi alır, kıyıdaki kahvelerden birinde adaçayı içer, eve öyle dönerdik.

Rakı sofrasını kurmaya...

Kedilerimiz hiç eksik olmadı bizim. Ankara'da Berduş'umuz. Çocukları İdris'imiz, Nigâr'ımız. İzmir'de Mercan'ımız, Arap'ımız. Arap, Bostanlı'daki evin balkonunun altına gelir bekler akşam saatinde. Biz yukardan sepet sarkıtırız –aslında bu sepet genelde akşam saatlerinde gelen seyyar turşucumuz, bakkal ya da gevrekçi içindir–, Arap içine atlar, asansörle yukarı gelir, ciğerini yer, karnı doyar, sevilir, paklanır, aynı yoldan geri gider. Ankara'da bir dönem Bestekâr Sokak'taki terasımızda iki civciv yetiştirdik biz. Babam Ulus'tan bana almıştı. Küçükken çok güzel olan o ikisi büyüyünce evde tutamaz olduk. Ne çok ağladım artlarından...

Neyse, varsın bu yazı da böyle, şuradan buradan, imbat tadında anılardan oluşsun.

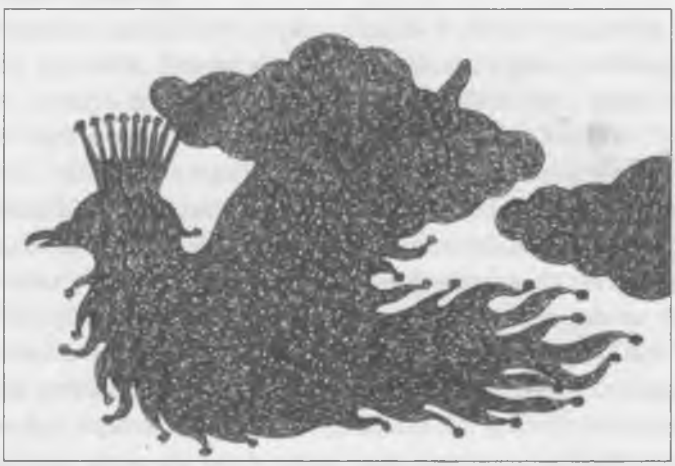
Bir mektup yazsam;
Sayın 2 Temmuz 1993
Ne olur hiç gelme
Desem acaba gider mi?

... Ve ben sadece civcivlerime ağlasam.

Milliyet Sanat, Temmuz 2009

"Ben Bu Dünyada Bir Pıtrağım"

Görebiliyorsam eğer...
Sonbahar yapraklarından sehpa örtüsü yaptığımızdandır.
Düşünebiliyorsam eğer...
"Rakılar içip resimler astığınızdan"dır.
Hep güzeli arıyorsam eğer...
Kahvaltıda bir dilim ekmeğimin zeytinden gözü, reçelden ağzı, makarnadan burnu olduğundandır.
Hissedebiliyorsam eğer...
Ekmek içlerinden yoğrulmuş tilkiden oyuncağım olduğundandır içki sofrasında.
Okuyabiliyorsam eğer...
Masal kitabımda Zümrüdüanka'nın resmi olduğundandır.

Metin Altıok, kızına beşinci yaş günü armağanı olarak Pertev Naili Boratav'ın masal derlemesi *Az Gittik Uz Gittik*'in sayfalarını resimlemişti.

Özleyebiliyorsam eğer...
"Aramızda dağlar varken, elin elime yakın olduğundandır."
Affedebiliyorsam eğer...
"Fare deliğinde sinek babam" olduğundandır.
Merhamet edebiliyorsam eğer...
Bingöl dağlarından gelen sincap postuyla konuştuğumdandır.
Acı çekebiliyorsam eğer...
Acını şiirine, şiirini bana işlediğindendir.
Gülebiliyorsam eğer...
Adım "Zozima Zoziterato" olduğundandır.
Paylaşabiliyorsam eğer...
Ölümünün acısını, evladı yakılan analardan saklamak zorunda kaldığımdandır.

Gölgesi Yıldız Dolu: Metin Altıok Kitabı,
Dünya Yayıncılık, Ekim 2003

Şair Baba

Babam ben sekiz yaşındayken hatıra defterime bir şeyler yazmasını istediğimde oraya bir dize yazmıştı:

"Gülüşün bir kuş olacak hep omuzumda..."

Onu 2 Temmuz 1993'te bir ortaçağ karanlığında kaybettim, kaybettik.

Ardından bir şeyler söylemek benim için çok zor. O sadece bir baba değil, şair bir babaydı çünkü. O, Metin Altıok'tu.

Ayrı şehirlerde yaşadığımız için hem çok uzaktık birbirimize hem herkesten yakın.

Ben çok küçükken bile arkadaştık. Beraber yürüyüşlere çıkar, özel anlar yaşardık.

Sonbahar yapraklarını toplar, Uhu ile birbirine yapıştırır, masa örtüsü yapardık. Resim yapmayı, çiçek kurutmayı, aslanağzının ağzını açmayı, pisipisi otunu avucumda yürütmeyi, türkü dinlemeyi, örgü örmeyi bile ondan öğrendim. Kendi kendimi meşgul etmeyi, yalnızlıktan sıkılmamayı, hatta bundan keyif almayı da.

Kalabalık akşam yemeklerinde canım sıkıldığı zaman bana sigara yaldızlarından yelkenliler, ekmek içlerinden tavşan, tilki gibi hayvanlar yapardı. Elinden düşürmediği sigarasıyla türlü numaralar: Rakı şişesine sigara dumanı doldurup bir kibrit çakımı ve pof! Bomboştur artık Yeni Rakı şişesi. Tabii bu numara için önce "boş" bir şişe gerektir! Ya da parmaklarımı sokup bozmam için sigara dumanından yapılan halkalar can sıkıntımı alır götürürdü bir anda.

Bir daha kimseyle böyle anlar yaşayamayacağımı biliyorum.

O az bulunur bir insandı, az duyulur bir şekilde de ayrıldı aramızdan. Ancak, şiiriyle hep yaşayacak. O artık özel ilişkimiz bağla-

Metin Altıok'tan Zeynep'in Z'si.

mında anılarımda yalnız benimdir belki ama, işte sadece o kadar. Onu şiirlerinde mümkün olduğu kadar çok kişiyle paylaşmak isterim. Görüyorum ki onu en iyi anlatacak şey yine kendi şiiridir. Şiirlerini okuyanlar onu gerçekten tanıyabilirler diye düşünüyorum. Onu başka kılan da bu zaten. Ben sadece Metin Altıok'u bu anlamda "tanıyan" herkese bir tek şey söylemek istiyorum:

"GÜLÜŞÜ BİR KUŞ OLSUN HEP OMUZUNUZDA!"

Haziran 1994

Sivas Kitabı: Bir Topluöldürümün Öyküsü,
Edebiyatçılar Derneği Yayınları, Eylül 1994

Şair Kanı Ağır Yüktür

Sağır kulağa sözüm yok, köre ne göstereyim
Duymazlıktan, görmezlikten gelenler;
Bir de size sormalı, ya ben nereye gideyim?[1]

Bugün 2 Temmuz 1996.

Bilmiyorum bugün kaçınız gazete almadan, hatta bu yazıyı okumadan önce bu tarihin ne ifade ettiğini düşündünüz. 2 Temmuz 1993'ten bu yana Sivas'ta ölen aydınları, gençleri kaç kez düşündünüz? Ya da hiç düşündünüz mü?

Bugün 2 Temmuz karanlığının üzerinden tam 3 yıl geçti. Bu üç yılda neler oldu, biliyor musunuz? Hiçbir şey olmadı. İnsanlar ne olduğuyla ilgilenmediler. Basın, insanlık tarihinin belki de en karanlık olaylarından biri olan Sivas katliamını, ilk günlerin dışında neredeyse hiç konu etmedi. Aydınlar, yazarlar, örgütler, partiler, devlet ve insanlarınız sustular. 124 sanıktan 49'u serbest bırakıldı. Diğerleri ise üç beş yıllık cezalarla kurtuldular. Ne tepki ne destek... hiçbir şey olmadı. Bugün bu devlet, ölümüne seyirci kaldığı sanatçının hayatına 54.000.000 TL değer biçti. Devletin de üstünde olduğuna inanmak istediğimiz adalet sistemi de sanatçısının, insanlarının katillerini serbest bıraktı.

Peki, sizler neredesiniz?

Babam komadayken saat başı telefon edip, "Öldü mü?" diye soran gazeteciler, neredesiniz? Cenazedeki on binler, kitle örgütleri, aydınlar, inananlar, neredesiniz? Nusret Demiral'ın köpeği öldüğünde birinci sayfaya haber yapan gazeteler, TV kanalları, neredesiniz? Bırakın suçluları cezalandırmayı, bir başsağlığı bile dilemeyen yöneticiler, ya sizler neredesiniz? Sayın Mehmet Gazioğlu,

1. - 2. Metin Altıok.

Sinan Çetin'in objektifinden Metin Altıok.

siz rahat uyuyor musunuz? Hakkında soruşturma açılan ve mahkemede davası sürmekte olan Temel Karamollaoğlu'nu dokunulmazlıkla ödüllendiren, onu Atatürk'ün kurduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sokan sizler, vicdanınız rahat mı? Tüm bunlara seyirci kalan, umursamayan, belki umursayan ama içki sofralarına meze etmekten öte kalemini ve parmağını kıpırdatmayan ey aymazlar, size ise sözüm yok. Sağır kulağa ne söyleyeyim?

Ben babamı kaybetmedim. Sizler geleceğinizi kaybettiniz. Metin Altıok ve 34 can yanarak öldüğü için değil. Unuttuğunuz için. Sustuğunuz için. Sizin üç yıldır yapmadığınızı yaşasalardı eminim yapacak olan gençlerin, sanatçıların, aydın insanların ölümüne tepkisiz kaldığınız için. Sorgulamadığınız için. "Şair kanı ağır yüktür." Sanatçısına sahip çıkmayan, içinde bulunduğu yozluğu, kirliliği içine sindiren, yüreğini ve inancını kaybeder. Haydi ülkenizi, toprağınızı, insanınızı düşünmüyorsunuz; kendinizi de mi düşünmüyorsunuz? Bir gün belki çok yakında, siz de benim gibi yalnız kalacaksınız. İşte o zaman çok geç olacak. Umutlar tükendiği için. Bu duyguyu yaşamadan bilemezsiniz. Ben de suçluyum aslında, bazan hâlâ anlamsız bir umuda kapıldığım için, bazan da artık hiç umudum kalmadığı için. En çok da etrafımdaki kirlilikten etkilendiğim, düşündüğüm, hissettiğim için. Her şeyin sadece "sıcağı sıcağına" olmasına hâlâ alışamadığım için.

Hiçbir şey olmadı derken, olan bazı şeyleri unuttuğum sanılmasın. Sevgili Sezen Aksu'ya unutmadığı, unutturmadığı ve karanlıkta bir ses, bir yürek olduğu için, Dr. Mustafa Şerif Onaran'ın şahsında *Sivas Kitabı*'nı hazırlayan Edebiyatçılar Derneği'ne ve tüm emeği geçenlere, bu kitabın hazırlanmasına olanak sağlayan Sa-

yın Fikri Sağlar'a, unutturmamak için bir radyo programı ile çaba gösteren Duygu Törümküney ve Belgin Sunal'a, "Yana Yana" etkinliğini hazırlayan Zerrin Taşpınar'ın şahsında tüm emek verenlere ve Ankara Devlet Tiyatrosu'na, Sivas fotoğraflarının ve Metin Altıok desenlerinin sergilenmesini sağlayan 68'liler Vakfı'na, ölümünden sonra ilk yıl Metin Altıok Günü düzenleyen İşçi Partisi'ne, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları bünyesinde bir anma günü gerçekleştirmemize olanak tanıyan sevgili Gencay Gürün'e ve emeği geçen bütün dostlara, tüm etkinlikleri için Pir Sultan Abdal Derneği'ne, ta Elazığ'dan yetişip karanlıkta küçük bir umut olduğu için Çiğdem Erdoğan'a ve Zeycan Yurtsever ile Dr Necdet Tamamoğulları'nın şahsında benimle aynı acıyı yaşayan, unutmayan, umursayan ve endişe eden tüm dostlara teşekkür ederim. Bir de beni kendi acımdan utandıran, biri 12 yaşında iki evladını Sivas'ta kaybeden o anneye... Kolumdan tuttuğu için. Bana gelince:

> Bağırsam neye yarar, nasılsa duymazlar.
> Ben bir kömür ocağının onulmaz göçüğüyüm;
> İçimde cesetler ve daha ölmemişler var.[2]

Her şeyden bana geriye kalansa, karanlıkta bir çığlık... Babamın, Metin Altıok'un sesi.

"HUNGARAGİGUUUU!"[3]

Cumhuriyet, 2 Temmuz 1996

3. Evde saklambaç oynadığımızda onu kolayca bulabileyim diye babam saklandığı yerden bana böyle seslenirdi. Kim bilir belki bir gün, karanlığın ucunda yine bulurum onu kolayca.

Beyaz Tenli Zenci

Geçmişe özlem gelmişse bir toplumda gündeme;
Bugünden hoşnut değil demektir kimse.
Ama geçmiş güzellikleri yaşatmak için,
Gönlü yok kimsenin gül yetiştirmeye.[1]

Sivas olayının 8. yıldönümünün yaklaştığı şu günlerde artık içimi kaplayan yalnızlık duygusunun benim için bir yaşam biçimine dönüştüğünü fark ettim. Bir süredir kendi ülkemde, kendi kalabalığımda "azınlık" gibi yaşadığımı düşünüyorum.

Ne kadar okursanız, ne kadar beslenirseniz, ne kadar önemserseniz sizin dışınızda olan biteni ve ne kadar bakarsanız yaşadığınız dünyaya, o kadar yalnız hissetmeye, bir o kadar da öfkelenmeye ve umudunuzu yitirmeye mahkûmsunuz.

Nereye baksam gördüğüm sığlık.
Bungunum ve suskun,
Boğazımda yıllanmış bir çığlık.[2]

Ve bu kısırdöngü içinde siz de giderek sıradan mutsuz azınlığın sessiz bir parçası olmaya itiliyorsunuz. Bilgi insana fark etme, umursama yetilerini beraberinde getiriyor da, her zaman mutluluğu getiremiyor. Aydınlığa giden yol aslında karanlıktan geçiyor galiba. Bu doğal ve zorunlu yolculukta karanlığı bilmeden ve görmeden aydınlığa ulaşma ya da hazır bir aydınlıkta yaşama ütopyası içinde olanlarsa en büyük tuzağı kuruyorlar bize. Bana öyle geliyor ki yüreğinde karanlığı hissetmeyenler aydınlığa erişemeyecekler. Daha kötüsü, gölge edecekler oturdukları yerden.

1. - 7. Metin Altıok.

Metin Altıok'tan otoportre.

Kimilerinin o zarif davranışlarından,
Süzme sözlerinden taşan kültür;
Kanter içindedir aslını ararsan,
Can havliyle paldır küldür.[3]

Beni en çok yaralayan, 2 Temmuz'un bütün yükünden ve yaşattıklarından çok, ne dediğinin farkında olmayan, önünü ardını düşünmeden akıllarına geleni tuttukları köşe başlarında milyonlara satan, bizdendir sandığımız aydınlardır.

Sivas'ı yıldönümünde bile köşesinde konu etmeyen ama Fazilet Partisi'nin kapatılmasını içine sindiremeyen, demokrasi savunucusu bazı köşe yazarlarımız yazılarında türban konusunu ele alıyor ve "Bırakalım, onunla ilgili kararı o hayatı yaşayan insan versin" diyorlar. Evet, haklısınız, "hayat çok güzel ve bir tane" ama, babam, Metin Altıok kendi hayatıyla ilgili kararı kendisi veremedi ne yazık ki! Sivas'ta yakılarak öldürülen 35 kişiye bu hak verilmedi.

Burada konu türban konusu değildir. Kıyafet devrimi de insanlar türban takmasın diye yapılmadı zaten. Ya kadınları türban takmaya, hatta çarşaf giymeye zorlayan zihniyete ne diyeceksiniz? Onlar si-

zin gibilerin desteği ve umursamazlığıyla güçlenip başkalarının hayatlarına ilişkin kararlar vermeye, dahası can almaya devam etsinler! Biz de canı yanan, gören, duyan "azınlık" olarak umudumuzu aynı safta durduğumuzu sandığımız aydınlık insanlarda arayalım.

Siz beni hep umursamaz yüzümle gördünüz;
Ama benim geldiğimi gelseniz,
Şuracıkta düşüp ölürdünüz.[4]

Evet, Sivas'ı yazmayan türban savunucuları, yaşama bakmayan sözde karanlık savaşçıları, pergelle çizdikleri suni aydınlıklarının yarıçapından Türkiye'yi yönetenler, ülkesinde olan bitene sesini yükseltmeyen, isyan etmeyen ama spor kulübünün başkanlık davası için sokaklara dökülen beş binler... Nerede durduğunuzun farkında mısınız?

Bağırsam neye yarar, nasılsa duymazlar.
Ben bir kömür ocağının onulmaz göçüğüyüm;
İçimde cesetler ve daha ölmemişler var.[5]

Ben her yıl en çok 2 Temmuz günü yalnızlığımdan sıkılırım. Bana en yakın insanlar bile uzak gelir. Acımı yaşamaktan çekinirim.

Metin Altıok.

Telefon isterim çalsın. Her yıl yazılmamış yazıları ararım gazetelerde, hiç değilse bir yazı için yüzümü kızartır, yardım isterim eşimden dostumdan.

"Ben" diyorsam eğer bilin ki o sizsiniz.
Ne çok şey paylaşıyoruz sizinle,
Sessizce ve belli belirsiz;
Kiminizle acıyı, umudu kiminizle.[6]

Bu yıl azınlık olmanın aslında bir ayrıcalık olduğunu düşündüm. Kirlilikten ve sığlıktan uzak bir yerde canınız acıyarak da olsa kalabalığın dışında olmak... Benim gibi hissedenlere seslenmek istiyorum. Aydınlık günler için bulanmadan çoğalmak gerek. 2 Temmuz'u unutmayın. Orada ölen apaydınlık gençleri, karanlığın içinde bizlere ışık olmak için hayatını feda eden sanatçıları yalnızca bugün gönlünüzden geçirirseniz bir azınlığın kıymetli parçası olduğunuzu düşünün.

Bir yarım umuttur elimizde kalan,
Göğüslemek için karanlık yarınları.[7]

Cumhuriyet, 2 Temmuz 2001

Açık Düşündü, Derin Bir Acıyı Sürdü

Herkes kendince göçer bu yeryüzünden;
Kimse pay çıkarmasın başkasının ölümünden.[1]

İlk kez şair babamla ayrı düşüyor fikrimiz. Ben diyorum ki pay çıkarmalı başkasının ölümünden. Metin Altıok ömrü boyunca pay çıkarttı yaşamdan kendine. Başkalarının acıları, ömürleri, yaşamları önemliydi onun için. Kimi acıları sahiplerinden daha derin yaşadı. Hepimiz için pay çıkarttı ve şiiriyle işledi, önümüze sundu. Önce kendi için ama en çok da bizim için. Babamın yaşamını açık kalp ameliyatı gibi görüyorum. Açık düşündü, açık ve derin bir acıyı sürdü ve açık açık yazarak paylaştı.

Kim bilir belki de ecelini hazırlayan gerici zihniyete sesleniyordu "pay çıkartmayın başkasının ölümünden" derken. Yine haklıydı, onu öldürenler onu yok edemediler. Şiirleriyle biraz *"bitter"* ama tertemiz bir hayat seçeneği sunuyor görebilenlere. Hayret edilecek şekilde onun yaydığı aydınlık bana dokuz yıldır aydınlık fikirli öğrencileri, dostları ve binbir güzel insanla geri dönüyor, tam umudu kestiğim her anda.

Geçen gün gencecik bir kız, yüzümüzü güldüren, yüreğimize mutluluk veren Dünya Kupası'ndaki başarımızın ardından, ülkesi için ilk kez gurur duyduğuna şaşırıp, "Bize bu ülkeyi sevdirmediniz" demiş. Bilemezsiniz, ne kadar dokundu bana. O kadar haklı ki. Bir ülkenin onca yokluk içerisinde varoluş zaferini, dünyada bir örneği daha olmayan inanılmaz kısa bir sürede geri kalmışlıktan apaydınlık Batılı bir hayata geçişini minik kafalara temcit pilavı gibi söylüyoruz ama bunun ne demek olduğunu kavratamıyoruz. Daha önemlisi hissettiremiyoruz.

1. - 4. Metin Altıok.

Her şey sembolik ve unutulmaya mahkûm. Toplumsal bir hafıza problemi içerisindeyiz. Acılardan ders alamıyoruz. Diz boyu sığlık almış gidiyor. Kimsenin pay çıkardığı yok kendine.

Kavramak, bilgi ve sanata yakın durmakla mümkün. "Aydın muhalif olmalı" derken Metin Altıok çatlak ses çıkarmaktan bahsetmiyordu. Bireysel entelektüellikten değil, bir şeyleri değiştirmek için çaba sarf etmekten bahsediyordu. Bana sevmeyi aşıladı. Ondan uzak olduğum çocukluk yıllarımda onu en çok şiirinden tanıdım ben. Hissettiklerini hep en iyi oradan anladım. O nedenledir ki bu ülkenin bana ettiklerine rağmen bu ülkeyi seviyorum. Metin Altıok yanmasa, Asım Bezirci'ler, Behçet Aysan'lar, Nesimi Çimen'ler yanmasa, nasıl çıkılır karanlıktan aydınlığa? Yeter ki yeni nesillere anlatalım ve onları unutturmayalım.

Metin Altıok diyor ki: *"Şiir insanın sınırlı yaşam boyutlarını aşarak yücelmesine ve enginleşmesine yarar. (...) kötülüklerden arınmaya (...) insanları sevmeye yarar."* Küçük Elif'e derim ki, Nâzım'ı oku. Memleket sevgisini göreceksin. Bu ülkenin senin pırıl pırıl aklına ve daha nice büyük başarılara ihtiyacı var. Bu başarılar bilinçli, aydınlık yeni fikirlerle olacak.

Sen gel bu oyunun kuralını değiştir;
Mutsuzluk ceza değil ehven bir iştir.[2]

Babam ve 34 aydınlık insan şiir sevmeyenler tarafından 2 Temmuz 1993 günü yakılarak öldürüldü. Sivas davası 33 idam cezasıyla sonuçlandı. Defter kapandı mı yani? Göstermelik 33 kişi cezasını çekecek, hatta kimileri çekmeyecek ve her zaman olduğu gibi unutacağız.

Hangi suç taşır cezasını yanında?
O suç ki insanın tenini yadsımasında.[3]

Dokuz yıllık acı ve ıstıraptan sonra anladım ki diyet istemiyorum. İçimdeki intikam duygusu değil; ama tarif edilemeyecek bir öfke ve yalnızlık duygusu içinde olduğumu yadsıyamam. Yine de *"Benim kalbimdeki gizli nokta, herkesin eşit olduğu, yaşamı ortaklaşa paylaştığı, güzellikler ürettiği yepyeni bir dünya özlemi"*. Metin Altıok'tan öğrendiğimse *"Kişi kendisine acı veren olumsuzluklara başkaldırabilmelidir. İçinde duyduğu acı ancak böyle anlamlanır ve değer kazanır."*

Ben bir ejderin parlak pulum sırtında,
Birim düşer yerine birim çıkar sırasında.[4]

Cumhuriyet, 2 Temmuz 2002

"Dumanı Lekesiz Biri"

İşte
öyle
adım
gibi
açık
izim
izle
diye
acım
sıra
dost
beni[1]

Metin Altıok'u tek bir sözle anlatmam gerekseydi, onun için "tertemiz zamanlardan kalma, dumanı lekesiz biri" derdim.

Onu en iyi, en kolay kendi sözüyle anlatabilirim. Metin Altıok, şiirinde kendini her yönüyle apaçık ortaya koyuyor.

Şiirin İlk Atlası'nda, "Şiiri bilmek isteyene şiirden başka kaynak yoktur" demiş. Onu bilmek için de şiirine bakmak yeterlidir.

Şiirinde, sözünde, onu tüm duyguları, sevgileri, yalnızlığı, merhameti, acıları, biliciliği, ölümle ilişkisi, yaşamla hesapları, sürgünlüğü, mağrurluğu, umursarlığıyla okuyabilirsiniz. Kocaman yüreği ile tanışabilir, onun yaşarken gördüklerinin on üç yıl sonra kimilerince hâlâ bilinmez ya da umursanmaz oluşuna şaşabilirsiniz.

Onun imgelerle yaptığı dans, ustalık gösterisi değil kendi içsel zenginliğidir. Maharetli, oyuncaklı, ama bir o kadar da kalbi gibi berrak, yalın ve sahici!

1. - 4. Metin Altıok.

Metin Altıok'un son otoportresi: kehanet gibi...

O bazan bir çocuktur bir müzik kutusu başucunda
Bazan da bir ejderin parlak puldur sırtında

Masalla bilimin kaynağını aynı görür. İnsanoğlunun gerçeği kavrama ve anlama isteğidir masallar ona göre ve yaşamı ciddiye alır, aydın sorumluluğu taşır yüreğinde. Yüreğine hesap verir neticede. Doğru adına, iyi ve güzel adına yanlışın, kötü ve çirkinin üstüne gitmeyen kişi aydın değildir onun gözünde.

Kimi zaman Bingöl dağlarının tepesinde, oraya nereden geldiği bilinmeyen bir pars iskeleti kadar yalnız,
Kimi zaman yoğun bir sis içinde sesi duyulan çandır.
Ama yolu kırık, önü karanlık, alnında "padişah yalnızlığın" ağır tuğrasıyla kalabalık bir umudu taşır yüreğinde.

İşte bu dolu, zengin yürek, karanlık geleceğini de görmüştür şaşırtıcı bir şekilde ve

Birini bulmuştur Zonguldak'ta Sivas'ta.
Yangınını körükleyecek, külünü havaya savuracak birini.

Yıllardır herkesin bu garip ülkede
Sanki kadermiş gibi çektiği;
Yanlış iliklenmiş gömlekte
Bir düğmeyle iliğin gülünç çaresizliği.[2]

derken duyduğu kaygıyı ne zarif dile getirmiş, değil mi? Oysa bugün bana, on üç yılın bilançosuna bakarak, yüreğinde şiir sevgisi olanlara yani önünü görmek isteyenlere onu anlatmak düştü işte!

Soruyorum ben de:

> Kim sürmüş Altıok Metin dünyanın sefasını
> Kirletilmiş bir zamanı yürürken adım adım[3]

Son söz mü? Onu da Metin Altıok söylesin varsın:

> "Ben" diyorsam eğer bilin ki o sizsiniz.
> Ne çok şey paylaşıyoruz sizinle,
> Sessizce ve belli belirsiz;
> Kiminizle acıyı, umudu kiminizle.[4]

Onun umudu varmış, peki, benim var mı?

Yasak Meyve, Temmuz 2006

Karanlıkta Bir Işık[1]

Geçmişe özlem gelmişse bir toplumda gündeme;
Bugünden hoşnut değil demektir kimse.
Ama geçmiş güzellikleri yaşatmak için,
Gönlü yok kimsenin gül yetiştirmeye.[2]

15 yıl önce, 2 Temmuz 1993'te 35 aydın insanımız, Sivas'ta şeriat yanlısı ve gözü dönmüş bir kalabalık tarafından yakıldı. Olayın örgütçüleri ve elebaşları hâlâ yakalanmadı, arandıkları da şüpheli. Olayı gerçekleştiren kalabalık arasından kimliği belirlenerek yakalananların yargılandığı dava 33 idam cezasıyla sonuçlandı. Kimi sanıklar hafifletici sebeplerle, kimi yaşları gereği ceza indirimi aldı, kimi hâlâ bulunamadı!

Bütün bu süre zarfında Sivas'ı unutturmamak adına neler yapıldı? Ben kişisel olarak kendi kaybımın intikamını almak için değil, bu korkunç olayı birincil olarak yaşamış biri olarak önce ibret sonra önlem almak konusunda toplumsal destek görebilmek için çabaladım hep. Bunun için de doğal olarak toplumlara ulaşabilmenin en önemli yollarından biri olan medyadan medet umdum. Medya, giderek yozlaşan günümüz ortamında, kitleleri bilgilendirmek, kalabalıklara ulaşmak için önemli bir kanal. "Bilgilendirmek" dedim, çünkü bizim medyamızın, ülkemizin geleceğini etkileyecek pek çok konudaki ilgisizliği, duyarsızlığı karşısında "bilinçlendirmek" fiilini kullanmaya dilim varmadı. Hele kimi "aydın"larımız, "demokrasi" adına Cumhuriyetimizi, geleceğimizi feda etmekte sakmca görmezken! Bu karanlık tablo içinde zaman

1. 2 Temmuz 2006'da *Milliyet* gazetesinde yayımlanmış, 28 Aralık 2007'de küçük eklemelerle *Sivas '93* oyununun tanıtım broşürü için yeniden düzenlenmiştir.

2. Metin Altıok.

zaman insana tutunabilmesi için umut ve direnme gücü veren aydınlık adımlar o kadar kıymetli ki...

15 yıl önce Sivas'ta bizleri bugünlere getiren planlı geriletme hareketinin en önemli adımlarından biri atıldı. Cumhuriyetimizi yıkmak için atılan bu adım karşısındaki umursamazlık, tepkisizlik ve aymazlık, bizleri bugün laikliğin sorgulandığı, türbanın kol gezdiği, eğitim ve hukuk adına geri dönülemeyecek tavizlerin verildiği bir Türkiye'ye getirdi. Öyle ki, kalbi bu ülke için çarpan, bunu eserleriyle berrak bir şekilde ifade eden, gelecek kuşaklara ışık saçan, duyarlı ve bir şeyleri değiştirme çabası içinde olan aydınlık sanatçılarımız bile bu ülkeden gitmeyi düşünecek kadar umutsuz ve yılgın hissediyorlar kendilerini. Kendileri için değil, karanlıkta hiç kimse artık soluk alamayacağı için.

Haksızlar mı?

Daha fazla yalnız bırakılamayız, artık daha fazlası olamaz derken, kıyımın 10. yıldönümünde "aynı vahşet ve utancın bir daha yaşanmaması için Sivas'ı anmamıza" bile birtakım "aydın" köşe yazarlarının itirazı olduğunu hayretle gördük. Bize, "Bu konuyu ısıtıp ısıtıp gündeme getirmeyin artık" dediler. Hesaplaşılmamış ve özrü bütün bir toplum tarafından paylaşılmamış bir tarih, eninde sonunda ayağa dolaşır. Bunu unutmamak ve unutturmamak boynumuza borçtur. Oysa biz bir toplum ayıbını unutturmak için, Fazıl Say tarafından bestelenen *Metin Altıok Oratoryosu*'nun iktidar katındakiler tarafından sansürlendiğini de yaşadık. Genco

Genco Erkal'la.

Erkal ise *Sivas '93* ile gören gözlerin, paylaşan yüreklerin olduğunu hissettiriyor bize. Değiştirmek için birey olarak üzerimize düşenin önemini anlatıyor ve en önemlisi burada kalmak için güç veriyor. *Sivas '93* bugün onunla gün ışığına çıkıyor ve aydınlatıyor.

"Aydın" olmak kilit kavram. Buna değinmek istiyorum. Bizim kadar eğitimsiz bir toplumda aydın olmanın ayrı bir önemi olduğuna inandığım için... Bakın, Metin Altıok ne diyor:

"Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu toplumsal ve düşünsel yozlaşma, zorunlu olarak bir 'aydın' sorgulamasını da beraberinde getirdi. Örneğin son zamanlarda İslami fanatizmin gösterdiği tırmanışı, yazar Aziz Nesin, Türkiyeli aydınların görevlerini yapmamalarına bağladı. 'Fanatizm hangi noktada uç vermişse aydınların görevi onu o noktada ezmektir' diyen Aziz Nesin, aydınları bu konuda duyarsızlıkla suçladı. Bu yargı kimi çevrelerce benimsenirken, kimi çevrelerce de aydınlara yapılmış bir haksızlık olarak değerlendirildi. Öyle ya, aydın ne yapabilirdi! Siyasilerin sırtını alabildiğine sıvazladığı İslami fanatizme aydın hangi güçle ve nasıl karşı koyabilirdi?"

Bu satırları Aziz Nesin'e destek olmak amacıyla 24 Mayıs 1993'te kaleme aldıktan kısa bir süre sonra, sözünü ettiği fanatiklerce bu görüşleri yüzünden yakıldıktan sonra bile aydınların yeterince ilgisini çekemeyen Metin Altıok bu yazısında bakın aydın olmayı nasıl tanımlıyor:

"Sözcük anlamından yola çıkarsak 'aydın'; aydınlanmış, kendini bilgiyle donatmış kişi diye açıklanabilir. Ülkemizde aydın genellikle okumuş insan olarak bilinir. (...) Ama okumuş olmak, kendini elinden geldiğince bilgiyle donatmak aydın olmak için yeterli midir acaba? Söz konusu bilgi donanımı hangi seviyede olursa olsun bu soruya verilecek cevap 'Hayır!' olmalıdır. (...) Her ne kadar bilgili ve kültürlü olmak aydın olmanın gerek koşuluysa da yeter koşulu değildir.

"Şimdi gelin sözünü ettiğimiz yeter koşul üzerinde duralım biraz: Osmanlı'da okumuş, kültürlü insana 'münevver' denirdi. Münevver sözcük olarak 'nur'dan gelir. Anlamı aydınlanmış, aydınlık demektir. Osmanlıcada aynı kökten gelen bir başka sözcük vardır ki o da 'tenvir'dir. Aydınlatma, ışıklandırma anlamına gelir. Birbirine bağlı bu iki sözcükten de anlaşılacağı gibi, münevver olan, özü gereği aynı zamanda tenvir edendir. Bunun aksi düşünülemez. Yani tenvir etmeyen münevver olamaz. Bu çıkarsamamızı Türkçe söyleyecek olursak; aydınlatmayan, aydın değildir dememiz gerekir."

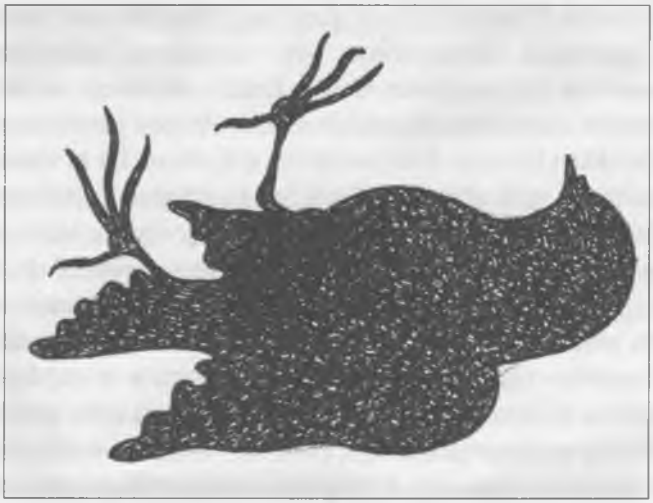
Evet, babamı "aydın" olduğu için yakanlar, bugün kendilerine "aydın" tanımlaması yakıştırılanların da desteğiyle hepimizin geleceğini tehdit etmeye devam ediyorlar.

Metin Altıok'a göre *"(...) aydın olmaya giden yol 'muhalif' olmaktan geçer. Muhaliflik ise tavır koyarak yapılır. Doğru adına, iyi ve güzel adına yanlışın, kötü ve çirkinin üstüne gitmeyen kişi aydın değildir. Türk aydını kimi muhaliflerin başına gelenden ürkmüş ve nemelazımcı bir konuma düşmüştür. Bu konuma düşenler bir dereceye kadar bağışlanabilirler. Ama uzlaşmacı aydınlar –bu nasıl aydın olmaktır bilinmez– her türlü değere musallat bir kültür zararlısına dönüşmüşlerdir."*

Ülkemizde İslami fanatizmin destekçileri aydın insanlara karşı son derece örgütlü bir durdurma hareketi içerisindeler. Çünkü onların aydınlatma gayretlerinin, ciddi anlamda eğitim sorunu olan toplumumuzu aydınlatarak kendi emellerine ket vuracağının bilincindedirler. Sivas olayı, Cumhuriyetin kuruluşunu hemen izleyen bir dönemde meydana gelen Kubilay olayından sonra, Cumhuriyetin 70. yılında tarihimize kara bir leke olarak geçmiştir. Bu olayı hiç unutturmamak, hep hatırlatmak ise aydınların görevidir. Burada amaç, son dönem iktidarı ve uzlaşmacı aydınlar tarafından gösterilmeye çalışıldığı gibi yarayı kaşımak ya da intikam almak değil, ülkemizi karanlık bir geleceğe teslim etmemektir.

Davalar sırasında Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanmamak ve hafif ceza almak için örgütlü olmadıkları savıyla savunma yapan sanıklar, aradan geçen bunca sene sonra *örgüt suçları kapsamında geçerli olan* bir af tanımından faydalanmak için 13 yıl önce yaptıkları eylemin örgütlü olduğunu kabul etmektedirler. Bu ince ayrımı kimse yazmazsa ben nasıl duyurabilirim! Bugün 53 sanık bu programdan yararlanmak için başvurdu. Üstelik örgüt üyesi olarak yargılanmamış ve bireysel bir suçtan hüküm giymiş olmalarına rağmen. Yani usulen başvuruları temelsiz olmasına rağmen. Bu 53 kişinin serbest bırakılmasına ilişkin dava devam ediyor.

Bugün sevgili Genco Erkal'ın yüreği ve kalemiyle bir ortaçağ karanlığının ardından yeniden güneş beliriyor. *Sivas '93* adlı eserle, Sivas'ın ayıbı sanatın ve sanatçının duyarlığıyla genç ve gelecek kuşaklar için kalıcı bir yer bulacak. Sivas katliamını unutturmamak ve ders almak adına sanatın kalıcı ve kavrayıcı gücü bizleri "medeniyetle" buluşturuyor. Bu çalışma toplum ve tarih adına önemli olduğu kadar ülkemizde örneği ve uygulamasına az rastlanan belgesel tiyatro anlayışı adına da önemli bir adım. Genco Er-

Metin Altıok'un Pertev Naili Boratav'ın masal derlemesi *Az Gittik Uz Gittik*'teki "Göğsü Kınalı Serçe" masalı için yaptığı, incecik ayaklarıyla göğü tutmaya çabalayan serçenin resmi.

kal'ın birikimi, dünya görüşü ve sanatıyla buluşurken ona bir kez daha hayran olmamak mümkün değil.

Ben sözlerimi Metin Altıok'un *Şiirin İlk Atlası* adlı kitabında yer alan "Fil Beklemek" yazısından alıntıladığım bir masalla bağlamak istiyorum:

"Serçe kuşu yağmurlu bir günde, şimşekler çakıp gök olanca hızıyla gümbürderken, yere sırtüstü yatmış, havaya kaldırdığı incecik ayaklarıyla boşluğu dövermiş. Bu tuhaf durumu görenlerin, 'Neden böyle yapıyorsun?' sorusuna, 'Bunca mahlukat var yeryüzünde, gök yıkılıp üstümüze düşerse hepsi telef olacaklar. Ben de göğü tutmak için kaldırdım ayaklarımı' cevabını vermiş. Sonra içtenlikle, 'Kaldırdım kaldırmasına ama, yine de korkudan yüreğimin kırk kantar yağı eriyor' diye eklemiş. Çevresindekiler, 'Amma yaptın ha, sen kendin beş dirhem etmezsin. Bu kırk kantar yağ da neyin nesi!' diyerek alaya almışlar serçeyi. Serçecik şöyle bir bakmış yüzlerine, 'Siz bunu anlayamazsınız' demiş. 'Varın gidin işinize. Herkesin kendine göre kantarı, topuzu var.' "

Metin Altıok'a göre aydın sorumluluğu ve etkinliği bir toplumun lokomotifidir. Eğer, "Aydının gücü nedir?" diye soracak olursanız; masaldaki serçe örneği aydın sorumluluğunun kendisinin, kendiliğinden bir güç olduğunu söylemek olasıdır. Yeter ki bir toplum oturduğu yerde ille de güç için fil beklemesin!

İşte benim 15 yıldır Sivas kıyımı suçlularından çok aydınlara, kendi safımızda sandıklarıma, öyle olmalarını beklediklerime içerlemem de bu yüzdendir. Genco Erkal'a ve eserde emeği olan tüm yürekli sanatçılara *fil beklemedikleri* ve *gül yetiştirmeye* niyetli oldukları için yürekten teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız!

Sivas'ın 10. yıldönümünde Fazıl Say tarafından bestelenen *Metin Altıok Ağıtı*'nın da ilham kaynağı olan bir dizeyle bitireyim. Ki bana göre sanatçının tam bir aydın ve sanatçı sorumluluğu ile yola çıktığı, unutmamak, unutturmamak adına çok önemli bulduğum bu eseri de ne yazık ki yine tırnak içinde aydınlarımız tarafından sansüre uğramıştır. Ülkemizi başarılarıyla ve çağdaşlığıyla yurtdışında da temsil eden Fazıl Say ise sansürü içine sindiremediği, Sivas'ı unutturmamak için çaba sarf ettiği ve susmadığı için bugün kendisine dönemin kültür bakanı tarafından açılan davayla uğraşıyor.

İşte bu sözde aydınlar, meyve veren ağaç taşlanır misali onun tartışılmaz dehasını ve başarısını tartışırlar, sosyal bilincine destek olmak şöyle dursun köstek olurlar. Onun aydınlığını gölgelemek isterler. Varsın uğraşsınlar. Güneş balçıkla sıvanmaz!

"Bir yarım umuttur elimizde kalan, göğüslemek için karanlık yarınları".

Bir Sözcük Kaç Dünya[1]

Yeni bir sözcük öğrendim geçende rastlantı sonucunda;
Eskiden yüreğin ortasında bulunduğu sanılan siyah nokta,
Yani mecazi anlamda bir gizli niyet bir duygu ve düşün
Ve bitkibiliminde tohumun içindeki o itici güç sürgün.
Yoklayın kendinizi şimdi hepiniz sonra söyleyin bana;
Nedir yüreğinizdeki siyah nokta gizli niyet süveydâ?[2]

Metin Altıok'un sözcüklerle "işi" vardı.

O sözcükler ki altanlamları yeni bakışlar, düşünceler getirir.

Mevcut anlamlara derinlik ve boyut katar.

Kimi zaman hissedilenleri tanımlar, kimi zaman tanımsızları hissettirir.

Bakmasını bilen yüreklere, gözlere araç, aynı düşünenlere umut, farklı düşünenlere ufuk olur.

Metin Altıok'un bir aydın olarak "nazenin şiiri"nin seçilmiş sözcükleriyle, kendi gibi yüreklere göz olmak için işi vardı. Onun süveydâsı, aydınlatma tutkusuydu. Sözcükler, güzellikleri çoğaltmak, paylaşmak; çirkinlikleri azaltmak için onun işi, oyası oldu.

O süveydâ ki, onun kimliğinde Bingöl'de yokluk içindeki öğrencilere ışık oldu, bir dünya sundu.

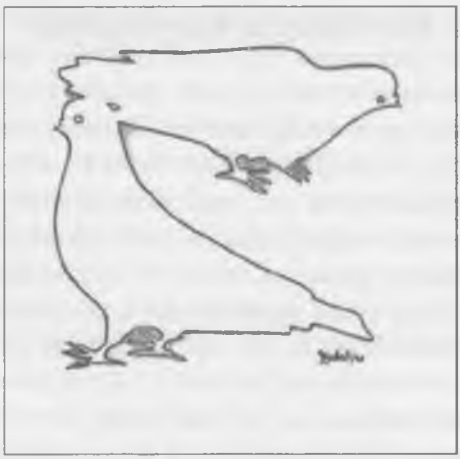
Şiir oldu, sevda oldu, acı oldu, bozkır oldu, dünya oldu, tarih oldu, ben oldu, siz oldu.

Ona yaşadığı dünyanın acılarını ve güzelliklerini aynı anda gösterdi, başkalarının acılarından kefen giydirdi.

Metin Altıok'un düşünsel ve duygusal anlamda değişiklik yarat-

1. Metin Altıok'un *Şiirin İlk Atlası* adıyla yayımlanan toplu yazıları arasında yer alan "İnsan Kirlenmesi" ve "Ahker" başlıklı yazılardan esinlenilerek kaleme alınmıştır.

2. Metin Altıok.

Desen: Metin Altıok.

mak için sözcüklerle işi vardı. 1993 yılında gözü dönmüş, cahil ve yobaz bir ortaçağ kalabalığı tarafından canına kıyılmadan önceki bir yazısında "insan kirliliği"nden söz ediyor:

"... hemen her değerin içini boşaltan ve bu değerleri anlamsızlaştıran insan kirliliği, bir yandan geçmişi silip unuttururken, diğer yandan insana ne getireceği belli olmayan karanlık bir gelecek hazırlamaktadır. Bugün toplumun büyük çoğunluğu, giderek artan bu kirlenmeyle iç içe yaşıyor."

İşte o "insan kirliliği" alenen Cumhuriyeti devirme arzusuyla şahlandı; Metin Altıok'la birlikte 35 pırıl pırıl cana kıydı. O kirlilik, geçmişi silerek bu vahşetin unutulması için örgütlü ve sistematik olarak çalıştı; yanına bir ikinci Cumhuriyet ütopyası peşinde kirli aymazları alarak, adım adım bugünü gölgeledi, karanlık bir geleceğe planlı bir ortam hazırladı. İlkesiz bir pazar ekonomisi peşinde geçmişin bütün değerlerini silmek, unutturmak için çabalayan muhakeme yeteneğini yitirmişlerin de yardımıyla çarpık bir çıkar ortamı ve her şeyin kullanıldığı, saptırıldığı bir gündemle bizleri baş başa bıraktı.

İçinde bulunduğumuz karanlık günler yüreğimi acıtıyor.

"Yalnız ve güzel ülkem" diyebilen sanatçılarımız ve böylesi bir duyarlık ise bence tek umudumuz. İşte ben hâlâ güzelliklerin var olduğunu görerek benim gibi düşünenlere, Metin Altıok aracılığıyla bir başka sözcük armağan etmek istiyorum:

"Ahker"

İçinde köz parçacıkları bulunan sıcak kül demek. Babam *Aydınlık* gazetesine yazdığı köşe yazılarında aydınlık günler için ahker eşelemeye çağırıyordu okurlarını. Bugün de ben sizleri "ahker" eşelemeye çağırıyorum. Biliyorum ki yüreğimizdeki ve aklımızdaki kül tutmuş değerleri gün yüzüne çıkarabilirsek, birey olarak değiştirebileceklerimiz hiç değilse bir adım olacak. Bunun için şiir okumak, duyarlı olmak, değiştirmek için arzusu olmak gerek.

Şair, "Geçmiş güzellikleri yaşatmak için, Gönlü yok kimsenin gül yetiştirmeye" derken haklıydı.

Ben de diyorum ki:

"Bir yarım umuttur elimizde kalan, göğüslemek için karanlık yarınları"

Gelin dostlar birlikte kül eşelemeye...

Süveydâ, Temmuz 2008

Uğur Mumcu'nun Ardından

Geçtiğimiz Temmuz ayı yaklaşırken um:ag (Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı) tarafından hazırlanan *Yüreklerimiz Hâlâ Yangın Yeri* için bir yazı hazırlamam istenmişti. Ne yazacağımı düşünürken *"tekrarın tekrarsızlığı"* üzerine düşünmeye başladım. Tam 17 yıldır bir tekrarı yaşadığımı düşündüm. Tekrarın ağırlığı üzerime çöktü. Bozuk plak gibi devamlı aynı şeyi söylediğimi ama kendi kendime hiçbir şeyi değiştiremediğimi bir kez daha fark ettim. Yazıyı yazamadım. Hayat başka oyunlar oynadı bana, bitiremedim. Bugün Uğur Mumcu'nun yokluğunu bir kez daha –hatta her geçen gün daha da fazla– hissederken bu duygu yakamda uykulardan kalkıyorum, uykulara dalamıyorum. Tekrarlarda boğuluyorum.

Hep aynı acılara uyanmak, hep aynı yalnızlığı çekmek, söyleyecek yeni bir şey bulamamak rahatsız ediyordu beni yıllardır. Sonra bir gün, onurlu bir yaşam sürmüş, ülkesi için, insanlık için ömrünü adamış, ilkeli, dürüst, vatansever aydınların çocukları, kardeşleri, aileleri bir araya geldik. Bizleri birbirimize bağlayan ortak nokta faili meçhul cinayetler değildi. Bizi birbirimize adeta kenetleyen, yakınlarımızın, uğruna hayatlarını verdiği bu ülkenin kendini tekrar eden çocukları olmaktı.

Onca yalnızlık, yalnız bırakılmışlık, adaletsizlik, açılamayan dosyalar, yakalanamayan katiller, yüzümüze gülen vahşiler, sahip çıkmayan sözde aydınlar, sadece haber atlamamak kaygısıyla sabun köpüğü hafifliğinde ve özensizce yapılan yayınlar, onca üzüntü, onca kırgınlık, onca yılgınlık...

17 yıl boyunca aynı şeyi istedim ben. Adaletin yerini bulmasını ve daha çok da unutulmamayı... Söyleyecek yeni bir sözüm olduğunda da aynı tekrara mahkûmdum. Çünkü iyiye, ileriye bir adım

atamayıp daha kötüye, geriye, bir değil birkaç adım atıyordum. Benim ortaçağ karanlığımın yakalanamayan sanıkları, kalabalıktan toplanan sanıkların bir bir tahliyesi, dün *"Örgütsüzüz"* diyen sanıkların işlerine geldiğinde "eve dönüş" yasasından yararlanmak için *"Aslında örgütlüydük"* demesi, sanıkların avukatlığını üstlenen bir adalet bakanı, bu ülkenin tüm kanallarında defalarca gösterilen Sivas yangınına ait görüntülerin sanat eserlerinden çıkarılması, sansür, *"Yeter artık, Sivas'ı ısıtıp ısıtıp gündeme getirmeyin"* diyen/diyebilen gazeteciler ve son olarak da zamanaşımı tehlikesi yeniydi belki. Ama, *"Tüm bunları duyurun, tepki gösterin, unutmayın, unutturmayın!"* demem hep aynıydı. Tekrarım tekrarsız değildi bir başka deyişle...

Hepimiz tek tek benzeri süreçlerle aynı acılardan geçtik. Hepimiz ayrı ayrı detaylarda hep aynı şeyleri istedik, aynı şeyleri tekrar ettik. Biz 27 aile şimdi daha büyük bir tekrarı yaşıyoruz. Faili meçhul cinayetlerin aydınlatılması için meclis komisyonu kurulması isteğimizi tekrar ediyoruz. Bu cinayetlerin *"insanlık suçu"* olduğunu haykırıyoruz. İnsanlık suçunda zamanaşımı olmaz, diyoruz. Adalet istiyoruz. Bizi duyun, diyoruz. Biz hiç yeni bir şey söyleyemiyoruz. Sadece tekrarın soğuk ve sevimsiz yüzünü paylaşıyoruz. Bugün hepimiz Uğur Mumcu'nun oğulları kızları olarak buradayız ve onunla birlikte tekrar etmek için geldik.

Uğur Mumcu Adalet ve Demokrasi Haftası nedeniyle
um:ag ve Toplumsal Bellek Platformu'nun birlikte düzenlediği
"Dünden Bugüne Siyasi Cinayetler" panelinde konuşmacılar:
Orhan Dink, Canan Kaftancıoğlu, Özge Mumcu, Eren Aysan,
Gül Erdost, Zeynep Altıok (24 Ocak 2011).

Özge ve Özgür Mumcu ile.

Nâzım, *"Tekrardaki mucize gülüm, tekrarın tekrarsızlığıdır"* diyor:

örülen örgüdeki tekrar,
yıldızlı gökyüzündeki tekrar
ve bütün dillerde "seviyorum"un tekrarı
ve yapraklarda ağacın tekrarı.
ve her ölüm döşeğinde acısı tez biten yaşamanın.
(...)
yürümek iyiye, haklıya, doğruya
dövüşmek yolunda iyinin, haklının, doğrunun
zaptetmek iyiyi, haklıyı, doğruyu.
(...)
tekrardaki mucize gülüm,
tekrarın tekrarsızlığı!

Bizler sırf susturulmak için öldürülen, dövülen, yakılan, işkence edilen pırıl pırıl yürekli insanların çocuklarıyız. Bizler onların sesiyiz. Susmayacağız. Tüm yaşadıklarımıza rağmen umudumuzu yitirmedik. İyiyi, haklıyı, doğruyu özleyen vicdan sahibi herkesin bizimle tekrar edeceğine inanmak istiyoruz. Mucizeye inanıyoruz ve tekrarın tekrarsızlığı için sizlere sesleniyoruz:

"Vurulduk ey halkım, hatırlat bizi!"

http://www.odatv.com/n.php?n=
vurulduk-ey-halkim-hatirlat-bizi- -2501111200

Erişim tarihi: 30 Mart 2011

Kara Bir Heykel Öyküsü ve Bir Aydınlık Hayal

Kara, kapkara bir öykü anlatacağım. Zehir gibi acı, dipsiz kuyu kadar derin ve kara bir öykü.

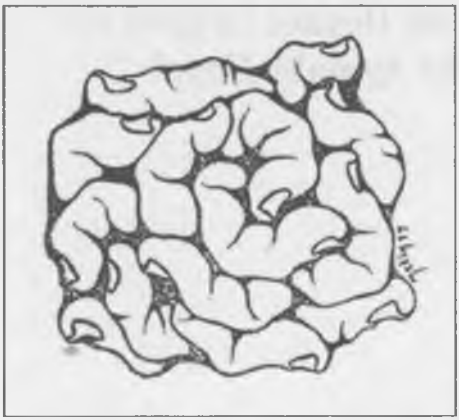
Benim başıma gelmez diye düşünenler, size sesleniyorum, benim başıma geldi. Sizin de gelir.

İnsanlık var olduğundan beri cehalet karartır. Bazen başkalarının hayatını, bazen bir yöreyi, ama güçlendi mi bir dönemi, hayatın tamamını belki de. "Eyleme geçmiş cehalet" gibisi yoktur. Bunu anlamak için de bizzat yaşamak gerekmez. Yüreğinde insan sevgisi taşımak, izan ve vicdan sahibi olmak yeterlidir.

Bir zaman önce benim hayatımı karartan eylem bir ilk değildi. İnsanlık tarihi boyunca karanlık fikirli insanlar sanatla düşman oldu. Sanat çirkinlikleri örtüyor, hükmedebilecekleri insanların bilinçlerini açıyordu çünkü. İşte onlar yasaklar koydular. Resimleri karaladılar, heykelleri yıktılar. Örümcek kafalı kitleleri önlerine katıp cehalet ordularını harekete geçirdiler. Benim öyküm de tarihin bir yerinde tekrarlanan bu senaryonun bir benzeriydi.

2 Temmuz 1993 günü başladı karanlığım. Ortaçağ karanlığını yüreğinde taşıyan bir grup çapulcu, Cumhuriyeti yıkmak isteyen örgütlü güçlerin yönlendirmesiyle bir heykele saldırarak başladılar işe. Sivas'ta bir meydana koştular olanca nefretleriyle. Pir Sultan Abdal heykelini taşladılar. Şiirin yöresinde, Pir Sultan'ın sözüne, sazına, siluetine dayanamadılar. Heykeli parçaladılar, hızlarını alamadılar, 35 insanı diri diri yaktılar. Neden, kendileri gibi düşünmeyen insanlara duydukları öfke, cehaletin karanlığı ve daha önemlisi sevgisizlikleriydi. Cehalet içlerini de karartmıştı, kalplerini kara bir duman sarmıştı sanki. Geriye yumak yumak acı kaldı kimilerine.

Pir Sultan heykeli ertesi gün kaldırıldı. Bir süre yerine koyulacak dendi. Bir oyalama sürecinden sonra sessizlik, sessizlik ve

Desen:
Metin Altıok.

unutuş. Bizler bile unuttuk, sormadık bir daha. Oysa heykelin yerine dönmesi insanlık için bir örnek olacaktı. Kötülüğün cezasız kalmaması için bir başlangıç olacaktı. Aynı acılar yaşanmasın diye bir umut olacaktı. Olmadı. Tüm suçu, "Yorulan yorulsun ben yorulmazam, Derviş makamından ben ayrılmazam, Dünya kadısından ben sorulmazam" demek olan Pir Sultan'ın davası bir kez daha divâna kaldı.

Bu sessizlikle beslenen o karanlık fikirliler yılbeyil içlerindeki kötülüğü beslediler. O gün planlı başlayan hareket bugüne kadar adım adım güçlendi. Önceleri sessizce kaldırdıkları heykellere, gün geldi açıkça ucube dediler. Sırf kendileri gibi değil diye aydın insanları yakanlara "eve dönüş" ve "zamanaşımı" yasaları armağan ettiler. Sadece yok ettikleri şairin hatırasına yazıldı diye besteleri sansürlediler. Fazıl Say'ın *Metin Altıok Ağıtı* sevgisiz kalplerine değmedi de, kendi eserleri olan görüntüler yüreklere dokunacak diye rahatsız oldular, yasakladılar. Fikirlerini beğenmediklerini zindanlara tıktılar, susturdular. Ve sonunda geldiler "insanlık" anıtını yıkmaya...

Ben bunca yıl
Bunca insan tanıdım
Yüreği zehir dolu;
Yine de insandan
Kesmedim umudu.
İnsan dedim
Yekindim;
Paylaştım varı yoğu[1]

1. - 3. Metin Altıok.

Bir düş kurdum geçenlerde. Günlerdir Mehmet Aksoy'un heykelinin başma gelenler yüreğimi sıkıyor. Okuduğum yazılar içime su serp(e)miyor. Sıkışmışlık duygusu yakamda, öylece düşünüyorum. Şiir sevmeyenlerin dünyasında boğuluyorum yeniden. İçimde derin bir umutsuzluk... Artık çok iyi tanışıyoruz o duyguyla ben. Adeta yakamda bir broş, dolaşır benimle. Gittiğim her yere konunun heykeli yıkma/yıkmama konusu olmadığını bilerek taşıdığım sıkıntıyla bir düş kurdum. Düşümde şiir vardı.

Bir top-ağaç tek başına;
Eğri bir ağaç, düştü düşecek.
Bekler durur bozkırın ortasında,
Kulağında bir ormanın uğultusu
Dönüşür bir yalnızlık anıtına.[2]

Düşümde "insanlık anıtı" Kars'tan kalkıyor da "insanlık" adına geliyor, Madımak Oteli'nin yerine yerleşiyor. Bugüne kadar susturulmuş, yok edilmiş, öldürülmüş tüm aydınları hatırlatacak bir anıt oluyor. Bu ülkenin ayıbını silecek ve gelecek kuşaklara güzel günler vaat edecek bir sembol oluyor. Mehmet Aksoy'la yan yana duruyoruz. Ormanın uğultusu yalnızlığımızı siliyor adeta, yalnızlığımızdan sıyrılıp yitirdiklerimize kavuşuyoruz. Saçlarımız uçuşuyor, yüzümüzde bir tebessüm. Arkamızda aydınlık insanlardan bir nehir. Babam fısıldıyor bize:

Yarın farklıdır bugünden,
Adı değişir hiç olmazsa.
Kara bir suyu
Geçiyoruz şimdilerde
Basarak yosunlu taşlara.

Sen bugünden yarına
Birazcık umut sakla.[3]

http://www.odatv.com/n.php?n=kara-bir-heykel-oykusu-ve-bir-aydinlik-hayal-3003111200

Erişim tarihi: 30 Mart 2011

DK DOĞAN KİTAP

Şair-yazar-ressam Metin Altıok ile eleştirmen-denemeci-felsefeci Füsun Akatlı'nın kızı Zeynep Altıok Akatlı, annesiyle babasını ve tanıdığı başka kültür-sanat insanlarını, çocukluğundan beri göğünü aydınlatan yıldızları anlatıyor:
Bilge Karasu, Metin Eloğlu, Tomris Uyar, Ruhi Su, Mekin Dinçer, Fazıl Say, Nezihe Meriç, Salâh Birsel, Güzin-Abidin Dino, Selim İleri, Turgut Uyar, Hilmi Yavuz, Leylâ Erbil.

"Metin Altıok ve Füsun Akatlı'nın kızı Zeynep Altıok'un *Milliyet Sanat*'ta yayımlanan yazılarını okuyorum. 'Ben yazı yazmaya bir misyon nedeni ile başladım' diyor. 'İlk ve hep babam Metin Altıok'un ardından onu anlatmak, yaşatmak, Sivas kıyımını unutturmamak için yazdım, yazdım.' Zeynep Altıok, yazarlık yolunda güvenli bir yürüyüşe çıkmış, hedefe varacak."
Doğan Hızlan, *Hürriyet*

ISBN 978-605-09-0102-3
9 786050 901023
Sertifika no: 11940

11 TL